อนุสรณ์

ในงานฌาปนกิจศพ

นายหอ จันทนยิ่งยง

มรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

นพุธ ที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๑๐

อนุสรณ์

ในงานฌาปนกิจศพ

นายหอ จันทนผิ่ยง

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

วันพุธ ที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๑๐

นายหอ จันทนยิ่งยง

ชาตะ ๑๖ ธันวาคม ๒๔๒๘

มะตะ ๑๖ มกราคม ๒๕๑๐

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ประวัติ

นายหอ (ห็อง) จันทนยิ่งยง เกิดเมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๒๘ ปีระกา เป็นบุตรคนที่ ๒ ของนายหยงยี่ และนางหยง จันทนยิ่งยง มีพี่น้องรวม ๘ คน คือ:—

๑. นางเหรียญ	จันทนยิ่งยง	
๒. นายหอ	จันทนยิ่งยง	
๓. นายฉันท์	จันทนยิ่งยง	ถึงแก่กรรม
๔. นายฮับ	จันทนยิ่งยง	,,
๕. นางสาวสิ้ว	จันทนยิ่งยง	
๖. หลวงเทพวรสันต์		
๗. หลวงประเวศวุฑฒิศึกษา		
๘. นางสาวเชื้อ	จันทนยิ่งยง	

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๒ ได้ทำการสมรสกับ นางสาวพุ่ม เพิ่มพูล มีธิดา ๑ คน คือ นางเพื่อน สุวรรณภาณุ

ภายหลังที่ภรรยาคนแรกถึงแก่กรรมแล้ว จึงได้ทำการสมรสกับ นางสาวจำรัส ศรีกำแหง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๒ มีบุตรธิดา รวม ๘ คน คือ.—

๑. ร้อยตรีกฤช	จันทนยิ่งยง	ถึงแก่กรรม
๒. นางจันทนิภา	จันทนยิ่งยง	
๓. ร้อยตำรวจโท อุเทน	จันทนยิ่งยง	

๔. นางฐิติมา จักกะพาก

๕. สิบเอก ฤทัย จันทนยิ่งยง

๖. นายยิ่งยง จันทนยิ่งยง

๗. นายอฆัญญ์สกะ จันทนยิ่งยง

๘. นายสุธา จันทนยิ่งยง

แต่เดิม นายหอ จันทนยิ่งยง ได้ประกอบอาชีพช่วยบิดาค้าขาย และได้เริ่มเข้าทำงาน เมื่อ วันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๔๙ ที่แบงค์สยามกัมมาจล ทุนจำกัด หรือธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด ในตำแหน่งเสมียน แม้จะเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาน้อย แต่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และตั้งใจปฏิบัติงานด้วยความขยัน จนเป็นที่ไว้วางใจของผู้ใหญ่ในวงงาน จึงได้รับการแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าฝ่ายกองเงิน ของธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด สำนักงานใหญ่ เมื่อวันที่ ๑๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๘ และต่อมาธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด ได้จัดระเบียบบริหารงานใหม่ จึงได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้จัดการฝ่ายการเงินเป็นคนแรก เมื่อวันที่ ๑๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๐

ตลอดเวลาที่ได้ปฏิบัติงานของธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด มาเป็นเวลานาน ทางธนาคาร ฯ จึงได้มอบของให้เป็นที่ระลึกตามวาระต่าง ๆ ดังนี้.—

๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๖ เมื่อปฏิบัติงานครบ ๓๖ ปี ธนาคาร ฯ ได้มอบกล่องบุหรี่เงินถมให้

๓๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๐ เมื่อธนาคาร ฯ ดำเนินกิจการครบรอบ ๕๐ ปี ทางธนาคาร ฯ ได้มอบเข็มกลัดเนคไททองลงยาฝังเพ็ชร ให้ในฐานะที่ได้ปฏิบัติงานให้ธนาคาร ฯ นานที่สุด โดยได้รับจากพระหัตถ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว องค์ปัจจุบัน ซึ่งทรงเป็นองค์ประธานในงานวันนั้น

เมื่อเห็นว่าอายุมากแล้ว และได้ป่วยเป็นโรคเกี่ยวกับกระเพาะอาหารอยู่เสมอ ไม่สามารถทำงานให้กับธนาคารฯ ได้เต็มที่และถึงวัยอันสมควรที่จะได้รับการพักผ่อน จึงได้ขอลาออกจากธนาคาร ฯ หลายครั้งและได้รับอนุมัติให้ออกได้ เมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๑ รวมเวลาที่ได้ปฏิบัติงานที่ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด นี้ถึง ๔๒ ปี แม้จะได้ลาออกจากธนาคาร ฯ แล้ว ธนาคารฯ ยังให้ความช่วยเหลือโดยให้เงินบำนาญตลอดมา และเมื่อเจ็บป่วย ธนาคาร ฯ ได้ให้การรักษาพยาบาลเป็นอย่างดี ในบั้นปลายชีวิตได้เจ็บกระเสาะกระแสะด้วยโรคชรา แต่ด้วยความที่เป็นผู้มีความอดทนเป็นอย่างดี จึงไม่เคยปริปากให้ภรรยาและลูก ต้องเป็นกังวล ในที่สุดก็ได้จากพวกเราไปอย่างสงบที่บ้านเมื่อเช้าวันที่ ๑๖ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๐ เวลาประมาณ ๑๐.๐๐ น. รวมอายุได้ ๘๑ ปี ๑ เดือน

คำไว้อาลัย

ท่านเจ้าภาพได้ขอให้ข้าพเจ้าเขียนคำไว้อาลัย คุณห็อง จันทนยิ่งยง ข้าพเจ้ารู้สึกอึดอัดใจอย่างยิ่งในการเขียนนี้ เพราะว่าคุณห็องเป็นผู้ที่ได้บำเพ็ญตนเป็นตัวอย่างที่ดี ควรถือเป็นแบบฉบับดังนั้น ถ้าจะเขียนให้ครบถ้วนจริง ๆ แล้ว ข้อความก็จะต้องเป็นหนังสือหลายสิบหน้า ซึ่งตามความเห็นของข้าพเจ้าไม่เหมาะที่จะใช้เป็นคำไว้อาลัย เมื่อต้องย่อให้สั้นเข้า ก็อาจจะมีข้อความสำคัญบางประการถูกตัดไปบ้าง ข้าพเจ้าจึงขอประทานอภัยจากท่านผู้ที่สละเวลามาอ่านคำไว้อาลัยของข้าพเจ้านี้ไว้เสียตั้งแต่ต้นมือ

คุณห็อง จันทนยิ่งยง เป็นเจ้าหน้าที่ของธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด และข้าพเจ้าได้รู้จักกับคุณห็องเป็นเวลาไม่น้อยกว่า ๓๕ ปี จนถึงเวลาที่คุณห็องถึงแก่กรรม โดยได้ปฏิบัติงานร่วมกันมาตั้งแต่ข้าพเจ้าเริ่มเข้าทำงานที่ธนาคารไทยพาณิชย์ สิ่งแรกที่ข้าพเจ้าจดจำอยู่ได้ตลอดโดยไม่รู้ลืมนั้นก็คือ คุณห็องเข้าทำงานที่ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด เมื่อยังใช้ชื่อว่า "แบงค์สยามกัมมาจลทุน จำกัด" เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๔๙ และปฏิบัติงานต่อเนื่องกันโดยตลอดจนถึงเดือนกรกฎาคม ๒๕๐๑ รวมเวลาที่ปฏิบัติงาน ณ ธนาคารไทยพาณิชย์เป็นเวลายาวนานถึง ๕๑ ปี ๕ เดือน

เท่าที่ข้าพเจ้าทราบโดยได้พบได้เห็นด้วยตนเอง และจากคำบอกเล่าของผู้รู้จักและคุ้นเคย ไม่ปรากฏว่ามีผู้ใดที่เคยปฏิบัติงานในองค์การหรือบริษัทแห่งใดแห่งหนึ่งต่อเนื่องกันมาเป็นเวลาถึงกึ่งศตวรรษ

คุณห้องได้ปฏิบัติหน้าที่การงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและมีความห่วงใยในงาน มีความมุ่งหวังที่จะปฏิบัติงานให้นำความเจริญมาสู่ธนาคารไทยพาณิชย์ เป็นผู้ที่มีความเพียรและเอาใจใส่ดูแลเจ้าหน้าที่ของธนาคารที่อยู่ในบังคับบัญชาให้พยายามปฏิบัติงานเช่นเดียวกับคุณห้อง เพื่อความรุ่งเรืองของธนาคาร คุณห้องจึงเป็นที่รัก และ เคารพนับถือของ ผู้ที่อยู่ ใน บังคับบัญชา และผู้ร่วมงานทุกคน

สิ่งที่ข้าพเจ้าใคร่จะกล่าวให้เห็นถึงความเด่นใน อุปนิสัยใจคอของคุณห้องอีกประการหนึ่งก็คือ เป็นผู้ที่มีความกตัญญู พูดจาแนะนำผู้ที่อยู่ในบังคับบัญชา และ เพื่อนร่วมงาน ที่อ่อนอาวุโสกว่าให้ ระลึกถึงคุณ ของธนาคาร ที่ได้ชุบเลี้ยงมา และให้ทำความดีทุกอย่างเพื่อธนาคาร และให้นึกถึงบุญคุณของผู้ที่มีคุณทุกคน

นอกจากนี้ คุณห้องยังมีนิสัยซึ่งข้าพเจ้าขอเรียกว่า นิสัยของชาวไทยที่เป็นผู้ใหญ่ กล่าวคือ เมื่อเคารพนับถือบุคคลใดแล้ว จะเป็นผู้บังคับบัญชาหรือเป็นผู้ที่คุ้นเคยก็ตาม บุตรหลานของบุคคลนั้น ๆ ก็ได้รับความเอ็นดูรักใคร่จากคุณห้องเช่นเดียวกัน และเมื่อคุณห้องมีนิสัยเช่นนี้ด้วย ก็ยิ่งเป็นการเพิ่มพูนความเคารพรักจากผู้ที่คุ้นเคยกับคุณห้องและผู้ที่ทำงานร่วมกันยิ่งขึ้น

ความดีความสามารถของคุณห้องจะมีประการใดนั้น ข้าพเจ้าจะไม่ขอกล่าวยืดยาว เพียงแต่ขอพูดว่าคุณห้องได้เข้า ปฏิบัติหน้าที่ ในธนาคารไทยพาณิชย์เป็นเสมียนเมื่อเริ่มชีวิตในธนาคาร และได้เลื่อนตำแหน่งสูงขึ้นตามลำดับจนได้เป็นสมุห์บัญชี หัวหน้ากอง และในที่สุดเป็นผู้จัดการฝ่ายการเงินของธนาคาร ซึ่งแสดงอย่างชัดแจ้งว่าคุณห้องมีความสามารถในหน้าที่การงานเป็นอย่างดี

ท่านผู้ที่รู้จักคุณห้องบางคนคง จะไม่นึกว่าคุณห้อง จะเป็นผู้ ที่มีอายุยืนนาน เพราะรูปร่างค่อนข้างจะแบบบาง แต่คุณห้องเป็นผู้ที่ตั้งอยู่ในความไม่ประมาทเสมอ โดยรักษาสุขภาพอนามัยเป็นอย่างดี และเป็นผู้ที่มีใจคอหนักแน่น เวลาเจ็บป่วยก็ปรึกษาหารือนายแพทย์ ให้นายแพทย์รักษา ถ้าต้องรับการผ่าตัด คุณห้องก็ไม่สะทกสะท้าน ยอมเข้ารับการผ่าตัดด้วยน้ำใจที่เข้มแข็ง เมื่อได้ปฏิบัติงานในธนาคารมาได้ประมาณ ๓๐ ปี คุณห้องรู้สึกว่าร่างกายไม่สมบูรณ์แข็งแรงเหมือนแต่เก่าก่อน ใคร่ที่จะขอพักผ่อน คุณห้องได้ยื่นใบลาต่อธนาคารขอลาออกจากตำแหน่งหน้าที่ ๓ หรือ ๔ ครั้งด้วยกัน แต่ว่าโดยที่คุณห้องได้ปฏิบัติงานมาดีเยี่ยม ได้รับความไว้วางใจจากผู้ร่วมงานอย่างไม่มีที่ตำหนิแม้แต่น้อยธนาคารจึงขอร้องให้ คุณห้องระงับการลา ออกเสียทุกครั้งไป ขอให้ช่วยปฏิบัติงานต่อไปเพื่อความรุ่งเรืองของธนาคาร และเพื่อให้เป็นตัวอย่างที่ดีงามสำหรับเจ้าหน้าที่ธนาคาร จนครั้งสุดท้ายเมื่อปี พุทธศักราช ๒๕๐๑ ภายหลังที่ได้ปฏิบัติงานเกินกว่า ๔๑ ปีแล้ว คุณห้องรู้สึกว่าสุขภาพเสื่อมโทรมลงไปมาก มีความจำเป็นจริง ๆ ที่จะต้องพักผ่อน ธนาคารจึงได้อนุมัติให้คุณห้องลาออกจากตำแหน่งได้ตามความปรารถนา

ดังได้กล่าวแล้วว่ารูปร่างของคุณห้องแบบบาง แต่ว่ามีน้ำใจเข้มแข็ง ข้อนี้มีสักขีพยานซึ่งผู้ร่วมงานได้เห็นอยู่เสมอ ๆ ขณะที่คุณห้องยังปฏิบัติหน้าที่ในธนาคารอยู่ มีเจ้าหน้าที่รุ่นใกล้เคียงกันกับคุณห้องบางคนมีนิสัยบางประการแตกต่างไปจากคุณห้อง เจ้าหน้าที่เหล่านั้นบางทีก็นึกสนุกเอะอะไปตามเรื่อง แต่ปรากฏว่า เพียงแต่คุณห้องเข้าไปห้ามปรามให้ระงับการเอะอะ เจ้าหน้าที่เหล่านั้นก็สงบเงียบ ข้อนี้เป็นเครื่องแสดงอย่างแน่ชัดว่าคุณห้องได้บำเพ็ญตน

เหมาะสมทุกอย่างทุกประการที่ได้รับความเคารพรักจากผู้ร่วมงาน และการกระทำของคุณห็องมิได้กระทำไปโดยใช้อำนาจ แต่กระทำไปโดยความอ่อนโยน ความเป็นผู้หลักผู้ใหญ่ จึงทำให้ผู้ร่วมงานเหล่านั้นเชื่อฟังคำแนะนำของคุณห็อง

ข้าพเจ้าได้ร่วมงานกับคุณห็องมาในสำนักงานเดียวกันไม่ต่ำกว่า ๒๘ ปี และได้เห็นวิธีการที่คุณห็องประกอบกรรมดี เป็นสิ่งที่ประทับใจข้าพเจ้าอยู่ตลอดมา และนึกอยู่เสมอว่าถ้าทุกคนได้ใช้วิธีการของคุณห็องเป็นแบบฉบับสำหรับกล่อมเกลานิสัยใจคอให้ได้คล้ายคลึงกับคุณห็องแล้ว ผู้นั้นจะเป็นผู้ที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก และข้าพเจ้ายังคิดต่อไปว่าองค์การใดหรือบริษัทใดได้บุคคลเช่นคุณห็องปฏิบัติหน้าที่เป็นส่วนใหญ่แล้ว องค์การหรือบริษัทนั้นก็จะเจริญรุ่งเรือง และการบังคับบัญชาควบคุมต่าง ๆ จะอยู่ในสภาพที่ราบรื่นตลอดไป

นอกจากความดีในด้านการงานแล้ว ทางครอบครัว คุณห็องเป็นผู้ที่เพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติอันเหมาะสมที่เป็นหัวหน้าครอบครัว คุณห็องเป็นคนใจเย็นและบำเพ็ญตนอยู่ในศีลธรรม ครอบครัวของคุณห็องมีความสุขโดยทั่วหน้ากัน คุณห็องเห็นความจำเป็นว่าต้องให้การศึกษาที่ดีที่สุดแก่บุตรทุกคนได้รับการศึกษาเป็นอย่างดีสำหรับเป็นเครื่องมือทำมาหากินต่อไป

ภายหลังที่คุณห็องได้ลาออกจากตำแหน่งหน้าที่ในธนาคารแล้ว สุขภาพก็เสื่อมโทรมลงไปมาก แต่จิตใจของคุณห็องก็ยังอยู่ที่ธนาคาร ยังมีความรักสถานที่ซึ่งคุณห็องได้ปฏิบัติงานอยู่เป็นเวลาถึง ๔๑ ปีเศษ เมื่อมีโอกาส คุณห็องไปที่ธนาคารเสมอเพื่อเยี่ยมเยียนผู้ที่เคยร่วมงาน และเพื่อชมสถานที่ที่เคย

ทำงาน บางครั้งคุณห็องไม่สามารถเดินได้สะดวก คุณห็องก็ยังไป ณ ธนาคาร โดยมีคนช่วยพยุง คุณห็องกระทำเช่นนี้อยู่ตลอดมาจนกระทั่งสุขภาพโทรมลงไปมาก ไม่สามารถไปไหนมาไหนได้ จึงได้ระงับการไปเยี่ยมเยียนธนาคาร ต่อจากนั้นไม่นานนัก คุณห็องก็ได้จากพวกเราไปโดยไม่มีวันจะกลับคืนมา อันยังความเศร้าสลดมาสู่ครอบครัวและผู้คุ้นเคยของคุณห็องเป็นอย่างยิ่ง

อันคุณงามความดี ของ คุณห็องที่ได้กระทำมานั้นมีอยู่มากมายสุดที่จะพรรณาให้ครบถ้วน ณ ที่นี้ได้ เมื่อคุณห็องได้จากพวกเราไปสู่สุคติ ข้าพเจ้าก็ขอถือโอกาสจารึกไว้ในที่นี้ซึ่ง คุณงามความดีของ คุณห็องที่ บำเพ็ญ ตนเป็นแบบฉบับที่ดีงาม และขอให้ วิญญาณของ คุณห็องจง ประสบ แต่ความสุข ในสัมปรายภพ.

(ลายมือชื่อ)

(อาภรณ์ กฤษณามระ)

๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๑๐

ความดีที่ไม่ตาย

เพื่อเป็นอนุสรณ์และแบบอย่างอันดีของคุณห้อง จันทนยิ่งยง เจ้าหน้าที่ชั้นอาวุโสของธนาคารไทยพาณิชย์ ได้ปฏิบัติมาตั้งแต่แรกเข้าปฏิบัติงานจนอวสานต์ของชีวิต สมควรที่พวกเราชาวธนาคารทุกรุ่นควรสรรเสริญและทราบเพื่อยึดถือกระทำตาม

คุณห้องเคยเห็นดิฉันมาตั้งแต่ดิฉันยังเป็นเด็ก เป็นสาว ในฐานะดิฉันเป็นลูกค้าธรรมดา ซึ่งท่านบิดาได้ใช้ให้นำเงินไปเข้าบัญชี และถอนเงินมิได้รู้จักอย่างจริงจัง คุณห้องเป็นเจ้าหน้าที่ในด้านการเงิน ได้เอาใจช่วยเหลือเป็นธุระให้ความสะดวกเป็นอย่างดีทุกประการ แม้แต่ลูกค้าอื่นก็เช่นเดียวกัน ภายหลังต่อมาดิฉันได้เข้ามาเป็นสะใภ้ของธนาคาร (เป็นศัพท์ของพวกเราชาวธนาคาร) ความสนิทสนมคุ้นเคยก็ทวีขึ้นเป็นลำดับ จนดิฉันเปลี่ยนคำนำหน้าจาก "คุณ" เป็น "ลุง" ตามลูก

ลุงห้องมีคุณสมบัติเยี่ยงคนสมัยโบราณพึงมี คือมีความเข้มแข็ง ขยันซื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่การงาน จงรักภักดีต่อธนาคาร ผู้บังคับบัญชา ตลอดจนถึงครอบครัว ดังที่เราเคยได้ยินคนโบราณกล่าวต่อผู้มีหน้าที่ในการเงินว่า "เลี้ยงลูกเจ้า เฝ้าคลัง" และ "รักเคารพลูกเจ้าขุนมุลนาย" บางทีก็พูดสั้นว่า "ลูกเจ้าขุนมุลนาย"

ดิฉันเคยจำได้ว่า ลุงห้องเคยเจ็บหนักต้องเข้าพักรักษาตัวในโรงพยาบาลสองสามครั้ง ได้ทำการผ่าตัดใหญ่หนึ่งครั้ง เมื่อค่อยยังชั่วกลับมาพักฟื้นอยู่บ้าน ลุงห้องคิดว่าสุขภาพเสื่อมโทรม จะไม่สามารถทำงานให้ธนาคารได้

เต็มที่ จึงขอลาออกจากงาน ท่านผู้จัดการใหญ่ได้ขอร้องให้ช่วยเหลือทำไปก่อน ลุงห้องก็ยอมรับ ช่วยทำ มิได้คำนึงและห่วงกังวลถึงสุขภาพและสังขาร ตำแหน่งของลุงห้องที่ดำรงอยู่ในขณะนั้นแม้จะไม่ใหญ่ถึงขั้นผู้จัดการ แต่ก็เป็นตำแหน่งสำคัญยิ่งคือหัวใจของธนาคาร เพราะผู้ที่เป็นเจ้าหน้าที่กองเงินนั้นจะต้องมีความซื่อสัตย์ สุจริต ละเอียดสุขุม ลุงห้องมีอยู่พร้อมทุกประการ ได้ปฏิบัติหน้าที่การงานจนนาทีสุดท้ายที่สังขารไม่ยอมอนุญาตให้ทำ ความดี ความซื่อตรงจงรัก อุทิศทั้งกายใจและเวลาให้แก่ธนาคารตลอดเวลาที่มีชีวิตอยู่นี้ยากที่จะหาได้ ผลแห่งความสัตย์ซื่อ ขยัน เข้มแข็งต่อหน้าที่การงาน ลุงห้องก็ได้เลื่อนตำแหน่งเป็นผู้จัดการฝ่ายการเงิน ดิฉันนับถือลุงห้องเสมอญาติ เมื่อมาจากพวกเราไปอย่างไม่มีวันกลับเช่นนี้ ดิฉัน ครอบครัว และสะใภ้ของธนาคาร รู้สึกเสียใจ เสียดายอย่างสุดซึ้ง แม้แต่การจากไปของลุงห้องเฉพาะแต่ร่างกายและวิญญาณ ส่วนความดีนั้นจะคงจารึกอยู่ในธนาคารและพวกเราจนตลอดเท่าอายุขัย

บุญใด กรรมดีใด ที่ดิฉันได้บำเพ็ญปฏิบัติมาแล้ว ลุงห้องจะอยู่ภพไหน สวรรค์ชั้นใดก็ตาม ขอได้โปรดมารับคำอธิษฐานส่วนกุศลซึ่งดิฉันได้อุทิศให้ และขอให้ได้เสวยสุขในภพนั้น

แสงโสม

บ้านดารากรกฤษณา

๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๑๐

คำไว้อาลัย

ดิฉันอยู่กับคุณมา ๔๘ ปี ตลอดเวลาเหล่านั้นคุณไม่เคยคิดถึงตัวเองเลยแม้แต่น้อย คุณคิดถึงอยู่แต่ลูกและเมียเท่านั้น เมื่อยังมีชีวิตอยู่ คุณเป็นผู้ทำมาหาเลี้ยงครอบครัวโดยตลอด เป็นร่มโพธิของลูกเมียโดยแท้ แม้คุณจะจากลูกเมียไปแล้ว แต่คุณก็ได้ทำทางไว้ให้ลูกเมียได้อยู่ข้างหลังอย่างมีความสุขสมบูรณ์ แต่ถึงจะสุขสบายอย่างไรก็ไม่เหมือนกับเมื่อคุณมีชีวิตอยู่

เมื่อคุณมาสิ้นบุญ ดิฉันและลูก ๆ ก็มีแต่ความอาลัยรัก และปรารถนาให้วิญญาณของคุณได้สถิตย์ ณ สรวงสวรรค์ ขอให้วิญญานของคุณจงรับกุศลผลบุญที่ดิฉันได้กระทำเพื่อคุณด้วยเถิด.

จำรัส จันทนยิ่งยง

คำไว้อาลัย

เมื่อข้าพเจ้าจะเริ่มเขียนคำไว้อาลัยในนามของลูกๆ สำหรับลงพิมพ์ในหนังสือแจกเป็นที่ระลึกวันฌาปณกิจศพคุณพ่อนั้น บุตรสาวอายุ ๑๓ ขวบ ของข้าพเจ้าร้องขึ้นทันทีว่า "คุณแม่จะเขียนได้อย่างไรคะ เพราะความดีของคุณตาน่ะ เรายังไม่เคยพูดกันจบเลยสักที"

จริงทีเดียว คุณความดีของคุณพ่อเรานั้นยังไม่เคยพูดกันจบเลยสักที แต่เพื่อให้เรื่องนี้จบได้ ข้าพเจ้าจึงจะพูดถึงคุณพ่อแต่ในด้านหนึ่งเท่านั้น คือในด้านคาามรักอันยิ่งใหญ่ ซึ่งคุณพ่อมีล้นเหลือสำหรับคนที่เกี่ยวข้องอยู่กับชีวิตของท่าน

เริ่มแรกที่สุดทีเดียว คุณพ่อรักบิดามารดาของท่านอย่างลึกซึ้ง แม้เมื่อท่านจะซื้อที่ดินเพื่อปลูกบ้านอยู่อาศัย ท่านก็เลือกที่ดินซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับบ้านเก่าของคุณย่า ในวันตรุษจีนทุกปี นับแต่เราปลูกบ้านของเราเองแล้ว ท่านจะรีบตื่นแต่เช้ามืดก่อนใคร ๆ จะตื่นเพื่อจัดเตรียมตั้งรูปคุณย่า และคอยดูให้บุตรหลานทุก ๆ คนมากราบไหว้บูชากันก่อนที่จะไปทำงาน หรือไปโรงเรียน ท่านทำเช่นนี้ตลอดมาทุกปี จนกระทั่งปีสุดท้ายแห่งชีวิตของท่าน ซึ่งเป็นเวลาที่คุณย่าได้เสียชีวิตไปแล้วถึง ๓๒ ปี

ต่อจากคุณย่า สิ่งที่เป็นชีวิตจิตใจของคุณพ่อก็คืองาน ตั้งแต่ข้าพเจ้าเกิดและจำความได้ ข้าพเจ้าเห็นคุณพ่อออกจากบ้านไปทำงานตั้งแต่เช้าและกลับบ้านตรงเวลาทุกวัน นอกจากวันที่คุณพ่อเจ็บหนักจนต้องเข้าโรงพยาบาล

แล้ว เราไม่เคยเห็นคุณพ่อหยุดอยู่บ้านโดยมีกิจธุระแม้แต่วันเดียว แม้แต่บ้านท่านก็ให้คุณแม่เป็นเจ้าบ้านทำกิจการทุกอย่างแทนท่าน และดังนั้นเราจึงรู้สึกภูมิใจในท่านอย่างล้นเหลือ เมื่อท่านได้รับรางวัลเข็มกลัดทองคำประดับเพ็ชรจากธนาคาร เนื่องในโอกาสที่ท่านได้ทำงานให้ธนาคารนานที่สุด เมื่อธนาคารดำเนินกิจการครบ ๕๐ ปี

เมื่อคุณพ่อมีอายุได้ ๗๒ ปี ท่านได้ลาออกจากงาน ในวันแรก ๆ นั้น ข้าพเจ้ากลัวเหลือเกินว่าท่านจะหงุดหงิดและหาความสุขไม่ได้ เพราะท่านรักงานเป็นชีวิตจิตใจถึงเพียงนั้น แต่ข้าพเจ้าต้องยอมรับว่าข้าพเจ้าคิดผิดมาก เพราะคุณพ่อมีความสุขเต็มที่กับหลานปู่ หลานตา และโทรทัศน์ ราวกับว่าตลอดชีวิตของท่านท่านไม่เคยออกจากบ้านไปทำงานเลย

เมื่อท่านได้อยู่กับบ้าน ท่านจึงมีเวลาใช้ชีวิตของท่านด้วยการชวนให้คุณแม่ร่วมทำบุญให้ทานอยู่เสมอ มากบ้างน้อยบ้างแล้วแต่โอกาสจะอำนวย คุณพ่อถือว่าคุณแม่เป็นหุ้นส่วนใหญ่ของชีวิตท่านและลูก ๆ เป็นหุ้นส่วนเล็ก ๆ ในครอบครัวร่วมกัน ไม่ว่าท่านจะทำการสิ่งใดท่านจะทำด้วยความรอบครอบและท่านจะต้องปรึกษาคุณแม่กับพี่สาวและพี่เขยคนโตเสมอ และท่านจะทำทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นความสุขของครอบครัว

ในระยะหลังท่านมักจะเจ็บกระเสาะกระแสะอยู่เสมอ แต่ด้วยความเป็นผู้มีความอดทน และความรักคุณแม่และลูก ๆ ทุกคน ท่านจึงไม่ปริปากบ่นถึงความเจ็บไข้ให้พวกเราต้องเป็นห่วงกังวลท่านเลย แม้พวกเราทุกคนจะทราบดีว่าสักวันหนึ่งท่านจะต้องจากเราไป แต่เราก็ไม่นึกว่าเวลานั้นจะมาถึงเร็วถึงเพียงนี้ และในที่สุด เมื่อวันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๑๐ ข้าพเจ้าก็อดตกใจไม่ได้เมื่อได้รับโทรศัพท์จากทางบ้านว่าคุณพ่อได้จากพวกเราไปแล้ว

คุณพ่อจากเราไปแล้ว แต่ท่านก็ยังได้ทิ้งอนุสาวรีย์ แห่งความรัก หน้าที่ไว้ในหัวใจพวกเราทุกคน แม้ท่านจะเป็นปุถุชนธรรมดาแต่ท่านก็เป็นผู้หนึ่งซึ่งเกิดมาไม่เสียเปล่า เพราะเมื่อท่านได้จากพวกเราไปแล้ว จะไม่มีใครคนหนึ่งคนใดพูดได้ว่าท่านบกพร่อง หรือยังไม่ได้ทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด อันเป็นหน้าที่ที่ท่านจะต้องทำได้เลย

ลูก ๆ ทุกคนขออัญเชิญคุณพระศรีรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย จงโปรดดลบรรดาลให้กุศลกรรม ที่คุณพ่อ ได้กระทำ ในระหว่าง ที่ท่านมีชีวิตอยู่ได้เป็นผลสะท้อนให้วิญญาณของคุณพ่อ ได้ไปสู่สุคติในสัมปรายภพ.

จากลูก

คู่มือปฏิบัติงานศาสนพิธีโดยสังเขป

โดย **มหามกุฏราชวิทยาลัย**

การทำกิจการงานทุกอย่าง ถ้าทำเป็นระเบียบย่อมเป็นที่น่าดู และเป็นเครื่องปลุกใจให้ได้รับความแช่มชื่นเบิกบาน หมู่ชนที่เจริญแล้วจึงมีความนิยมในเรื่องระเบียบ ระเบียบที่นิยมทำกันจนเป็นธรรมเนียมจึงได้เรียกว่า พิธี.

ทุก ๆ ศาสนา ต่างก็มีระเบียบที่จะพึงปฏิบัติ อันเกี่ยวแก่การบำเพ็ญกุศลในศาสนาที่ตนนับถือ เพราะฉะนั้น ระเบียบแห่งการบำเพ็ญกุศลในด้านศาสนา จึงเรียกว่า ศาสนพิธี และพิธีต่าง ๆ ที่ได้ประกอบขึ้นก็เป็นไปต่าง ๆ กัน เพราะเป็นไปตามความเชื่อถือ ในด้านพระพุทธศาสนาของเรา ก็มีนิยมบำเพ็ญหรือประกอบพิธี เช่น การบำเพ็ญกุศลบางอย่างนิมนต์พระบ้าง เชิญแขกผู้มีเกียรติมาประชุมบ้าง แล้วบำเพ็ญทาน ดังนี้เป็นต้น เมื่อปรารภเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้น ก็จัดประกอบพิธีบำเพ็ญกุศลเช่นนี้ พิธีการบำเพ็ญกุศลในด้านพระพุทธศาสนาจึงมีมากอย่าง เมื่อรวมกล่าวโดยย่อคงมี ๒ คือ :—

พิธีบำเพ็ญกุศลเกี่ยวแก่การมงคล เช่น โกนผมไฟ ตัดจุก แต่งงาน ทำบุญอายุ เป็นต้น.

พิธีบำเพ็ญกุศลเกี่ยวแก่การตาย เช่น ทำบุญ ๗ วัน ๕๐ วัน ๑๐๐ วัน เผาทำบุญอัฐิ เป็นต้น.

ในพิธีนั้น ๆ เมื่อจะประกอบขึ้นต้องให้มีระเบียบ เป็นไปตามความนิยม การงานจึงจะลุล่วงไปได้ด้วยความเรียบร้อย

ในที่นี้ จักได้กล่าวถึงระเบียบวิธีที่จะปฏิบัติงานในพิธีนั้น ๆ เพื่อเป็นแนวทางแห่งการปฏิบัติงาน.

เมื่อจัดพิธีบำเพ็ญกุศลประเภทไหน เบื้องต้นต้องเตรียมสิ่งของเครื่องใช้ และจัดกิจอื่น ๆ ให้เสร็จเรียบร้อย ตั้งต้นแต่การนิมนต์พระเป็นลำดับไป.

นิมนต์พระ ควรเขียนเป็นฎีกา เพื่อท่านจักได้ถือไว้เป็นหลักฐานกันลืม ข้อความที่เป็นหลักนั้น ต้องแจ้งสถานที่ วัน เดือน ปี และเวลาพร้อมทั้งชื่อผู้นิมนต์ ถ้าเกี่ยวด้วยงานศพ ต้องแจ้งให้ชัดเจนว่า ศพของใคร ใคร เป็นผู้จัดทำ พร้อมทั้งบอกชื่อ ยศ บรรดาศักดิ์ของผู้ตายนั้นด้วย ส่วนข้อความอื่น ๆ ก็ตามแต่ผู้นิมนต์จะพึงเขียนตามต้องการ แต่มีข้อที่ควรกำหนดจำถ้อยคำ ตามที่ได้นิยมใช้ ถ้านิมนต์เกี่ยวด้วยการมงคล พึงกล่าวว่า "เจริญพระพุทธมนต์" ถ้าเกี่ยวด้วยการทำศพ พึงกล่าวว่า "สวดมนต์" อย่าให้สับสน ถ้านิมนต์ฉัน อย่าพึงใช้ถ้อยคำที่ขัดกับพระวินัยบัญญัติ เช่น ออกชื่อโภชนะว่า นิมนต์ฉันข้าวเป็นต้น การนิมนต์ออกชื่อโภชนะเช่นนั้น เมื่อพระรับนิมนต์ในเมื่อไม่มีสมัยที่ได้รับยกเว้นก็เกิดอาบัติ จึงควรใช้คำที่ควร เช่น นิมนต์รับอาหารบิณฑบาตเช้า เพลหรือ นิมนต์ฉันเช้า ฉันเพล ตามสมควร

จำนวนพระที่นิยมใช้ในพิธีนั้น ๆ มีกำหนดไม่สู้แน่นอน โดยสามัญ ๕, ๗, ๙, ๑๐, ๑๑. ในงานทั่วไป เว้นงานมงคลสมรส มงคลสมรส

นิยมคู่ เช่น ๖, ๘. ๑๐. ส่วนในพระราชพิธี ตั้งแต่ ๑๐ ขึ้นไป เช่น ๑๐, ๒๐ เป็นต้น.

อนึ่ง การนิมนต์พระในพิธีเกี่ยวแก่การมงคล โดยมากไม่นิยมการขอสงฆ์ และไม่ถวายเป็นสังฆทาน มีอยู่บ้าง แต่เป็นจำนวนน้อย เช่น บางท่านทำบุญอายุ ไม่ต้องการทำเป็นพิธีใหญ่ ก็ขอสงฆ์ไปถวายเป็นสังฆทาน ไม่มีการสวดมนต์เลี้ยงพระ.

จัดสถานที่ การทำงานที่เกี่ยวด้วยพิธี มีการเชื้อเชิญบรรดาญาติมิตรมาประชุมรวมเรียกว่า เชิญแขก เมื่อเป็นเช่นนี้ เรื่องสถานที่เป็นสิ่งสำคัญ ต้องจัดทำให้สะอาดหมดจดตามสมควร ถ้าสามารถจักตบแต่งด้วยเครื่องประดับตกแต่งอีกก็ได้ เมื่อไม่สามารถ เป็นแต่เพียงปัดกวาดเช็ดถูให้ดูสะอาดตา เก็บงำสิ่งของ อย่าทิ้งไว้ให้เกะกะกีดขวาง หรือนำเข้าจัดตั้งไว้ให้เป็นระเบียบ. เช่นนี้ก็ได้.

อนึ่ง ในที่บางแห่งมักนิยมใช้การขึงม่านข้างฝาด้วย แท้จริงในเรื่องการขึงม่านข้างฝานั้น พึงทราบว่าไม่จำเป็นต้องขึงเสมอไป คุณค่าของการขึงม่าน ก็ดูเหมือนเป็นเพียงบังสิ่งที่ไม่สะอาดตามข้างฝาเท่านั้น ถ้าเมื่อฝาสะอาดดีแล้วก็ไม่จำเป็นต้องขึง เพราะการขึงม่านบังหลัง ในที่บางแห่งกลับปิดช่องลมให้อบอ้าว บางคราวปิดทางแสงสว่างที่จะเข้าให้มืดไม่โปร่ง

การจัดทำสถานที่ให้สะอาดงดงาม ถือกันว่าเป็นมงคล และต้อนรับสิ่งเป็นมงคล ต้อนรับแขกผู้มาในงาน.

ปูลาดพื้นสถานที่ พึงจัดปูลาดพื้นที่ด้วยเครื่องปูลาด เช่น พรม หรือเสื่อตามสมควร เพื่อเป็นที่รับแขกที่มาในงาน การปูลาดไม่ใช่เพียงปูพอให้เต็มไปเท่านั้น ต้องมุ่งถึงความเหมาะสมและความสวยงามด้วย ถ้าเครื่องปูลาดมีมาก สามารถปูให้เต็มสถานที่ที่ประกอบพิธีได้ ก็ปูให้เต็ม พึงเลือกคัดดูสีสัณฐานลวดลาย และขนาดให้พอเข้ากันได้ปูลำดับกันไป แต่มีข้อที่ควรกำหนดไว้ คือ การปูลาดตรงที่ต่อต้องให้ ด้านสูงทับด้านต่ำ อย่าให้ด้านต่ำทับด้านสูง ทางไหนสูงทางไหนต่ำ ให้กำหนดทางด้านพระพุทธรูป และพระสงฆ์ประดิษฐานอยู่เป็นด้านสูง เพราะตามความนิยมโดยทั่วไป เกี่ยวด้วยการคารวะกัน ผู้ใหญ่นั่งสูงกว่าผู้น้อย ผู้น้อยไม่นั่งสูงกว่าผู้ใหญ่ พระก็ยังต้องนั่งตามลำดับอาวุโส คือ พรรษาที่สูงและต่ำตามลำดับกันไป และยังมีข้อห้ามอยู่อีกว่า ห้ามพระผู้มีพรรษาสูง ซึ่งเรียกว่าพระเถระ นั่งห้ามอาสนะ คือนั่งเสียในลำดับที่ต่ำ พระผู้น้อยไม่อาจไปนั่งในที่สูงได้ และต่ำลงไปอีกก็ไม่มีที่นั่ง ชื่อว่าเป็นการบีดกันที่นั่งกันอยู่ในตัว และปรับอาบัติแก่ผู้น้อย ซึ่งนั่งในลำดับที่สูงกว่าพระผู้ใหญ่ เว้นแต่จะได้รับอนุญาต แม้ในหมู่คฤหัสถ์ที่มีจรรยาอันดีงาม ก็ยังนิยมการนั่ง การเดินเป็นไปตามลำดับผู้ใหญ่ผู้น้อยเช่นเดียวกัน การปูลาดถ้าให้ผืนต่ำซ้อนทับผืนอยู่ด้านสูง ผู้ที่นั่งในด้านต่ำ ก็ชื่อว่านั่งสูงกว่าผู้ใหญ่ เพราะฉะนั้น การปูลาด จึงควรระวังให้มาก ถ้าเครื่องปูลาดมีน้อย จะใช้ปูเป็นแห่ง ๆ ตามที่เห็นสมควรก็ได้.

ปูลาดอาสนะพระสงฆ์ เมื่อได้ปูลาดพื้นเสร็จเรียบร้อยแล้ว พึงปูลาดอาสนะสำหรับพระสงฆ์นั่ง พระสงฆ์ที่นั่งในพิธี นิยมนั่งเรียงเป็นแถว

ไม่ใช่นั่งเป็นหมู่ จึงต้องลาดอาสนะให้ยาวไปเป็นแถวตามต้องการ กะให้พอเหมาะกับพระที่จะนั่ง อย่าให้ห่างกันจนเกินไป หรือเบียดเสียดจนเกินควร ดูแต่เพียงพอเหมาะพอสบาย.

อาสนะพระสงฆ์ พึงลาดทับลงบนอาสนะของคฤหัสถ์ อย่าให้เครื่องลาดที่คฤหัสถ์นั่งทับอยู่ข้างบน เพราะถ้าทับอยู่ข้างบน เมื่อนั่งลงก็ชื่อว่านั่งสูงกว่าพระสงฆ์ ขาดคารวะในพระภิกษุสงฆ์ หรืออาสนะที่ใหญ่หรือยาวผืนเดียวกัน ให้พระนั่งในเอกเทศข้างหนึ่ง แม้เช่นนี้คฤหัสถ์ขึ้นนั่งร่วมอยู่ด้วยก็ไม่ควร ชื่อว่าขาดคารวะเช่นเดียวกัน ถ้าหากหญิงขึ้นนั่งอยู่บนอาสนะนั้นด้วย พระก็ต้องอาบัติ เพราะมีพระพุทธบัญญัติห้ามภิกษุนั่งบนอาสนะเดียวกับหญิง แม้ว่าเป็นผืนใหญ่หรือยาวเท่าไรและนั่งไม่ใกล้กันก็ยังชื่อว่านั่งอาสนะเดียวกัน เพราะฉะนั้น การจัดอาสนะสำหรับพระสงฆ์จึงควรให้เป็นคนละส่วนกับคฤหัสถ์ เมื่อปูอาสนะของคฤหัสถ์แล้ว ควรปูอาสนะพระสงฆ์ให้ห่างออกไปเสียอีกส่วนหนึ่ง เว้นช่องว่างเล็กน้อยอย่าให้เกี่ยวกัน ถ้าเป็นเครื่องปูลาดที่กว้างใหญ่จะทำเช่นนั้นไม่ได้ พึงใช้อาสนะอื่นปูทับลงข้างบน ตามที่นิยมกัน มักใช้ผ้าขาวหรือผ้าสีอื่น ๆ ก็ได้ ปูลาดทับลงข้างบน ทำเช่นนี้ก็ชื่อว่ามีอาสนะคนละผืน ไม่ต้องรวมกันกับคฤหัสถ์ ถ้าจัดให้งดงามตากว่านี้ เมื่อลาดผ้าขาวลงไปผืนหนึ่งแล้ว พึงปูอาสนะเล็ก ๆ นั่ง เฉพาะองค์ทับลงอีกชั้นหนึ่ง เช่นนี้ดี แลดูงามด้วยชื่อว่าเป็นการแสดงคารวะด้วย แม้ใคร ๆ จะขึ้นไปนั่งบนอาสนะนอกจากที่พระสงฆ์แล้วย่อมไม่ขัดสน เมื่อลาดอาสนะเสร็จแล้ว ถ้ามีหมอนอิงก็ตั้งพิงไว้ด้านหลังเฉพาะองค์ ๆ ที่กล่าวมานี้เป็นการจัดรับรองพระสงฆ์ และ

แขกนั่งกับพื้น เมื่อจัดนั่งกับพื้น ไม่ควรนำเก้าอี้รับแขกมาตั้งในบริเวณนั้น เว้นแต่ตั้งเก้าอี้ไว้ในที่ต่ำกว่า เพราะถ้าพระสงฆ์นั่งอยู่กับพื้น คฤหัสถ์ขึ้นนั่งอยู่บนเก้าอี้ ถือกันว่าเสียมรรยาทที่ดีงามอย่างยิ่ง ขาดคารวะในพระสงฆ์ เท่ากับเป็นการหมิ่นพระสงฆ์ว่าเป็นผู้ต่ำหรือเลว จึงควรระวังให้มาก

สถานที่ที่ทำพิธีจัดรับแขกด้วยเก้าอี้ อาสนะพระสงฆ์ก็ต้องยกเป็นอาสน์สงฆ์ขึ้นให้มีความสูงกว่าเก้าอี้ หรือเสมอกันจึงควร แต่จะให้พระนั่งเก้าอี้ห้อยเท้าสวดมนต์ไม่ควร เพราะดูไม่งาม และเรื่องของพระนิยมนั่งราบ การยกอาสน์สงฆ์ให้พระนั่ง แม้จัดรับแขกนั่งกับพื้นก็นิยมกันอยู่เหมือนกัน.

จัดเครื่องรับรอง เมื่อจัดที่ปูลาดอาสนะเสร็จแล้ว พึงจัดเครื่องรับพระรับแขกต่อไป. ตามประเพณีนิยมของไทย เครื่องรับรองมีมากอย่าง จักกล่าวเฉพาะที่เป็นหลักใหญ่ ๆ เมื่อสามารถอย่างไร พึงจัดตามความประสงค์

เครื่องรับรองพระหรือแขกทั่ว ๆ ไป มีกระโถน ที่น้ำเย็น ที่น้ำร้อน หมากพลูหรือบุหรี่ จัดใส่ภาชนะไว้หรือมีน้ำดื่ม ก็ควรจัดเตรียมไว้ในส่วนที่สำหรับรับพระ สิ่งที่ไม่ควรให้ขาด คือกระโถนและน้ำ แม้ในด้านพิธีกรรมของสงฆ์ ในเรื่องน้ำก็ขาดไม่ได้ เช่นก่อนที่จะทำสังฆกรรมมีสวดปาติโมกข์เป็นต้น ท่านก็ให้เตรียมตั้งน้ำใช้น้ำฉันไว้ เพราะฉะนั้น จึงไม่ควรให้ขาด เมื่อจัดเสร็จแล้วพึงนำไปตั้งไว้ตามที่ จัดเฉพาะองค์ อย่ารวมกัน ถ้าไม่สามารถ เพราะภาชนะไม่พอ บางสิ่ง บางอย่าง จะใช้

๒ องค์ต่อ ๑ ที่ก็ได้ เช่น กระโถน หมากพลูหรือบุหรี่ ส่วนน้ำ ต้องจัดจำกัดเฉพาะองค์จะใช้รวมกันไม่ได้ เพราะมีพระพุทธบัญญัติห้ามดื่ม ร่วมบริโภคร่วมในภาชนะเดียวกัน ส่วนหมากพลูหรือบุหรี่ เป็นชิ้นหรือเป็นส่วนอยู่แล้ว เมื่อต้องการหยิบมาเฉพาะส่วน ไม่ชื่อว่าบริโภคร่วมภาชนะเดียวกัน.

การจัดตั้งเครื่องรับรองพระสงฆ์นั้น ให้ตั้งกระโถน ที่น้ำเย็น ที่หมากหรือบุหรี่ทางด้านขวาของพระสงฆ์ให้เรียงเป็นลำดับกัน คือตั้งกระโถนไว้ด้านใน ถัดออกมา ที่น้ำเย็น ถัดออกมา ที่หมากพลู หรือบุหรี่ ตั้งกระโถนให้เป็นหลักเสียก่อน อย่าให้ล้ำไปด้านหลังมากนัก อย่าให้ล้ำออกนอกมากนัก แนวด้านหน้าของหมอนอิงนั้นพอเหมาะ แล้วจึงวางที่น้ำเย็น หมากพลูหรือบุหรี่ถัด ๆ กันออกมา อย่าให้สับสนกัน และอย่าวางให้ห่างกันนัก ชิดกันนัก ดูระยะแต่พองาม และต้องดูแถวให้ตรงกัน ทั้งด้านขวางและด้านยาว อย่าให้แถวคดไปคดมา ไม่น่าดู น้ำร้อนหรือน้ำดื่ม เมื่อพระเข้านั่งที่แล้วจึงถวาย

ส่วนเครื่องรับรองแขกคฤหัสถ์ พึงจัดตามประเพณีนิยม เช่นมีน้ำร้อนน้ำเย็น หรือน้ำดื่มตามสมควรจัดรวมตั้งไว้เป็นที่ ๆ ก็ได้ ถ้าเป็นแขกผู้ใหญ่ควรจัดให้เฉพาะที่ ถ้าแขกมาก เกรงจะไม่ทั่วถึง พึงจัดใส่ภาชนะไปให้เป็นคราว ๆ

จัดเครื่องบูชา และตั้งพระพุทธรูป เครื่องบูชาตามที่นิยมใช้กันอยู่นั้น มีหลายอย่างต่าง ๆ กัน เช่น ม้าหมู่ โต๊ะชั้น โต๊ะเดี่ยว จัดเครื่องสักการะมากบ้างน้อยบ้าง เป็นไปตามความเหมาะสม เป็นไป

ตามฐานะ และพิธีใหญ่หรือเล็ก หรือตามความสามารถที่จะจัดได้ เครื่องสักการะที่เป็นหลัก มี ๓ อย่าง คือ ดอกไม้ ธูป เทียน ที่ใช้ตั้งบูชาบนโต๊ะอย่างน้อย ๕ ที่ คือ ดอกไม้ ๒ ที่ เทียน ๒ ที่ ธูป ๑ ที่ ธูปปักเพียง ๓ เล่มพอ เทียนธูปที่ปักไว้สำหรับจุดบูชา ควรชุบน้ำมันที่ไส้เทียนและที่ปลายธูปสักเล็กน้อยก่อน เพื่อจุดง่าย และน้ำมันที่ชุบนั้น น้ำมันยางเป็นดีกว่าอย่างอื่น แต่อย่าให้มากเกินไป

สำหรับในเรื่องเครื่องบูชาหรือเครื่องสักการะนี้ไม่สู้แน่นอน ให้พิจารณาดูตามควร ข้อสำคัญมีอยู่คือให้เป็นสิ่งที่เหมาะสมแก่ความที่จะตั้งพระพุทธรูปและบูชา ถ้าพิธีใหญ่ เชิญแขกมาก จะจัดเครื่องบูชานิดหน่อยดูไม่งาม ในเรื่องพิธีพระสำคัญอยู่ที่เครื่องบูชา ถ้าจัดไม่น่าดูก็ไม่เป็นที่ส่งเสริมเชิดชูเกียรติหรือสง่าราศี แม้จะจัดงานให้ใหญ่โตอย่างไรก็ไม่น่าดู

เครื่องบูชา ควรตั้งไว้ด้านขวาของพระสงฆ์ แต่ถ้าสถานที่ไม่อำนวย ตั้งไว้ด้านซ้ายก็ได้ การตั้งต้องพิจารณาให้เหมาะแก่สถานที่ อย่าให้ใกล้ชิดกับทางที่จะต้องใช้เดินผ่านไปมา อย่าให้ขัดกับที่รับแขก

ควรจะตั้งผันพระพักตร์พระพุทธรูปไปทางไหน ? ข้อนี้มีความนิยมต่าง ๆ กัน บางแห่งตั้งผันพระพักตร์ไปตามแถวพระสงฆ์ เมื่อพิจารณาดูความเหมาะสมแล้ว ผันพระพักตร์ไปตามพระสงฆ์ดีกว่า สมมติว่าเป็นประมุข คือเป็นหัวหน้า และการตั้งพระพุทธรูปบูชา ก็เพื่อให้เจ้าของงานบูชา ผันพระพักตร์ทางเดียวกันกับพระสงฆ์สะดวกในการจุดเทียนธูป และกราบไหว้ ถ้าตั้งเครื่องบูชาสกัดหัวแถว ผันพระพักตร์พระพุทธรูปไปตามแถว พระสงฆ์

ไม่สะดวกแก่การจุดเทียนธูปและกราบไหว้ ถ้าสถานที่ไม่เหมาะ แม้จะตั้งเลื่อนห่างจากแถวพระสงฆ์ออกมาก็ได้ ถ้าห่างออกมาไม่เข้าลำดับแถวพระสงฆ์ควรตั้งผันพระพักตร์ไปตามแถวพระสงฆ์ เพราะสะดวกในการจุดเทียนธูปและกราบไหว้เหมือนกัน มีข้อที่ควรกำหนดก็คือ เมื่อผู้บูชากราบพระพุทธรูป อย่าต้องให้หันหลังให้พระสงฆ์ เมื่อจัดตั้งโต๊ะเครื่องบูชาเสร็จแล้วควรมีพรมเล็ก ๆ หรือผ้าก็ได้ ปูไว้หน้าโต๊ะผืนหนึ่ง ไม่ใช่สี่เหลี่ยม ชนิดสี่เหลี่ยมผืนผ้าปูด้านยาวพุ่งตรงออกมาจากโต๊ะเครื่องบูชา ไม่ใช่ขวางหน้าโต๊ะ เป็นที่สำหรับกราบ (ถ้าเจ้าของงานเป็นชั้นเจ้าต้องมีผ้าขาวสี่เหลี่ยม หรือสี่เหลี่ยมรีขนาดผ้าเช็ดหน้าปูทับไว้อีกผืนหนึ่ง) ผ้าปูสำหรับกราบหน้าโต๊ะนี้ ถ้าชั้นสูง ชั้นผู้ใหญ่ไม่ควรให้ขาด

พระพุทธรูปที่นำมาประดิษฐานบนที่บูชา ในงานพิธีทั่วไปมักนิยมใช้พระพุทธรูปปางสมาธิหรือสะดุ้งมาร ไม่สู้จะนิยมพระยืน ถ้าเป็นงานทำบุญวันเกิดหรือทำบุญอายุ มักนิยมใช้พระประจำวันเกิดของเจ้าของงาน

ตั้งภาชนะน้ำมนต์ ภาชนะที่สำหรับใส่น้ำทำน้ำมนต์ มักนิยมใช้ครอบสำริด ถ้าหาไม่ได้จะเป็นครอบทองเหลือง ทองแดงก็ได้ ถ้าไม่มีครอบ ใช้บาตรหรือขันก็ได้ตามโบราณท่านนิยมใช้บาตรดิน แต่มาในบัดนี้บาตรดินหายาก แม้บาตรเหล็กก็ใช้กัน มีข้อจำกัดอยู่ว่า อย่าใช้เครื่องทองหรือเงินใส่น้ำสำหรับให้พระทำน้ำมนต์ เพราะเป็นของอนามาสพระจับต้องอาบัติ แต่ถ้านำมาใส่น้ำสำหรับผสมน้ำมนต์ไม่ห้าม เพราะไม่ได้เกี่ยวกับพระจะจับต้อง ถ้าต้องการน้ำมาก เช่น ในการตัดจุกหรือมงคลสมรส ควรใช้บาตรหรือหม้อน้ำมนต์ตั้งเพิ่มไว้อีก น้ำอย่าให้พร่อง

มากนัก ให้เต็มแต่ไม่ถึงล้น สิ่งต่าง ๆ ที่จะใส่ในหม้อน้ำมนต์ เช่น ใบเงินใบทองเป็นต้น ตามในพระราชพิธีไม่นิยมใช้ จึงไม่กล่าวในที่นี้

สิ่งต่างๆ ที่จะต้องเตรียมไว้ใช้ในพิธีมงคลนอกจากน้ำมนต์

ก. งานมงคล โกนผมไฟ ตัดจุก ควรเตรียมสังข์ โถปริกใส่กระแจะ กรรไกร กรรบิด (มีดโกน) มงคล บางแห่งก็มีหญ้าแพรก ใบบัวหลวงหรือ ใบบอนสำหรับรองผมที่ตัดหรือโกนแล้วด้วย

ข. งานมงคลสมรส ควรเตรียมสังข์ มงคลคู่

ค. งานขึ้นบ้านใหม่ ควรเตรียมโถปริกใส่กระแจะสำหรับเจิมประตูบ้าน ทรายใส่ภาชนะเช่นบาตรไว้ เสร็จแล้วจักได้ใช้โรยรอบ ๆ บ้าน ซึ่งถือกันว่าเป็นมงคลและป้องกันภัยอันตราย

สิ่งเหล่านี้ ควรหาเตรียมไว้ และจัดโต๊ะไว้สำหรับตั้งโต๊ะหนึ่ง จะตั้งด้านขวาหรือด้านซ้ายของเครื่องบูชาตามแต่จะเหมาะ แล้วนำสิ่งที่เตรียมไว้ใส่ภาชนะรวมตั้งบนโต๊ะนั้น ส่วนครอบสำหรับทำน้ำมนต์ เมื่อพระเข้านั่งที่เรียบร้อยแล้ว พึงนำไปตั้งไว้ที่ตรงหน้าพระที่ท่านจักเป็นผู้หยดเทียน

เทียนสำหรับทำน้ำมนต์ ควรใช้ขี้ผึ้งแท้ มักนิยมขนาดหนัก ๑ บาทหรือจะหย่อนบ้างเกินบ้างก็ไม่สู้จำกัดตายตัวนัก ติดประจำไว้ที่ภาชนะน้ำมนต์

เครื่องประน้ำมนต์ ควรใช้หญ้าคามัดเป็นกำ แล้วตัดปลายตัดรากะยาวประมาณ ๑ ศอก เพราะถือกันว่าเป็นหญ้ามงคล พระพุทธเจ้าเมื่อจะ

ได้ตรัสรู้ก็ประทับนั่งบนมัดหญ้าคา ซึ่งเรียกกันว่ารัตนบัลลังก์ ในศาสนาพราหมณ์ ก็ถือว่าเป็นหญ้ามงคล เพราะเป็นหญ้าที่รองหม้อน้ำอมฤต ไม่ควรใช้อย่างอื่น เช่นใบมะยม เพราะใบมะยมมักถือกันว่าสำหรับประพรมไล่ผี ไม่ใช่มงคล

ถ้าเป็นงานมงคลทำบุญอายุ มักนิยมต่าง ๆ กัน มีพิธีโหรหรือพราหมณ์ด้วยบ้าง ไม่มีโหรหรือพราหมณ์ แต่มีเครื่องบูชาเกี่ยวอยู่บ้าง เฉพาะที่ไม่มีโหรหรือพราหมณ์ต้องเตรียมดังนี้

ถ้ามีการอาบน้ำ ต้องเตรียมสังข์สำหรับหลั่งน้ำพระพุทธมนต์ด้วย และเทียนมงคล ใช้ขี้ผึ้งแท้หนัก ๙ บาท ไส้ใช้เกินอายุของเจ้าของ ๑ เส้น ฟั่นมีความยาวรอบศีรษะเจ้าของ เทียนมงคลนี้ใช้แทนเทียนชัย ๆ ถ้ามีเทียนชัย ๆ ด้วย เทียนมงคลให้เปลี่ยนใช้ไส้ ๓๒ เส้น ส่วนเทียนชัย ๆ ใช้ขี้ผึ้งแท้หนักเกินอายุของเจ้าของ ๑ บาท ไส้เกินอายุของเจ้าของ ๑ เส้น ให้มีความสูงเท่าตัวเจ้าของเทียนชัย ๆ เวลาจุดแล้วต้องระวังอย่าให้ดับในระหว่าง ต้องจุดให้หมดเล่ม ถ้าดับในระหว่าง มักถือกันว่าเป็นลางไม่ดี จึงต้องระวังให้มาก โดยมากมักจะหาตู้เทียนแล้วจุดตั้งไว้ในตู้.

เวลาจุด เมื่อพระเริ่มเจริญพระพุทธมนต์ถึงบทว่า พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ ฯ จึงลงมือจุดเทียนชัย ๆ และเทียนมงคล ถ้าฤกษ์จุดเทียนชัย ๆ มี พึงจุดเทียนชัย ๆ ตามฤกษ์ ส่วนเทียนมงคลจุดดังกล่าวแล้ว

ถ้าทำตามปกติธรรมดา ก็จัดอย่างมงคลทั่ว ๆ ไป ที่นำมากล่าวไว้ก็เพื่อให้ทราบเป็นเค้าเรื่องเท่านั้น.

การทำบุญอายุ มีกำหนดวันดังนี้ คือ ถ้าเกิดในวันไหน ให้เจริญพระพุทธมนต์ในวันนั้น เช่น เกิดวันที่ ๕ พึงเจริญพระพุทธมนต์ในวันที่ ๕ เลี้ยงพระในวันที่ ๖ ถ้าทำงานวันเดียว ก็เลี้ยงพระในวันที่ ๕ นั้น เพราะท่านถือวันเจริญพระพุทธมนต์เป็นวันสำคัญ.

อนึ่งในพิธีทำบุญอายุตามที่นิยม มักมีพิธีทักษิณานุปทานหรือเปตพลีเสียก่อน คือทำก่อนจากเจริญพระพุทธมนต์ ในวันเดียวกันก่อนเวลากันก็ได้ หรือทำเสียก่อนวันหนึ่งก็ได้ เป็นพิธีบำเพ็ญกุศลอุทิศให้บุรพชนที่ล่วงลับไปแล้ว มีสดับปกรณ์หรือบังสุกุลแล้วกรวดน้ำอุทิศผล จะทำมากหรือน้อย ก็แล้วแต่กำลัง.

วงด้ายสายสิญจน์ สายสิญจน์ ต้องใช้ด้ายดิบ จับเป็น ๓ หรือ ๙ เส้น ตามความนิยมมักเป็น ๙ เส้น ใช้ด้ายอย่างอื่น เช่น ด้ายกลุ่ม ด้ายฟอกเป็นต้น ไม่ควร ในงานมงคลทั่วไป นิยมใช้วงทั่วบ้าน ตั้งต้นแต่พระพุทธรูปที่เครื่องบูชา แล้วเวียนไปทางขวาเป็นทักษิณาวัตต์ แล้วกลับมาบรรจบที่พระพุทธรูปพันไว้ที่พระหัตถ์ หรือที่ฐานข้างบนของพระ-พุทธรูป อย่าพันกับองค์พระ จักแลดูเป็นมัดพระพุทธรูป จากพระพุทธก็วงเครื่องต่าง ๆ ที่นำมาประกอบพิธีซึ่งตั้งไว้บนโต๊ะนั้น วงเวียนขวาเช่นเดียวกัน แต่จงกำหนดดูว่าจะให้สายสิญจน์ลงทางไหน จึงจะไม่ติดกับกิจการที่จะทำในลำดับต่อไป วงเสร็จแล้วหาภาชนะรองกลุ่มสายสิญจน์ไว้ส่วนหม้อทำน้ำมนต์รอไว้ให้พระวงก็ได้

สายสิญจน์ เมื่อวงแล้วต้องระวังให้มาก ห้ามการข้ามกราย จะยกสิ่งของข้ามหรือเอื้อมมือข้ามไม่ได้ทั้งสิ้น ห้ามทั้งพระและคฤหัสถ์ ถ้า

มีความจำเป็น เช่น จะหยิบยกสิ่งของ ก็พึงยกสายสิญจน์ขึ้นก่อน แล้วลอดไปข้างล่าง

ถ้าเป็นมงคลโกนผมไฟหรือตัดจุก นิยมวงที่เด็กด้วย ในเวลาฟังพระเจริญพระพุทธมนต์ และเวลาตัดโกน ตามแบบเก่าที่ทำกันตามชนบท มักวงไว้กับตัวเด็ก ถ้าเป็นเด็กหญิง เมื่อวงแล้วก็ไปพันไว้กับวัตถุอื่นแล้วจึงเอากลุ่มด้ายสายสิญจน์ถวายพระ วงอย่างนี้ไม่เหมาะ เพราะบางคราวผู้ที่ไม่รู้ก็มักหยิบสิ่งของข้ามไปบ้าง เอื้อมมือข้ามไปบ้าง ไม่สมควร สู้วงไว้ให้สูงพอเดินไม่ถูกศีรษะไม่ได้ ไม่ต้องไประวัง แม้เด็กจะเป็นหญิง ก็ไม่มีทางขัดข้องอะไรกับพระ

กิจการต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วนี้ ต้องเตรียมไว้ให้เสร็จก่อนเวลาที่พระสงฆ์จะมาถึง

ต้อนรับพระสงฆ์ เมื่อใกล้จะถึงกำหนดเวลาที่พระจะมา ควรจัดหรือสั่งผู้ใดผู้หนึ่งให้เตรียมคอยต้อนรับพระ และเตรียมน้ำไว้สำหรับล้างเท้าพระ เพราะพระเมื่อเวลาเข้าบ้านเดินไปด้วยเท้าเปล่าไม่สวมรองเท้า เพราะมีพุทธบัญญัติห้ามไว้ว่า "เรา (ภิกษุ) ไม่เป็นไข้ จักไม่สวมรองเท้าเข้าไปในบ้าน" ถ้าภิกษุรูปใดฝ่าฝืน ปรับเป็นอาบัติทุกกฏ เมื่อเป็นเช่นนี้เดินไปด้วยเท้าเปล่าเท้าย่อมเปื้อน

เมื่อพระถึงแล้ว พึงออกไปนิมนต์ อย่าต้องให้พระไปเงอะงะเก้อเขิน เพราะไม่พบเจ้าของหรือผู้นิมนต์ แล้วล้างเท้าเช็ดเท้าที่เปียกให้และพาไปยังที่พัก ถ้าไม่ได้จัดที่พักไว้ส่วนหนึ่งต่างหาก พึงนิมนต์ให้เข้านั่ง

ตามที่ ครั้นนั่งเรียบร้อยแล้ว พึงประเคนสิ่งของที่ได้จัดเตรียมไว้ต้อนรับ ครั้นประเคนแล้วพึงประณมมือไหว้ หรือกราบตามสมควร

การประเคน ในตอนนี้จะเป็นใครก็ได้ จะเป็นชายหรือหญิงไม่ห้าม แต่ต้องทำให้ถูกลักษณะของการประเคน

ลักษณะของการประเคน การประเคนนั้น ท่านวางหลักไว้ดังนี้

๑. ของนั้นไม่ใหญ่โตหรือหนักเกินไป เป็นของยกคนเดียวได้.

๒. ผู้ประเคนเข้าอยู่ในหัตถบาส (คือห่างจากผู้รับประมาณหนึ่งศอกในระหว่าง)

๓. น้อมให้ด้วยกาย หรือของเนื่องด้วยกาย

ผู้ประเคน ต้องเข้าไปอยู่ในที่ใกล้ในระยะดังกล่าวนั้น แล้วยกสิ่งของให้พ้นขึ้นจากพื้น แล้วน้อมถวายสิ่งของที่ต้องประเคน คือสิ่งที่จะพึงบริโภค เช่น อาหาร น้ำร้อน หมากพลูบุหรี่ เป็นต้น ถ้าไม่ได้ใช้บริโภค เช่นกระโถนไม่ต้องประเคน เมื่อประเคนแล้ว อย่าไปจับเลื่อนของท่านอีก ถ้าไปจับเลื่อนของท่านต้องประเคนใหม่ ผู้หญิงประเคน ถ้าได้หัตถบาสและถูกลักษณะแล้ว ผู้ชายไม่ต้องประเคนซ้ำก็ได้ ที่ต้องประเคนซ้ำ ก็เฉพาะยังไม่ถูกระเบียบ

เริ่มพิธี เมื่อพระมาประชุมพร้อมแล้ว พึงเริ่มพิธี มีจุดเทียนเป็นต้นต่อไป.

การจุดเทียนธูป เป็นหน้าที่ของเจ้าของงานโดยตรง ไม่ควรให้ผู้อื่นจุดแทน ถ้าเป็นงานมงคลสมรส ให้คู่บ่าวสาวแบ่งกันจุด ควรเตรียม

เทียนเล็ก ๆ ปักเชิงไว้ ๑ เล่ม เรียกว่าเทียนชนวน สำหรับจุดขึ้นก่อน แล้วนำเทียนชนวนไปจุดที่เทียนเครื่องบูชา หรือเทียนน้ำมนต์

คำบูชาพระ เบื้องต้น จุดเทียนชนวนแล้ว ก่อนที่จะจุดเทียนบูชาควรกราบพระพุทธรูปเสียก่อน แล้วใช้เทียนชนวนจุดเทียนบนที่บูชา ให้จุดเล่มด้านขวาของพระพุทธรูปก่อน แล้วจุดเล่มด้านซ้าย ต่อไปจุดธูป เทียนน้ำมนต์ยังไม่ต้องจุด เมื่อจุดเทียนธูปที่เครื่องบูชาเสร็จแล้ว พึงนั่งคุกเข่าประณมมือตั้งใจบูชา (นึกในใจ) ด้วยคำว่า

อิเมหิ สกฺกาเรหิ พุทฺธํ อภิปูชยามิ

อิเมหิ สกฺกาเรหิ ธมฺมํ อภิปูชยามิ

อิเมหิ สกฺกาเรหิ สงฺฆํ อภิปูชยามิ

แล้วกราบ ๓ ครั้ง

นึกในใจ ครั้งที่ ๑ ว่า พุทฺธํ วนฺทามิ

ครั้งที่ ๒ ว่า ธมฺมํ วนฺทามิ

ครั้งที่ ๓ ว่า สงฺฆํ วนฺทามิ

หรือครั้งที่ ๑ ว่า อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ภควา, พุทฺธํ ภควนฺตํ อภิวาเทมิ.

ครั้งที่ ๒ ว่า สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม ธมฺมํ นมสฺสามิ.

ครั้งที่ ๓ ว่า สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ, สงฺฆํ นมามิ. อย่างใดอย่างหนึ่งตามความพอใจ

ทุก ๆ ครั้งที่กราบพระ ควรปฏิบัติดังกล่าวมานี้

เมื่อบูชาและกราบเสร็จแล้ว พึงถวายกลุ่มด้ายสายสิญจน์ หรือถวายเมื่อตอนจุดเทียนแล้วก็ได้ หรือให้ใคร ๆ ถวายก็ได้ เสร็จแล้วเริ่มอาราธนาศีลต่อไป

อาราธนาศีล ศีลที่นิยมในพิธีต่าง ๆ คือ ศีล ๕ เจ้าของงานจะอาราธนาเองหรือจะให้ใครอาราธนาจะเป็นชายหรือหญิงได้ทั้งสิ้น พึงนั่งคุกเข่ากราบ ๓ ครั้ง แล้วประณมมืออาราธนาด้วยเปล่งวาจาที่ดังพอได้ยินว่า

มยํ ภนฺเต ติสรเณน สห ปญฺจ สีลานิ ยาจาม. ๓ หน หรือจะเติม ทุติยมฺปิ ฯ ตติยมฺปิ ฯ ด้วยก็ได้

อีกอย่างหนึ่งว่า มยํ ภนฺเต วิสุํ วิสุํ รกฺขณตฺถาย ติสรเณน สห ปญฺจ สีลานิ ยาจาม. ทุติยมฺปิ ฯ ตติยมฺปิ ฯ ดังนี้ก็ได้ แล้วพึงตั้งใจรับศีลต่อไป การรับศีล ไม่ควรทำแต่พอสักว่าเป็นพิธีเท่านั้นควรตั้งใจรับ คิดงดเว้นตามข้อที่ห้ามทุก ๆ สิกขาบทไป เช่นนี้ จึงจะเป็นบุญกุศลและเป็นมงคลแก่ตนเองด้วย ท่านที่ยังจำศีล ๕ ไม่ได้ หรือยังไม่เข้าใจว่าท่านห้ามอะไรบ้าง ก็ควรศึกษาท่องจำให้ขึ้นใจ ทั้งให้เข้าใจเนื้อความของท่านด้วย พระท่านว่านำ ผู้รับว่าตามเป็นบท ๆ ไปดังนี้ :—

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส. (๓ จบ)

(ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้อรหันต์ ตรัสรู้ชอบเองพระองค์นั้น).

พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ.
(ข้าพเจ้า ถึงพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่ง ที่ระลึก)

ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ.

(ข้าพเจ้า ถึงพระธรรมเจ้าเป็นที่พึ่ง ที่ระลึก)

สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ.

(ข้าพเจ้า ถึงพระสงฆ์เจ้าเป็นที่พึ่ง ที่ระลึก)

ทุติยมฺปิ ฯ แม้ในวาระที่ ๒ ฯ

ตติยมฺปิ ฯ แม้ในวาระที่ ๓ ฯ

ปาณาติปาตา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.

(ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท เว้นจากฆ่าสัตว์)

อทินฺนาทานา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.

(ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท เว้นจากถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ด้วยอาการแห่งขโมย)

กาเมสุมิจฉาจารา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.

(ข้าพเจ้า สมาทานสิกขาบท เว้นจากประพฤติล่วงประเวณีในทางกาม)

มุสาวาทา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.

(ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท เว้นจากพูดเท็จ)

สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.

(ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท เว้นจากดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท)

อนึ่งพึงทราบว่า ในงานพิธีที่มีการสวดมนต์ แล้วมีเทศน์ติดต่อกันไป ตอนสวดมนต์ไม่ต้องขอศีล รับศีลไปขอและรับตอนเทศน์ ในตอนสวดมนต์พึงอาราธนาพระปริตต์ ถ้าสวดมนต์แล้วไม่มีเทศน์ติดต่อกัน.

อาราธนาพระปริตต์ ในพิธีที่ไม่มีเทศน์ติดต่อ เมื่อรับศีลเสร็จแล้ว พึงนั่งคุกเข่าประณมมืออาราธนาพระปริตต์ด้วยคำว่า

วิปตฺติปฏิพาหาย สพฺพสมฺปตฺติสิทฺธิยา
สพฺพทุกฺขวินาสาย ปริตฺตํ พฺรูถ มงฺคลํ
วิปตฺติปฏิพาหาย สพฺพสมฺปตฺติสิทฺธิยา
สพฺพภยวินาสาย ปริตฺตํ พฺรูถ มงฺคลํ
วิปตฺติปฏิพาหาย สพฺพสมฺปตฺติสิทฺธิยา
สพฺพโรควินาสาย ปริตฺตํ พฺรูถ มงฺคลํ.

อาราธนาจบแล้วกราบ๓ ครั้ง แล้วพึงนั่งราบตั้งใจฟังพระสวดมนต์ต่อไป

วิธีอาราธนาศีลและอาราธนาพระปริตต์ที่กล่าวมานี้ เป็นสถานที่ที่จัดให้พระและแขกนั่งกับพื้น ถ้าจัดให้พระนั่งบนอาสน์สงฆ์ แขกนั่งบนเก้าอี้ มีนิยมการยืนอาราธนา คือให้ผู้กล่าวอาราธนา ยืนค่อนทางท้ายแถวของพระสงฆ์ ผินหน้าไปทางหัวแถวพระสงฆ์ แล้วประณมมือกล่าวคำอาราธนา จบแล้วไม่ต้องกราบ ถอยหลังออกมาพอสมควรแล้ว เดินกลับมานั่งตามที่ แม้อาราธนาธรรมดังจะกล่าวในข้างหน้า ก็พึงปฏิบัติเช่นเดียวกัน

จุดเทียนน้ำมนต์ การจุดเทียนน้ำมนต์ตามที่นิยมกันส่วนมาก ตลอดจนในทางราชการ จุดในตอนที่พระสวดถึงมงคลคาถา ตอนขึ้น อเสวนา ฯ พึงจุดเทียนชนวน แล้วไปจุดเทียนสำหรับหยดน้ำมนต์ที่ปักติดไว้กับภาชนะที่น้ำมนต์นั้น จุดเสร็จแล้วยกประเคน มอบถวายพระที่ท่านจะพึงหยดทำน้ำมนต์นั้นประเคนแล้วไหว้หรือกราบครั้งหนึ่ง

การจุดเทียนน้ำมนต์ ในสมัยก่อนท่านนิยมจุดตอนพระสงฆ์สวดรัตนปริตต์ขึ้นบทว่า ยงฺกิญฺจิวิตฺตํ ฯ แม้ในทางราชการก็นิยมเช่นนี้ แต่บัดนี้ได้เปลี่ยนมาเป็นมงคลคาถาบทว่า อเสวนา ฯ

การจุดเทียนทำน้ำมนต์ เป็นหน้าที่ของเจ้าของงานโดยตรง ไม่ควรให้ผู้อื่นจุด เพราะฉะนั้น ท่านผู้เป็นเจ้าของงาน พึงนั่งตั้งใจฟังสวดมนต์ไปจนกว่าจะถึงเวลาจุดเทียนน้ำมนต์ ไม่ควรไปสาละวนอยู่กับเรื่องอื่น เมื่อจุดเทียนเสร็จแล้ว จำเป็นจะลุกไปจากที่นั้นบ้างก็ได้ ทั้งนี้เพื่อไม่ต้องเที่ยวตามในเวลาจุดเทียนทำน้ำมนต์

เมื่อพระสวดมนต์จวนจบ ถึงบทส่งเทวดา คือ ทุกฺขปฺปตฺตา ฯ พึงให้จัดเตรียมน้ำร้อนหรือน้ำดื่มไว้ พอพระสวดจบนำเข้าไปถวาย ไม่ต้องให้พระนั่งคอย.

เมื่อพระกลับ พึงไปส่งหรือให้ใครไปส่ง เพียงประตูบ้านก็พอ เพื่อแสดงความคารวะ เทียบอย่างส่งแขกผู้มีเกียรติที่มาหา หรือมาในงาน

พิธีในวันเลี้ยงพระ วันรุ่งขึ้น พึงตระเตรียมต้อนรับพระที่จะมาฉันอย่างตอนสวดมนต์นั้น พระพร้อมแล้ว เริ่มจุดเทียนและอาราธนา

ศีล รับศีลดังวันก่อน แต่ไม่ต้องอาราธนาพระปริตต์ เมื่อพระสวดพิธี ถวายพรพระจบบทสังฆคุณ คือ สุปฏิปนฺโน ฯ แล้ว ถ้ามีการตักบาตร ก็ให้ตักตอนนี้ ถ้าเป็นงานมงคลสมรส ท่านนิยมให้คู่บ่าวสาวตักบาตร ร่วมกัน เสร็จแล้วลงมือเตรียมจัดเลื่อนสำรับอาหารมาประจำไว้ตรงตาม หน้าพระ บาตรหรือชามข้าวตั้งใน สำรับคาวหวานตั้งเรียงคู่กันไว้นอก ออกมา คาวอยู่เหนือ หวานอยู่ใต้ ถ้าสถานที่คับแคบ สำรับหวานยังไม่ เรียงตั้งไว้ก็ได้ แต่นำมาเตรียมไว้ในที่ใกล้ ๆ เพื่อสะดวกแก่การหยิบ เมื่อ พระถวายพรพระจบแล้วพึงประเคน

หน้าที่ประเคนพระ การประเคนพระ ในตอนนี้ เจ้าของงาน ควรประเคนเอง หรือเห็นว่ามากนักตนประเคนสัก ๑ องค์ หรือ ๒ องค์ แล้วมอบให้ผู้อื่นประเคนก็ได้ ถ้าเป็นงานมงคลสมรส ควรจัดให้คู่บ่าวสาว ประเคนร่วมกัน การประเคนต้องให้ถูกลักษณะดังกล่าวแล้วข้างต้น ให้เริ่ม ประเคนรูปที่นั่งต้นแถวก่อน แล้วต่อไปตามลำดับ พึงประเคนบาตรหรือ ชามข้าวก่อนแล้วจึงอาหาร เสร็จแล้วกราบครั้ง ๑ หรือ ๓ ครั้งตามควร ถ้าประเคนมากรูป รูปต้น ๆ เพียงประณมมือไหว้ก็พอ ถึงสุดท้ายจึงกราบ

ที่กล่าวมานี้เป็นการเลี้ยงพระด้วยสำรับเฉพาะองค์ ถ้าจะเลี้ยง เป็นหมู่ที่เรียกว่าจัดเป็นโต๊ะ ถ้าจะให้พระลุกไปฉันในที่อีกแห่งหนึ่ง พึง จัดเตรียมไว้ให้เสร็จก่อน เมื่อพระนั่งเข้าที่แล้วจึงประเคน ถ้าจัดให้ฉัน เบื้องหน้าที่สวดมนต์นั้น พอพระสวดถวายพรพระตอนจบสังฆคุณแล้ว พึง เริ่มลงมือเตรียมเก็บที่น้ำร้อน น้ำดื่มอย่าทิ้งไว้ให้เกะกะ แล้วปูผ้าลง ด้านในให้ชิดแถวพระเพื่อสะดวกแก่พระซึ่งไม่ต้องเลื่อนลุกทุกรูปไป และ

พระที่จะลุกไปนั่งในที่ใหม่นั้น ระวังอย่าให้ต้องไปนั่งร่วมอยู่อาสนะเดียวกันกับคฤหัสถ์ เพราะถ้าผู้หญิงขึ้นนั่งร่วมบนอาสนะนั้น พระก็จักต้องอาบัติ แม้มีแต่ชายด้วยกัน ก็เป็นการขาดคารวะ จึ่งควรจัดหาอาสนะไว้ให้พระนั่งเสียส่วนหนึ่ง

วิธีจัดโต๊ะเลี้ยงหมู่ เมื่อได้จัดปูผ้าเสร็จแล้ว ให้วางจานข้าวตรงหน้าที่พระนั่งช้อนวางขวา ซ่อมวางซ้าย ชิดกับจานข้าวพอควร ถ้ามีมีดด้วยก็ให้วางมีดไว้ด้านขวา น้ำตั้งขวาของพระ จานแบ่ง ชามแบ่งมีช้อนใส่ไว้ในชาม ๑ คัน ช้อนนี้เรียกกันว่าช้อนกลาง หรือช้อนสำหรับตักแบ่ง ซ้อนกันตั้งไว้ด้านซ้ายของพระ เวลานำของเข้าประเคน พึงเข้าทางซ้ายของพระ

เรื่องการจัดเลี้ยงพระแบบเลี้ยงโต๊ะ หรือฉันเป็นหมู่ สิ่งที่ต้องให้มี ขาดไม่ได้ คือ ช้อนกลาง ชามแบ่ง จานแบ่ง ต้องมีให้ครบพระ หรือช้อนรวมกันไว้หลาย ๆ คัน ใส่จานหรือชามตั้งไว้กลางวงก็ได้ ช้อนกลางควรใช้ช้อนกระเบื้อง ที่เรียกกันว่าช้อนถ้วย จัดอย่างนี้ทั้งคาวและหวาน ทั้งนี้เพื่อให้ความสะดวกแก่พระ เพราะมีพระวินัยบัญญัติห้ามภิกษุฉันร่วมภาชนะเดียวกัน ถ้าฝ่าฝืนคงต้องอาบัติ ถ้ามีชามแบ่งช้อนกลางไว้ ท่านผู้ใดต้องการอย่างไหน ใช้ช้อนกลางตักมาใส่ชามของตนบริโภค เช่นนี้พ้นจากความเป็นผู้ฉันภาชนะเดียวกัน

เลี้ยงโต๊ะ ที่มีนิยมการใช้ชามแบ่งช้อนกลางนี้มีนิยมในที่ทั่วไป ไม่ใช่เพียงฝ่ายพระ ท่านที่ผ่านการเลี้ยงโต๊ะมาแล้วย่อมทราบดี พึงเห็น

เช่นโต๊ะจีนเขามีถ้วยแบ่งช้อนกลาง ยิ่งเป็นโต๊ะฝรั่งยิ่งถือมาก เขาจัดไว้เสร็จ ผู้บริโภคไม่ต้องเรียกร้อง

ประเพณีการเลี้ยงพระแบบโบราณ นิยมจัดเฉพาะองค์ นั่งเรียงแถวฉันดูงามดี ครั้นต่อมาในบัดนี้การเลี้ยงแบบเลี้ยงโต๊ะ นิยมกันในฝ่ายคฤหัสถ์มากขึ้น ท่านผู้ที่เห็นว่าสะดวก เพราะไม่เปลืองถ้วยชาม ก็เลยจำมาจัดเลี้ยงพระบ้าง แต่เมื่อจำของเขามาใช้ก็จำมาไม่หมด คงเอาแต่ที่ง่าย ที่สะดวก สำหรับพระที่ฉันแม้รู้ว่าผิดแต่เกรงใจเจ้าของงาน ก็ต้องทนต้องอาบัติไป ผู้ที่ไม่สนใจก็ทำตาม ๆ กันไป ถ้าเป็นไปอย่างนี้ไม่กี่มากน้อย พระวินัยบัญญัติข้อไหนไม่สะดวกก็คงต้องถูกละเลยไปอีก ผลสุดท้ายพระพุทธศาสนาจะเป็นอย่างไร น่าคิด

อนึ่ง การจัดโต๊ะ ควรมีผ้าปูจะเป็นเฉพาะโต๊ะหรือยาวไปก็ตาม แต่ไม่ควรให้ขาด อย่าเอาอาหารไปตั้งไว้กับพื้น แล้วให้พระล้อมวงฉันดูไม่งดงาม จักแสดงให้เห็นว่าพระไม่ใช่เป็นผู้มีเกียรติอะไร คงเหมือน ๆ กับชาวคฤหัสถ์นั่นเอง แม้คฤหัสถ์ชาวบ้านเองเขาเลี้ยงกันเขาก็ต้องมีผ้าปู ถ้าจะบอกว่าหาไม่ได้ก็ไม่ถูกเพราะสิ่งอื่นยังหาได้

การเลี้ยงพระแบบจัดโต๊ะ เมื่อจัดให้ถูกเรื่องแล้วไม่ใช่เป็นของสะดวกนัก จะว่าเปลืองถ้วยชามก็ดูกระไรอยู่ เห็นว่าสู้การเลี้ยงเป็นองค์ๆ ไม่ได้ แลดูก็งามตา

บูชาข้าวพระพุทธ ที่พระพุทธซึ่งเรียกว่าข้าวพระ (ถ้ามี) ให้จัดเตรียมมาตั้งไว้ที่หน้าเครื่องบูชาหรือเอกเทศส่วนหนึ่ง ในบริเวณนั้นควรจะมีโต๊ะสำหรับตั้ง ถ้าไม่มีโต๊ะพึงใช้ผ้าขาวปูเสียก่อนแล้วจึงตั้งหรือ

วาง อย่าไปตั้งหรือวางไว้กับพื้น เพราะเป็นพุทธรูปบูชาจักเป็นการไม่เคารพคารวะ เมื่อตั้งเสร็จแล้วเจ้าของพึงทำการบูชาด้วยตั้งใจนึกดังนี้ อิมํ สูปพฺยญฺชนสมฺปนฺนํ สาลีนํ โภชนํ อุทกญฺจ[๑] วรํ พุทฺธสฺส ปูเชมิ บางแห่งก็มีคำว่า อุกาส นำหน้า คือ อุกาส อิมํ ฯ ต่อไปเหมือนกัน แปลว่า ข้าพเจ้าขอบูชาเครื่องบริโภคแห่งข้าวสาลี อันถึงพร้อมด้วยแกงและกับและน้ำ อันประเสริฐนี้ แด่พระพุทธเจ้า

เมื่อจำคำที่กล่าวนี้ไม่ได้ก็พึงนึกบูชาตามสมควร จุดประสงค์ก็เพียงให้ตั้งใจระลึกนึกบูชาพระสัมมาสัมพุทธเจ้า บูชาแล้วกราบ ๓ ครั้ง เมื่อเลิกพึงกล่าวคำลาว่า เสสํ มงฺคลา ยาจามิ ข้าพเจ้าขอส่วนที่เหลืออันเป็นมงคล

ในเรื่องบูชาข้าวพระนี้ ยังมีผู้นิยมทำอยู่แม้ในพระราชพิธีก็ยังมีอยู่บ้าง นับว่าเป็นประเพณีเก่า จึงนำมากล่าวไว้ตามที่ได้พบเห็น ได้ยินได้ฟัง

ถ้าเป็นงานเกี่ยวด้วยศพ คือมีศพตั้งอยู่มักจัดเครื่องเซ่นไปตั้งไว้ที่หน้าศพ หรือบริเวณตั้งศพนั้นด้วย

เมื่อเวลาพระฉัน ควรจัดให้มีปฏิบัติพระประจำอยู่ในที่นั้นด้วย แต่อย่าให้ผู้ที่กำลังเมาสุราเข้าไปนั่งปฏิบัติ จักทำให้เป็นที่รำคาญของพระ

อนึ่ง เมื่อเวลายกอาหารหรือประเคนพระ อย่าคาบบุหรี่หรือทัดหู ถือกันว่าเสียจรรยาดูไม่งาม ทั้งป้องกันขี้บุหรี่ตกลงในอาหารหรือในภาชนะนั้นด้วย

---

๑. ในที่บางแห่งเป็น อุทกํ วรํ

ถวายไทยธรรม ถ้ามีเครื่องไทยธรรมถวายพระ ควรจัดเตรียมไว้ก่อน จัดตั้งไว้บนโต๊ะ หรือจัดตั้งรวมไว้ส่วนหนึ่งตามที่เห็นสมควร เมื่อพระฉันเสร็จกลับเข้านั่งเรียบร้อยแล้ว พึงยกตั้งเรียงไว้ตรงหน้าพระทุก ๆ รูป หรือจะจัดผู้อื่นให้เป็นหน้าที่ของเจ้าของงาน ถ้าเจ้าของประเคนองค์หนึ่งหรือสององค์แล้ว จะมอบให้ผู้อื่นซึ่งเป็นผู้นับถือใกล้ชิดกันประเคนต่อไปก็ได้

ถ้าเป็นงานมงคลสมรส ต้องให้คู่บ่าวสาวประเคนร่วมกัน คือ ในวัตถุสิ่งของที่หนึ่ง ให้จับร่วมกันแล้วประเคน จะประเคนทั้งหมดหรืออย่างไรก็แล้วแต่จะเห็นสมควร ถ้าว่าตามเรื่องของงานแล้วต้องประเคนเองทั้งหมด เสร็จจากการประเคนแล้วเตรียมกรวดน้ำ

กรวดน้ำ การกรวดน้ำ เป็นการอุทิศแผ่ส่วนบุญกุศลที่ตนได้บำเพ็ญ ไปให้แก่บุรพชนตลอดจนสรรพสัตว์บ้าง เป็นการอธิษฐานใจในประสงค์ให้สำเร็จตามความปรารถนาบ้าง เป็นต้น

การกรวดน้ำ ได้นิยมทำเมื่อถวายทานเสร็จแล้วพระสงฆ์เริ่มอนุโมนทา เครื่องสำหรับกรวดน้ำต้องจัดหาเตรียมไว้ก่อน ตามที่นิยมใช้กัน เช่น เต้า ขวด จอก ถ้วยแก้วหรือถ้วย มีที่สำหรับกรวดหาน้ำที่สะอาดบริสุทธิ์บรรจุไว้ ตั้งเตรียมไว้ที่ตรงหน้าของตน เมื่อพระเริ่มกล่าวอนุโมทนาขึ้นว่า ยถา ฯ พึงหยิบที่น้ำที่เตรียมไว้นั้นเทลงในที่รอง พร้อมด้วยตั้งใจนึก

คาถาสำหรับกรวดน้ำที่ท่านยกไว้เป็นบาลี มีต่าง ๆ กัน จักนำเรียงไว้ในที่นี้สัก ๒ ประการ ตามแต่ผู้ที่ต้องการจะเลือกใช้ดังต่อไปนี้

ปตฺติทานคาถา

ปุญฺญสฺสิทานิ กตสฺส ยานญฺญานิ กตานิ เม
เตสญฺจ ภาคิโน โหนฺตุ สตฺตานนฺตาปฺปมาณกา
เย ปิยา คุณวนฺตา จ มยฺหํ มาตาปิตาทโย
ทิฏฺฐา เม จาปฺยทิฏฺฐา วา อญฺเญ มชฺฌตฺตเวริโน
สตฺตา ติฏฺฐนฺติ โลกสฺมึ เตภุมฺมา จตุโยนิกา
ปญฺเจกจตุโวการา สํสรนฺตา ภวาภเว
ญาตํ เย ปตฺติทานมฺเม อนุโมทนฺตุ เต สยํ
เย จิมํ นปฺปชานนฺติ เทวา เตสํ นิเวทยุํ
มยา ทินฺนาน ปุญฺญานํ อนุโมทนเหตุนา
สพฺเพ สตฺตา สทา โหนฺตุ อเวรา สุขชีวิโน
เขมปฺปทญฺจ ปปฺโปนฺตุ เตสาสา สิชฺฌตํ สุภา

คำแปล

สัตว์ทั้งหลายไม่มีที่สุดไม่มีประมาณ จงเป็นผู้มีส่วนแห่งบุญที่เราทำแล้ว ณ กาลบัดนี้ก็ดี แห่งบุญทั้งหลายอื่นที่เราทำแล้วก็ดี สัตว์ทั้งหลายเหล่าใดเป็นที่รักก็ดี เป็นผู้มีคุณคือมารดาบิดาของเราเป็นต้นก็ดี สัตว์ทั้งหลายที่เราเห็นแล้วก็ดี ที่เราไม่เห็นก็ดี สัตว์เหล่าอื่นที่เป็นผู้มัธยัสถ์ปานกลางและเป็นผู้มีเวรของเราก็ดี สัตว์ทั้งหลายนั้น จงมีส่วนบุญที่เราอุทิศให้เกิด สัตว์ทั้งหลายตั้งดำรงอยู่ในโลก ผู้เป็นไปในภูมิ ๓ เป็นไปในกำเนิด ๔ และมีขันธ์ ๕ ขันธ์ ๑ ขันธ์ ๔ ก็ดี ซึ่งท่องเที่ยวอยู่ในภพ

น้อยใหญ่ ส่วนบุญที่เราอุทิศให้ สัตว์เหล่าใดได้รู้แล้ว สัตว์เหล่านั้นจะอนุโมทนาเองเทอญ ก็สัตว์เหล่าใดไม่รู้ ส่วนบุญที่เราอุทิศให้นี้ ขอเทพยเจ้าจงบอกให้สัตว์เหล่านั้นรู้แล้วอนุโมทนาเพราะเหตุ คืออนุโมทนาบุญที่เราให้แล้ว ขอสัตว์ทุกหมู่เหล่า จงไม่มีเวรดำรงชีพอยู่โดยสุขทุกเมื่อเทอญ

อนึ่ง ขอสัตว์เหล่านั้น จงได้บรรลุถึงบทอันเกษม คือ นิพพานเถิด ขอความปรารถนาที่ดีงามของสัตว์ทั้งปวงนั้น จงสำเร็จดังใจหวังเทอญ

อีกบทหนึ่ง

" ยงฺกิญฺจิ กุสลํ กมฺมํ	กตฺตพฺพํ กิริยํ มม
กาเยน วาจามนสา	ติทเส สุคตํ กตํ,
เย สตฺตา สญฺญิโน อตฺถิ	เย จ สตฺตาอสญฺญิโน
กตํ ปุญฺญผลํ มยฺหํ	สพฺเพ ภาคี ภวนฺตุ เต,
เย ตํ กตํ สุวิทิตํ	ทินฺนํ ปุญฺญผลํ มยา,
เย จ ตตฺถ น ชานนฺติ	เทวา คนฺตฺวา นิเวทยุํ,
สพฺเพ โลกมฺหิ เย สตฺตา	ชีวนฺตาหารเหตุกา,
มนุญฺญํ โภชนํ สพฺเพ	ลภนฺตุ มม เจตสา."

คำแปล

ความว่า กิริยา คือ กุศลกรรมอันใดอันหนึ่ง อันข้าพเจ้าพึงทำด้วยกาย วาจา ใจ กิริยา คือ กุศลกรรมนั้น ซึ่งเป็นเหตุอำนวยให้

ถึงสุคติ ในดาวดึงส เทวโลก อันข้าพเจ้าได้ทำแล้ว. ขอเหล่าสัตว์ที่มีสัญญาและหาสัญญามิได้ทั้งหมด จงเป็นผู้มีส่วนเสวยผลแห่งบุญที่ข้าพเจ้าทำแล้ว. ขอเหล่าสัตว์ที่ทราบดีแล้วว่า ข้าพเจ้าทำบุญ จงเสวยผลแห่งบุญซึ่งข้าพเจ้าให้แล้ว. บรรดาสัตว์เหล่านั้น สัตว์เหล่าใดที่ยังไม่ทราบบุญที่ข้าพเจ้าทำแล้วนั้น ขอเทพยเจ้าทั้งหลายจงช่วยไปแจ้งแก่สัตว์เหล่านั้น (ว่าบุคคลชื่อโน้น ทำบุญอย่างนี้ได้ให้ส่วนบุญแก่ท่านทั้งหลาย). เพราะความคิด (คือบุญฤทธิ์) ของข้าพเจ้า ขอเหล่าสัตว์ในโลกนี้ที่อาศัยอาหารเป็นอยู่ทั้งหมด จงได้อาหารที่ยังใจให้เบิกบานเทอญ.

ผู้ที่ว่าเป็นภาษาบาลีไม่ได้ พึงตั้งใจอธิษฐานอุทิศ แผ่ส่วนกุศลและตั้งความปรารถนาตามสมควร.

การเทน้ำเมื่อเวลากรวดน้ำ ห้ามเอามือรอน้ำ เพราะไม่ต้องการให้มีอะไรมาเป็นเครื่องกีดขวาง ให้เทลงไปตรง ๆ เมื่อพระนำว่า ยถา ฯ พึงลงมือเทน้ำ พระสงฆ์รับ สพฺพี ฯ พึงเทน้ำให้หมด อย่าเหลือไว้ในภาชนะที่กรวด แล้วพึงวางขวด นั่งประณมมือรับพรที่พระสวดจนกว่าจะจบ เมื่อจบแล้วพึงกราบลง ส่วนน้ำที่กรวดแล้วนั้นให้นำไปเทในที่แจ้ง อย่าเทลงในที่ไม่ควร เช่น ในกระโถน หรือใต้ถุนบ้าน เพราะถือว่าเป็นน้ำอุทิศผลและบริสุทธิ์ เป็นของสูง

ถ้าเป็นงานมงคลสมรส ต้องให้คู่บ่าวสาวร่วมกันจับภาชนะเดียวกันเทน้ำกรวด เพราะทำบุญร่วมกัน ปรารถนาความสุขความเจริญร่วมกัน

กรวดน้ำเป็นหน้าที่ของเจ้าของ คนอื่นกรวดแทนไม่ได้ เพราะเจ้าของ เป็นเจ้าของบุญกุศลโดยตรง เมื่อจะให้แก่ใคร เจ้าของก็ต้องให้เอง

ประน้ำมนต์ เมื่อพระสงฆ์อนุโมทนาจบแล้ว พึงนำที่น้ำมนต์พร้อมด้วยเครื่องประพรมที่เตรียมไว้นั้นถวายพระรูปที่เป็นหัวหน้าให้ท่านประน้ำมนต์ให้ เพื่อความสิริมงคล เจ้าของควรเข้ารับก่อน ถ้ามงคลสมรสให้คู่บ่าวสาวรับก่อน แล้วจึงผู้อื่นรวมกันเป็นหมู่ ๆ ไป เสร็จแล้วนำให้ท่านประพรมตามบ้านเรือน

ถ้าเป็นการขึ้นบ้านใหม่ ก็นำเครื่องเจิมที่เตรียมไว้ถวายให้ท่านเจิมตามประตูบ้านทราย ถวายรูปที่ ๒ ให้โปรยรอบบ้าน เสร็จพิธีแล้วส่งพระกลับดังกล่าวแล้วในตอนต้น

ตามที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดนี้ เป็นการทำงาน ๒ วัน คือ สวดมนต์วันหนึ่ง เลี้ยงพระวันหนึ่ง ในบัดนี้ถ้าเป็นงานขนาดกลางหรือเล็กน้อยมักนิยมทำวันเดียว จะเลี้ยงเช้าหรือเพล ก็เป็นไปตามความต้องการของเจ้าของงาน งานวันเดียว บางแห่งสวดมนต์แล้วฉัน บางแห่งฉันแล้วสวดมนต์ ไม่สู้แน่ แต่ทางสะดวกที่ควรเป็นสวดมนต์ก่อนฉันดีกว่า ไม่ขัดกับเวลาที่จะเลี้ยงแขกที่มาในงาน ถ้าฉันแล้วจึงสวดมนต์ เจ้าของงานมักไม่สู้จะได้ฟังสวดมนต์นัก เพราะพระฉันแล้ว ไหนจะต้องเริ่มพิธีสวดมนต์ ไหนจะต้องกังวลในเรื่องเลี้ยงแขก ถ้าช้าเวลาก็จะสายจะบ่าย ไม่สะดวกด้วยประการทั้งปวง.

ถ้าเป็นการทำงานวันเดียว ก็พึงจัดอนุโลมตามที่กล่าวไว้แล้วนั้นเถิด.

พิธีเกี่ยวด้วยงานศพ พิธีต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วนั้น โดยมากเกี่ยวด้วยพิธีมงคล แม้จะกล่าวถึงเรื่องเกี่ยวแก่การศพไว้บ้าง ก็เป็นส่วนน้อย

ในที่นี้จักได้ประมวลการปฏิบัติที่เกี่ยวด้วยงานศพโดยเฉพาะ เพื่อให้ทราบบ้างตามสมควร.

การทำศพตามประเพณีไทยมีหลายอย่าง ตั้งต้นแต่ทำบุญ ๗ วัน ๕๐ วัน ๑๐๐ วัน เผา ทำบุญอัฐิ บรรจุอัฐิ

พิธีบำเพ็ญกุศล ก็จัดทำเป็นไปตามฐานะของเจ้าของ เมื่อมรณะแล้วนำศพไปวัด ไม่พักบำเพ็ญกุศลที่บ้านก็มี ตั้งไว้บำเพ็ญกุศลที่บ้านก็มี

กล่าวเฉพาะที่ตั้งบำเพ็ญกุศลที่บ้าน เบื้องต้นพึงกำหนดจัดสถานที่ตั้งศพ จัดเครื่องสักการะศพตามควร จัดตั้งที่สักการะบูชาพระอีกแห่งหนึ่ง จัดที่สำหรับพระสวดอภิธรรม

สิ่งที่ต้องเตรียมในงานศพ เครื่องสำหรับใช้ในการนี้ นอกจากเครื่องสักการบูชาศพ หรือเครื่องบูชาพระแล้ว ต้องเตรียม

๑) ผ้าภูษาโยง ถ้าศพเป็นชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไป ต้องเตรียมผ้าขาวกว้างประมาณ ๑๐ หรือ ๑๒ นิ้ว ยาวพอกับแถวพระสงฆ์อีก ๑ ผืน

๒) เครื่องทองน้อย ๑—๒ ที่

๓) ตู้พระอภิธรรม

๔) เครื่องกะบะมุกต์

ผ้าภูษาโยงเป็นผ้าสำหรับลาดให้พระจับในเวลาสดับปกรณ์ หรือบังสุกุล ต้นผ้าผูกไว้กับศพ ตามที่นิยมกัน ใช้ด้ายสายสิญจน์ผูกจากศพออกมาถึงปากหีบศพข้างนอก แล้วผูกผ้าภูษาโยงไว้ ถ้าผ้าภูษาโยงสั้นใช้แถบ หรืออีกอย่างหนึ่งเรียกว่าริบบินชนิดเงินหรือทองก็ได้ ผูกกับด้าย

สายสิญจน์เสียก่อน แล้วให้แถบห้อยลงมาตรงหน้าศพ แล้วพับหรือม้วนวางไว้บนที่รองรับ ส่วนผ้าภูษาโยงให้พับวางไว้ทางเหนือพระสงฆ์นั่ง ผ้าขาวม้วนวางไว้ในที่ใกล้กับผ้าภูษาโยง

เครื่องทองน้อยมี ๕ ชิ้น เชิงปักธูป ๑ ปักเทียน ๑ กรวยสำหรับใส่ดอกไม้ ๓ รวมตั้งไว้ในกะบะหรือพาน ตั้งให้ธูปเทียนอยู่คู่กัน ธูปอยู่ด้านซ้ายเทียนอยู่ด้านขวาของผู้บูชา แล้วนำไปตั้งไว้ที่หน้าศพสำหรับจุดบูชาศพ มีข้อที่พึงสังเกตุไว้ คือเมื่อเราบูชาศพ ให้ตั้งหันธูปเทียนมาทางด้านตัวของเรา ถ้าให้ศพบูชา เช่นเมื่อเวลาพระเทศน์ พึงตั้งหันธูปเทียนมาทางศพ ระวังอย่าให้สับสน

เครื่องทองน้อย บางท่านมักจะเรียกว่าเครื่อง ๕ เพราะเห็นว่ามี ๕ ชิ้น แต่เครื่อง ๕ ที่แท้จริงดูจะมีอีกอย่างหนึ่งต่างหากจากเครื่องทองน้อย มี ๘ ชิ้น คือ กรวยดอกไม้ ๕ เชิงเทียน ๒ กระถางธูป ๑ ใส่พานรวมกันเช่นเดียวกับเครื่องทองน้อย นี้เรียกว่าเครื่อง ๕ ที่เคยเห็นเป็นเครื่องที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีทรงใช้ เมื่อเวลาทรงธรรม เรียกว่าเครื่องทรงธรรม นอกจากนี้จะใช้ในคราวไหนบ้างไม่ทราบและผู้อื่นก็ไม่ได้ใช้ ใช้เครื่องทองน้อยเป็นพื้น

ตู้พระอภิธรรม ถ้าจะจัดที่พระสวด ณ ที่ใด พึงตั้ง ณ ที่นั้นเบื้องหน้าของพระสวด

เครื่องกะบะ หรือที่เรียกกันว่า เครื่องกะบะมุก มี ๙ ชิ้นบ้าง ๑๐ ชิ้นบ้าง บางท่านอธิบายว่า ๙ ชิ้น ใช้เกี่ยวด้วยงานศพ คือ กรวยสำหรับดอกไม้ ๔ กรวย เชิงปักเทียน ๔ เชิงปักธูป ๑, ๑๐ ชิ้น ใช้สำหรับ

เกี่ยวด้วยงานมงคล คือ เพิ่มกรวยดอกไม้อีก ๑ จึงรวมเป็น ๑๐ แต่ที่ใช้กันอยู่ดูไม่สู้จะได้คำนึงกันนัก ตั้งอยู่ในกะบะเรียงเป็น ๒ แถว ดอกไม้อยู่แถว ๑ ธูปเทียนอยู่แถว ๑ ใช้เทียน ๔ ธูป ๑ ธูปตั้งไว้กลางแถว จัดเสร็จแล้วตั้งไว้ด้านหน้าตู้พระอภิธรรม หันแถวธูปเทียนมาทางด้านนอก เพื่อจุดบูชาในเวลาพระสวดอภิธรรม

เครื่องทองน้อยและเครื่องกะบะ นิยมใช้กันอยู่โดยมากในชั้นสูงชั้นสามัญโดยทั่วไป ใครมีหรือหาได้ก็ใช้ ถ้าไม่มีก็มักใช้ธูปเทียนบูชากันตามธรรมดา

ศพลงหีบ ตามที่นิยมกัน เมื่อนำศพลงหีบเสร็จ ยกขึ้นตั้งเสร็จแล้ว ต้องมีพระสงฆ์สดับปกรณ์หรือบังสุกุล ตามแต่จะมากหรือน้อยไม่นิยมพระว่าต้องจำนวนเท่าไร ควรนิมนต์พระเตรียมไว้ เมื่อพระเข้าที่พร้อมแล้ว จุดธูปเทียนที่เครื่องทองน้อยแล้วกราบศพ แต่ที่ท่านไม่นิยมจุดก็มี ลาดผ้าภูษาโยง แล้วนำแถบต่อกับผ้าภูษาโยง ถ้าเป็นศพตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไป พึงลาดผ้าขาวรองก่อนแล้วจึงลาดผ้าภูษาโยงไว้บนครั้นแล้วจึงนำผ้าที่จะสดับปกรณ์หรือบังสุกุลทอด คือวางไว้บนผ้าภูษาโยงตรงตามหน้าพระ พระกระทำกิจเสร็จแล้วเตรียมกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศล

อนึ่ง พึงทราบในเรื่องผ้าภูษาโยง เมื่อทอดออกแล้ว ห้ามข้ามกราย หรือแม้ที่ห้อยลงจากหีบ ก็ห้ามกรายเป็นอันขาด ถือกันว่าเสียมรรยาทอย่างยิ่ง ควรระวังให้มาก แม้ใช้สิ่งของ เช่นพานดอกไม้เป็นต้น ทับไว้ก็ไม่ควร

วิธีทอดผ้า ให้นำผ้าไปทอดวางขวางลงบนผ้าภูษาโยงไม่ต้องประเคน ทอดผ้าลงแล้ว พึงกราบทางพระครั้งหนึ่ง แล้วพึงหันหน้าไปทางศพ กราบศพอีกครั้งหนึ่ง หรือทอดหลายองค์ องค์ต้น ๆ เป็นเพียงยกมือประณมไหว้ เสร็จแล้วจึงกราบพระและกราบศพ พึงทำดังนี้ทุก ๆ ครั้งที่ทอดผ้า

การสดับปกรณ์หรือบังสุกุลทุก ๆ ครั้ง ถ้าไม่เกินกำลัง ควรจัดให้มีผ้าสำหรับทอดตามสมควร

พิธีที่กล่าวนี้ เรียกกันว่าชักผ้าปากหีบ แต่ไม่ได้นำไปทอดที่ปากหีบ คงทอดผ้าสดับปกรณ์หรือบังสุกุลอย่างธรรมดานั่นเอง ไม่มีอาราธนาศีล รับศีล และไม่มีมาติกา แต่บางแห่งเจ้าของต้องการให้มาติกาด้วยก็มี แต่พิธีของหลวงไม่มีมาติกา

ตอนกลางคืน เมื่อพระที่จะสวดอภิธรรมมาและเข้านั่งที่เรียบร้อยแล้ว เจ้าของงานพึงจุดเทียนธูปที่เครื่องกะบะก่อนแล้วกราบพระ และจุดที่เครื่องทองน้อยหน้าศพเสร็จแล้วกราบศพ ส่วนที่เครื่องบูชาพระพุทธรูปนั้นไม่ต้องจุดก็ได้ เมื่อจุดเสร็จแล้ว ให้อาราธนาศีล รับศีล ครั้นแล้วพระเริ่มสวดต่อไป

เมื่อพระสวดจบแล้ว (หมายถึงตอนเลิก) พึงจัดการสดับปกรณ์หรือบังสุกุล และพระอนุโมทนาก็กรวดน้ำ ตามนัยดังกล่าวแล้วในพิธีปากหีบ

ทำบุญ ๗ วัน เรียกสัตตมวาร การทำบุญ ๗ วัน มีนิยมทำกันอยู่ทั่วไป ก็และการนับวันนั้น มีนิยมกำหนดดังนี้ ถ้าตายวันไหน

ให้ถือเอาวันนั้นเป็นวันสำคัญ คือ เป็นวันอุทิศผล เช่น ตายวันอาทิตย์ ถ้าจะทำงานเป็น ๒ วัน พึงสวดมนต์ในวันเสาร์ เลี้ยงพระวันอาทิตย์ เพราะการบริจาคทานเสร็จสิ้นในวันอาทิตย์ แล้วจึงอุทิศผลให้ ถ้าทำเป็นงานวันเดียว คือสวดมนต์วันนั้นฉันวันนั้น ต้องทำในวันอาทิตย์ ถ้าจะทำในวันเสาร์ไม่ควร เพราะการอุทิศผลนั้น นิยมกันว่าล่วงไปแล้ว ๗ วันจากวันที่ตาย จึงได้ถือเอาวันที่ ๘ เป็นวันอุทิศผล

พิธีทำ ก็ต้องแล้วแต่ฐานะของเจ้าของ จะทำมากหรือน้อยสุดแต่กำลัง จักนำมากล่าวไว้ในที่นี้ให้เต็มตามที่นิยมทำกัน คือ วันต้นมีสวดมนต์ เทศน์ พร้อมด้วยพระสวดรับเทศน์ ๔ รูป และมีพระสงฆ์สดับปกรณ์ หรือบังสุกุล กลางคืนพระสวดอภิธรรม รุ่งขึ้นเลี้ยงพระเสร็จแล้ว มีพระสงฆ์สดับปกรณ์หรือบังสุกุลต่อ

พิธีเกี่ยวกับเรื่องพระ พึงจัดโดยนัยดังกล่าวแล้วในตอนต้น ต่างแต่เพียงไม่ต้องใช้ด้ายสายสิญจน์และตั้งที่น้ำมนต์ ส่วนจำนวนพระมักนิยมเป็นคี่ เช่น ๕, ๗, ๙, ถ้าเป็นคู่ก็เป็น ๑๐ ที่เป็น ๙ มีน้อย ถ้าเลย ๗ แล้วมักจะเป็น ๑๐ เกินกว่า ๑๐ ก็ยังนึกไม่ได้ว่าจะมีที่ไหนบ้าง นอกจากของหลวง

เมื่อพระมาพร้อม และเข้าประจำที่เรียบร้อยแล้ว เจ้าของพึงจุดเทียนธูปที่เครื่องบูชาพระพุทธรูปก่อน แล้วจุดที่เครื่องสักการะศพ คือ ที่เครื่องทองน้อยสำหรับบูชาศพเสร็จแล้ว พึงอาราธนะพระปริตต์ (ถ้าไม่มีเทศน์ต่อท้ายสวดมนต์ พึงอาราธนาศีลก่อน) เมื่อพระสวดมนต์จบ ถวาย

น้ำดื่มพอสมควรแล้ว พึงให้คลี่ผ้าภูษาโยง ทำพิธีให้พระสงฆ์สวดมนต์สดับปกรณ์หรือบังสุกุล ตอนนี้ไม่ต้องกรวดน้ำ เพราะไม่มีอนุโมทนา เสร็จแล้วส่งพระสงฆ์กลับ

อนึ่ง ในสมัยก่อน ทั้งในงานมงคล ทั้งในงานศพ ก่อนที่พระสวดมนต์จะกลับ ท่านนิยมถวายหมากพลูซอง หรือธูปเทียน หรือทั้งหมากพลูธูปเทียนก่อน เรียกหมากพลูท้ายสวดมนต์ หรือธูปเทียนท้ายสวดมนต์ หรือเรียกรวมว่า เครื่องท้ายสวดมนต์ ซึ่งเป็นเครื่องกำหนดหมายว่า เสร็จแล้ว กลับได้ เช่น เมื่อสวดมนต์จบแล้ว จะทำอะไรหรือสนทนาอะไร ก็ทำหรือสนทนาไป พอถวายเครื่องท้ายสวดมนต์ตลอดแถวแล้ว เลิกสนทนาพระลากลับ เครื่องดังกล่าวนี้ ได้มาเลิกเมื่อสมัยงดการรับประทานหมาก และจวบกับสมัยธูปเทียนแพงมากจึงเลิกไป แต่ในที่บางแห่งก็ยังมี.

เมื่อพระสวดมนต์กลับแล้ว พึงเตรียมจัดตั้งธรรมาศน์ไว้ในที่อันสมควร และมีเทียนดูหนังสือปักเชิงเทียนไว้ ๑ เล่ม ควรเป็นเทียนขนาดค่อนข้างใหญ่จัดวางไว้บนโต๊ะ ทางด้านซ้ายหรือขวาของธรรมาสน์ พึงพิจารณาดูตามควร คือ ไม่ให้กีดขวางต่อกิจการที่จะพึงทำ และอย่าตั้งให้ใกล้พระเทศน์นัก จะร้อนจัดที่สำหรับพระสวดรับเทศน์ ๔ รูป ให้อยู่ในลำดับแห่งอาสนะของพระเทศน์ คือแถวเดียวกันกับอาสนะของพระเทศน์นั่ง ในเมื่อยังไม่ได้ขึ้นธรรมาสน์ ตั้งโต๊ะเครื่องกะบะไว้เบื้องหน้า ตู้พระอภิธรรมไม่ต้องมีก็ได้ เว้นไว้แต่จะจัดที่พระสวดรับเทศน์กับพระสวดอภิธรรมอยู่แห่งเดียวกัน.

อาราธนาธรรม เมื่อพระมาและนั่งเข้าที่นั่งตามที่เรียบร้อยแล้ว เจ้าของพึงจุดเทียนดูหนังสือเทศน์ก่อน เมื่อพระขึ้นธรรมาสน์แล้ว พึงอาราธนาศีล รับศีลเสร็จแล้ว พึงอาราธนาธรรมด้วยคำว่า

พฺรหฺมา จ โลกาธิปตี สหมฺปติ

กตฺอญฺชลี อนฺธิวรํ อยาจถ

สนฺตีธ สตฺตาปฺปรชกฺขชาติกา

เทเสตุ ธมฺมํ อนุกมฺปิมํ ปชํ.

เมื่ออาราธนาธรรมเสร็จแล้ว พึงจุดเทียนธูปที่เครื่องทองน้อยหน้าศพ เมื่อให้ศพฟังธรรม บางครั้งก็จุดเมื่อตอนจะรับศีล คือ หลังจากจุดเทียนดูหนังสือ.

ตามที่นิยมกันในชั้นสูง ท่านเจ้าของงานมักมีเครื่องทองน้อยอีกที่หนึ่ง สำหรับจุดเมื่อเวลาฟังธรรม สามัญเรียกว่าเครื่องฟังเทศน์ ถ้ามีผู้ใหญ่ชั้นสูงอยู่ในที่นั้นด้วย ควรจัดให้อีกที่หนึ่ง โดยสามัญทั่ว ๆ ไปมักไม่สู้จะได้มีกัน ใช้ธูปเทียนธรรมดา

พอเวลาเทศน์จบ พึงจุดธูปเทียนที่เครื่องกะบะ ซึ่งตั้งไว้ที่เบื้องหน้าพระสวดรับเทศน์ จุดเสร็จแล้ว พึงบูชาและกราบ เมื่อพระสวดจบแล้วถวายน้ำร้อนหรือเครื่องดื่มตามสมควร ส่วนพระเทศน์ ควรจัดถวายน้ำเมื่อลงจากธรรมาสน์ เสร็จแล้วลาดผ้าภูษาโยง ทอดผ้าให้พระเทศน์และพระสวดรับเทศน์ สดับปกรณ์หรือบังสุกุล เสร็จแล้วเก็บผ้าภูษาโยง แล้ว

จัดถวายเครื่องไทยธรรมก่อน แล้วจึงจัดสดับปกรณ์หรือบังสุกุล ตามแต่สะดวก

เมื่อเสร็จแล้ว เตรียมที่กรวดน้ำไว้ เพื่อพระกล่าวคำว่า ยถา ฯ พึงเทน้ำกรวดปฏิบัติโดยนัยดังกล่าวแล้ว ในเรื่องการกรวดน้ำข้างต้น

เมื่อพระเทศน์และพระสวดรับเทน์กลับแล้ว พึงจัดสถานที่สำหรับพระสดับปกรณ์หรือบังสุกุล พระมาพร้อมแล้วพึงนิมนต์เข้านั่งประจำตามที่ พระสงฆ์เริ่มสวดมาติกา พอสวดไปถึงบทปัฏฐานมาติกา คือ เหตุปจฺจโย ฯ พึงให้คลี่ผ้าภูษาโยงมาตลอดแถวพระสงฆ์ พอพระสงฆ์สวดจบ จึงทอดผ้าให้พระสดับหรือบังสุกุล เสร็จแล้วเตรียมกรวดน้ำ ในเมื่อพระสงฆ์กล่าวคำว่า ถา ฯ มีนัยดังกล่าวแล้ว เสร็จแล้วส่งพระสงฆ์กลับ ครั้นแล้วจึงจัดให้พระสวดอภิธรรมต่อไปจนกว่าจะจบ ปฏิบัติตามที่ได้กล่าวแล้วในเรื่องสวดอภิธรรม เสร็จพิธีในวันต้น

รุ่งขึ้นวันเลี้ยงพระ กิจต่าง ๆ ที่เนื่องในพิธี เช่น ธูปเทียนและเครื่องบูชาเป็นต้น ต้องเตรียมไว้ให้เสร็จก่อน เมื่อพระมาและเข้าที่พร้อมแล้ว พึงจุดเทียนธูปเครื่องบูชาพระ แล้วจุดเทียนธูปที่เครื่องทองน้อยที่บูชาศพ เสร็จแล้วอาราธนาศีลพระถวายพรพระ จบแล้วเลี้ยงพระถวายไทยธรรมสงฆ์ (สำหรับพระสงฆ์สวดมนต์ ไม่ต้องมีสดับปกรณ์หรือบังสุกุลอีก) เสร็จแล้วกรวดน้ำ เมื่อพระฉันกลับแล้ว ถ้ามีการสดับปกรณ์หรือบังสุกุลต่อท้ายอีก ก็จัดดังกล่าวแล้วในวันก่อน นับว่าเสร็จพิธี

พึงทราบว่า ได้มีพิธีสดับปกรณ์หรือบังสุกุลมากครั้งเช่นนี้ ก็เฉพาะท่านที่ต้องการพระสดับปกรณ์หรือบังสุกุลมาก เพื่อจะแบ่งไม่ให้

คับคั่งในเวลาเดียว หรือจะตัดเสียเลยก็ได้ หรือแม้เทศน์ สวดรับเทศน์จะไม่มีก็ได้ ถ้ามีกำลังพอก็ควรจะมี ถ้าจะทำเป็นงานวันเดียว ก็จัดอนุโลมตามนี้ การสดับปกรณ์หรือบังสุกุล ควรจัดทำเมื่อเวลาพระฉันเสร็จแล้วก่อนจะอนุโมทนา

ทำบุญ ๕๐ วัน และ ๑๐๐ วัน ทำบุญ ๕๐ วัน เรียกว่า ปัญญาสมวาร, ๑๐๐ วัน เรียกว่า สตมวาร มีพิธีจัดทำอย่างเดียวกันกับทำบุญ ๗ วัน.

เผา บำเพ็ญกุศลในการเผา มักทำเป็น ๒ ตอน คือที่บ้านตอน ๑ กับที่วัดตอน ๑

บำเพ็ญกุศลที่บ้าน มีพิธีดังกล่าวแล้วในเรื่องทำบุญ ๗ วัน ก่อนจะเชิญศพไปวัด ควรมีพระสงฆ์สักกี่รูปก็ได้ สดับปกรณ์หรือบังสุกุลก่อนแล้วจึงเคลื่อนศพ

การนำศพไปวัด มีกระบวนตามศพ ให้มีพระนำศพ ๑ รูป อ่านพระอภิธรรมนำไปข้างหน้า พระที่จะนำศพ ควรเป็นพระที่เกี่ยวข้องเคารพนับถือใกล้ชิดของผู้ตาย นำไปถึงวัดแล้ว นำเวียนเชิงตะกอน ๓ รอบเวียนซ้าย ครบแล้วเชิญศพขึ้นสู่เชิงตะกอน แล้วบำเพ็ญกุศลอีกตามสมควร ถ้าประสงค์จะไปตั้งบำเพ็ญกุศลที่วัด ก็นำไปยังสถานที่ตั้ง ยังไม่ต้องนำไปสู่เชิงตะกอน

ถ้าเชิญศพไปดังที่เรียกกันว่าลักศพ คือไปโดยไม่มีกระบวน ไม่ต้องมีพระนำศพด้วยก็ได้

การบำเพ็ญกุศล ตามที่นิยมกัน มีเทศน์ พระสวดรับเทศน์ สดับปกรณ์หรือบังสุกุลต่อ มีวิธีปฏิบัติงานดังกล่าวแล้ว นี้กล่าวเฉพาะที่ได้จัดการบำเพ็ญกุศลที่บ้านมาเสร็จแล้ว

ถ้าไปจัดการบำเพ็ญกุศลที่วัดทั้งหมด ก่อนแต่จะเคลื่อนศพไปวัด ก็ควรมีสดับปกรณ์หรือบังสุกุลก่อน

พิธีจัดบำเพ็ญกุศล พึงปฏิบัติโดยลักษณะเทียบเคียง ตามนัยที่กล่าวแล้ว ในเรื่องการบำเพ็ญกุศลที่บ้าน คือ มีสวดมนต์ เทศน์ เลี้ยงพระ สดับปกรณ์หรือบังสุกุล เป็นต้น

เมื่อจัดการบำเพ็ญกุศลเสร็จแล้ว ใกล้ถึงเวลาเผาพึงเชิญศพไปสู่เชิงตะกอนมีพระนำ ๑ องค์ก็ได้ ไม่ควรมากองค์ ตามแบบของหลวงมี ๑ องค์เท่านั้น บางท่านว่า ศพถึงวัดแล้วไม่ต้องมีพระนำก็ได้ เมื่อนำศพไป บรรดาญาติมิตรผู้น้อย พึงเดินตามหลังศพ ให้มีระเบียบ ผู้ใหญ่กว่าศพไม่ควรตามศพ แม้เดินหน้าศพก็ไม่นิยม นอกจากพระหรือผู้นำกระบวนเท่านั้น เวลานำศพเดินไป ผู้ที่นั่งอยู่บนเก้าอี้พึงลุกขึ้นยืน ผู้นั่งกับพื้นไม่ต้องลุกขึ้นยืน เพียงนั่งตัวตรงแสดงคารวะก็พอ ทั้งนี้เพื่อเป็นการแสดงความเคารพในศพนั้น

พึงเตรียมผ้าไว้สำหรับทอดปากหีบ จะเป็นไตรจีวรหรือสบงก็ได้ ก่อนที่จะประชุมเพลิง เจ้าของหรือผู้ใกล้ชิด หรือผู้มีเกียรติพึงนำผ้าไปทอดไว้ปากหีบแล้วนิมนต์พระสงฆ์สดับปกรณ์หรือบังสุกุล คราวละรูป อย่าให้หลายรูปนัก จักเปลืองเวลา ทำให้เสียเวลาของแขกที่มาในงาน

ตามที่นิยม เบื้องต้นให้เจ้าของและลูกหลานหรือญาติทอด และเหลือไว้ท้าย ๑ ที่ใครที่เป็นผู้ใหญ่ในงาน ควรเชิญผู้นั้นเป็นผู้จุดเพลิงเผาก่อนที่จะจุดเพลิง พึงมอบผ้าที่เหลือไว้นั้นให้ทอดก่อน ส่วนพระสงฆ์ที่จะชักผ้าต้องเตรียมนิมนต์มาไว้ในที่ใกล้ ๆ เพื่อให้ทันกัน พระสงฆ์ชักผ้าเสร็จแล้วจึงจุดเพลิง แล้วผู้อื่นก็ขึ้นต่อ ๆ กันไป ให้เป็นระเบียบ อย่าแย่งชิงกันขึ้น เรียงขึ้นเป็นฝ่าย ๆ แลงามดี เช่น ฝ่ายชายก็พวก ๑ ฝ่ายหญิงก็พวก ๑ ฝ่ายไหนจะขึ้นก่อนหรือหลัง แล้วแต่หัวหน้า คือผู้วางเพลิงคนแรก หรือจัดขึ้นลงคนละข้างได้ก็เรียบร้อยดี ไม่เปลืองเวลามาก.

ในเวลาประชุมเพลิง ควรจัดให้มีพระสวดอภิธรรม ๔ รูป ที่เรียกว่าสวดหน้าไฟ

เก็บอัฐิ มีนิยมทำกันอยู่ ๒ อย่าง คือ ทำ ๓ หาบ ๑ ทำอย่างสามัญ ๑

เครื่อง ๓ หาบ ต้องเตรียมคาน ๑ สาแหรกคู่ ๑ สำรับหรือปิ่นโตคาวหวาน ๑ อังโล่หรือเชิงกราน ๑ หม้อใส่ข้าวสารและเครื่องครัวแห้ง ๑ คานและสาแหรกพันผ้าขาว เชิงกรานและหม้อทาขาว และผ้าไตรเตรียมอย่างละ ๓ ชุด จัดนิมนต์พระสงฆ์สดับปกรณ์ หรือบังสุกุล ๓ องค์ และเตรียมเครื่องใส่อัฐิและอังคารด้วย

วันเก็บอัฐิ เวลาเช้า พึงนำเครื่องที่เตรียมไว้ ไปสู่เชิงตะกอน และนำเครื่องที่เตรียมไว้นั้นไปจัดเป็นแถว ๓ ชุด คือ ๑. ไตร ๒. สำรับวางในสาแหรกสำหรับหาบ ส่วนหม้อ เชิงกรานถือตามไป ถ้าใช้ปิ่นโต

แทนสำรับ ให้จัดเชิงกรานและหม้อวางในสาแหรก จัดบุตรหลานให้หาบและถือ เดินเรียงเป็นกระบวนตามลำดับ เวียนเชิงตะกอน ๓ รอบ เวลาเดินให้ร้องกู่ "วู้ ๆ" ครบแล้ววาง ให้เจ้าหน้าที่ทำการแปรรูป เสร็จแล้วจุดเทียนธูปบูชา แล้วนำผ้าขึ้นทอดครั้งละ ๑ ที่ ให้พระสงฆ์สดับปกรณ์หรือบังสุกุล จนครบ ๓ รูปแล้ว เลือกเก็บอัฐิตามต้องการ ส่วนที่เหลือรวมบรรจุในภาชนะเก็บไว้ จัดที่ถวายอาหารพระสงฆ์ จะให้ฉันที่นั่นหรือให้กลับไปฉันที่กุฏิ ตามแต่สะดวก และมอบเครื่องหาบถวายไป แต่ไม่ต้องประเคน (หมายถึงอาหารแห้ง) เสร็จแล้วพระสงฆ์อนุโมทนา กรวดน้ำอุทิศส่วนกุศล เสร็จการ

ถ้าทำการเก็บอัฐิอย่างสามัญ ก็เพียงให้เจ้าหน้าที่แปรรูปแล้วทอดผ้า สดับปกรณ์หรือบังสุกุลเท่านั้น

ทำบุญอัฐิ พึงประกอบพิธีอนุโลมตามทำบุญ ๗ วันนั้น แต่มีข้อควรทราบ คือ ให้จัดที่บูชาอัฐิแห่งหนึ่งต่างหาก จากที่บูชาพระพุทธรูป อย่าตั้งในที่บูชาเดียวกันกับพระพุทธรูป ทั้งไม่ต้องตั้งน้ำมนต์ วงด้ายสายสิญจน์ เพราะถือว่าอัฐินั้นเป็นมงคลอยู่แล้ว

บรรจุอัฐิ อัฐิและอังคาร ซึ่งเป็นส่วนที่เหลือ นิยมบรรจุไว้ในที่สมควร เช่น เจดีย์หรือถาวรวัตถุอื่น ๆ เป็นต้น ก่อนแต่บรรจุนิยมบำเพ็ญกุศลก่อน โดยมากมักถวายอาหารบิณฑบาตพระสงฆ์ตามสมควร แล้วสดับปกรณ์หรือบังสุกุล หรือจะมีเทศน์ด้วยก็ได้ แต่อย่างน้อยต้องมีสดับปกรณ์หรือบังสุกุล เสร็แล้วนำบรรจุ เป็นเสร็จการ

พิธีการต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้ เมื่อมีความประสงค์จะทำได้อย่างไร ก็จงเลือกตัดทอนทำตามความต้องการ และปฏิบัติจัดงานไปตามหลักนี้ เพื่อจะได้เป็นระเบียบที่เรียบร้อยการงานไม่สับสน

ถวายสังฆทาน ถ้ามีความประสงค์จะนิมนต์พระรับสังฆทาน พึงไปขอสงฆ์จากพระภัตตุทเทศก์ ซึ่งทางวัดได้จัดตั้งไว้ โดยไม่เจาะจงรูปใดรูปหนึ่ง ตามแต่ท่านจะจัดให้ เช่นนี้จึงจะจัดว่าเป็นการสงฆ์โดยถูกต้อง ถ้าไปเลือกนิมนต์เฉพาะรูปตามที่ตนต้องการ ชื่อว่าไม่ถูกลักษณะแห่งสังฆทาน เป็นปาฏิปุคคลิกทาน

การถวายสังฆทาน มีทำกันอยู่ ๒ อย่าง คือ เพื่อความสิริมงคลอย่าง ๑ เพื่ออุทิศผลให้ผู้ล่วงลับไปแล้วอย่าง ๑

เบื้องต้นพึงเตรียมนิมนต์พระ และจัดตั้งที่บูชาพระพุทธรูป ที่รับพระสงฆ์ ตามเยี่ยงบำเพ็ญกุศลดังกล่าวแล้วข้างต้นนั้น และจัดเตรียมอาหารและเครื่องต่าง ๆ ที่จะถวายนั้นไว้ให้พร้อมเสร็จ พอถึงเวลาพระมานั่งพร้อมแล้ว พึงจุดเทียนธูปบูชาพระพุทธรูป กราบพระพุทธรูปเสร็จแล้ว พึงหันหน้าไปทางด้านพระสงฆ์กราบ ๓ ครั้งแล้วอาราธนาศีล รับศีลเสร็จแล้ว ให้ยกเครื่องที่จะถวายสังฆทานนั้นวางเรียงไว้ตรงหน้าพระสงฆ์ หรือจะนำมาตั้งเรียงไว้ก่อน แล้วจึงอาราธนาศีล รับศีลก็ได้ แล้วกราบ ๓ ครั้ง นั่งยกมือประณม เปล่งวาจากล่าวคำถวายดังต่อไปนี้

ถวายเพื่อความสุขความเจริญ: ตั้งนโม ๓ จบแล้วว่า

อิมานิ มยํ ภนฺเต ภตฺตานิ สปริวารานิ สงฺฆสฺส โอโณชยาม สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมานิ ภตฺตานิ สปริวารานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย

คำแปล ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายขอน้อมถวายภัตตาหาร กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้แด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับภัตตาหาร กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ตลอดกาลนานเทอญ

ถวายเพื่ออุทิศ: ตั้งนโม ๓ จบแล้วว่า

อิมานิ มยํ ภนฺเต ภตฺตานิ สปริวารานิ สงฺฆสฺส โอโณชยาม สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมานิ ภตฺตานิ สปริวารานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากญฺเจว มาตาปิตุอาทีนญฺจ ญาตกานํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย

คำแปล ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายขอน้อมถวายภัตตาคาร กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้แด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับภัตตาหาร กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ญาติทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้น ที่ละโลกนี้ไปแล้วด้วยตลอดกาลนานเทอญ

จบแล้วกราบ แต่นั้นพึงนำสิ่งของประเคนพระเฉพาะสิ่งที่ควรประเคน ถ้าเป็นอาหารชนิดที่อยู่ได้นานยังไม่สุกหรือสุกแล้ว เช่น ข้าวสาร ขนมแห้ง ปลา เนื้อ เป็นต้น ไม่ควรประเคน ครั้นประเคนเสร็จแล้วพึงเตรียมการกรวดน้ำ มีประการดังกล่าวแล้วในเรื่องกรวดน้ำตอนต้น พระอนุโมทนาเสร็จแล้วกราบเสร็จพิธี

สรุปข้อที่ควรจำและควรรู้

๑. พระบูชาประจำวันเกิด

๑)	วันอาทิตย์	พระถวายเนตร
๒)	วันจันทร์	พระห้ามสมุทร
๓)	วันอังคาร	พระไสยาหรือพระคันธารราฐ
๔)	วันพุธ	พระอุ้มบาตร
๕)	วันพฤหัสบดี	พระสมาธิ
๖)	วักศุกร	พระรำพึง
๗)	วันเสาร์	พระนาคปรก

๒. จุดเทียนธูปบูชาพระเสร็จแล้ว ควรกราบ ๓ ครั้ง ประเคนเสร็จแล้วก็ดี พระสวดจบแล้วก็ดี กราบ ๑ ครั้ง หรือ ๓ ครั้งตามสมควร

๓. ทอดผ้าสดับปกรณ์หรือบังสุกุลแล้ว ต้องกราบพระครั้ง ๑ กราบศพหรืออัฐิครั้ง ๑

๔. การกราบตามที่นิยม กราบพระคุกเข่า กราบให้ประกอบด้วยองค์ ๕ ซึ่งเรียกว่าเบญจางคประดิษฐ์ คือต้องให้หน้าผาก ๑ ฝ่ามือทั้ง ๒ เข่าทั้ง ๒ จดพื้น พึงนั่งคุกเข่าหมอบลง ทอดฝ่ามือแบที่พื้น แหวกช่องให้ห่างสักหน่อย พึงก้มศีรษะลงตรงนั้น ให้หน้าผากจดพื้น

ถ้ากราบคฤหัสถ์ นิยมนั่งพับเพียบ ขาบนยึดนิดหน่อย น้อมตัวหมอบลง วางกระพุ่มมือไว้กับพื้นไม่ต้องแบมือ ข้อศอกข้างหนึ่งวางลงระหว่างแห่งเข่าทั้ง ๒ ข้างหนึ่งวางลงด้านนอกเข่า หน้าผากจดบนกระพุ่ม

มือ ครั้งเดียว นิยมใช้ทั้งชายและหญิง นั่งพับเพียบกราบแบบนี้ มักใช้นั่งขาขวาทับบนเท้าซ้ายนิดหน่อย

๕. สายสิญจน์ ผ้าภูษาโยง เมื่อขึงหรือลาดแล้วจงอย่าข้ามเป็นอันขาด

๖. ไม่ควรใช้เชือกหรือป่านตลอดจนด้ายกลุ่ม ด้ายหลอดแทนสายสิญจน์หรือผ้าภูษาโยง ถ้าผ้าภูษาโยงไม่มี แม้ใช้ด้ายสายสิญจน์ก็ควร

จับด้ายสายสิญจน์ ตามที่ทราบ จับเที่ยวแรก ๓ เส้น ท่านให้บริกรรมว่า อิ. สฺวา. สุ. จนกว่าจะจับพอ เที่ยวที่สอง ๙ เส้น ให้บริกรรมว่า อ. สํ. วิ. สุ. โล. ปุ. ส. พุ. ภ.

จับมงคล ท่านให้บริกรรมด้วยมงคลจักวาฬน้อย คือ สพฺพพุทธาฯ

๗. ไม่ควรนำสุรามาเลี้ยงในที่เฉพาะหน้าพระ ชื่อว่าขาดคาวะเสียจรรยา ไม่เป็นจรรยาที่ดี

๘. ไม่ว่าในเวลาไหน ๆ ไม่ควรนำสุรามาเลี้ยงกันในวัด เพราะวัดเป็นสถานที่สำหรับบำเพ็ญกุศล บำเพ็ญความดี ไม่ใช่สถานที่ทำความชั่ว ผู้ละเมิดชื่อว่าเสียจรรยาที่ดี เป็นผู้หน้าด้านไม่มีความอาย ไร้ศีลธรรม

ตำราเลขแปดตัว

โดย **พระมหาบรรเทา จันทรศร**

การนับหรือการกำหนดปฏิทิน ลม ฝน เมฆหมอก ท้องฟ้า บรรยากาศ และการตั้งต้นตำราสำหรับทำนายทายทักชาตาบุคคลนั้น ตั้งแต่โบราณกาลจวบจนปัจจุบัน ท่านอาศัยการสำรวจดูดาวฤกษ์ และดาวพระเคราะห์บนท้องฟ้าในยามราตรี เป็นสำคัญ คือตอนกลางวันเราเห็นพระอาทิตย์ ตอนกลางคืนเราเห็นพระจันทร์กับดาวฤกษ์ดาวเคราะห์อื่น ๆ สำหรับพระอาทิตย์ พระจันทร์ นั้นเรานำมาใช้มากที่สุด คือใช้เป็นเครื่องบอกฤดูกาล กำหนดปฏิทิน เป็นหลักในการสำรวจดูดาวและคำนวนระยะโคจรของดาว

ขบวนดวงดาวที่เราเห็นบนท้องฟ้านั้นแบ่งออกเป็น ๒ ชนิด ชนิดที่หนึ่งได้แก่ดาวฤกษ์ คือ ดาวที่มีแสงสว่างสุกใสในตัวเอง ในขณะที่เรามองบนท้องฟ้า จะพบว่าดาวประเภทนี้มีแสงกระพริบเข้ากระพริบออกจากตัวเองอยู่เสมอ ดังนั้นท่านจึงจำกัดความว่า “ดาวที่มีแสงสว่างในตัวเองนั้นเรียกว่าดาวฤกษ์” ชนิดที่สองได้แก่ดาวพระเคราะห์ คือดาวที่ไม่มีแสงสว่างในตัวเอง ในขณะที่เรามองบนท้องฟ้าในยามค่ำคืน จะพบว่าดาวประเภทนี้มีสีแดงดุจเถ้าถ่านตั้งอยู่นิ่งเฉย หาแสงกระพริบเข้า

กระพริบออกจากตัวเองมิได้ ดังนั้นท่านจึงจำกัดความว่า "ดาวที่ไม่มีแสงสว่างในตัวเองนั้นเรียกว่าดาวพระเคราะห์" ดาวชนิดนี้มีอยู่น้อยมาก เอาเฉพาะตามสายตาที่เราเห็นเองโดยไม่ได้ใช้กล้องจะมีเพียง ๗ ดวงคือ อาทิตย์, จันทร์, อังคาร, พุธ, พฤหัส, ศุกร์และเสาร์ เท่านั้น ไม่เหมือนกับดาวฤกษ์เราเห็นเต็มท้องฟ้าไปหมด ในคืนเดือนมืดที่ไม่มีพระจันทร์ถ้าขยันนับในครั้งหนึ่ง ๆ จะนับได้ถึง ๒,๐๐๐ กว่าดวงทีเดียว

พระอาทิตย์ และพระจันทร์ทั้งสองดวงนี้ เป็นประโยชน์แก่ชาวโลกมากที่สุดกว่าดาวอื่น ๆ เพราะใช้เป็นเครื่องมือสำหรับกำหนดปฏิทินสุริยคติหรือจันทรคติกับกำหนดฤดูกาลต่าง ๆ การกำหนดปฏิทินสุริยคติในสมัยโบราณนั้นใช้กำหนดเอาเงาของดวงอาทิตย์เวลาเที่ยงวันที่ยาวออกไปจากตัวคน นับได้เป็นระยะฝ่าเท้าเท่าจำนวนที่กำหนดก็จะทราบได้ทันทีว่าวันที่เราวัดนั้น ตกเดือนและวันที่เท่านั้น คือ ในตอนเที่ยงวันถ้าเราไปยืนอยู่กลางแดด และเงาแดดยาวออกไปจากตัวเรานับได้ ๖ ฝ่าเท้าพอดี ก็ทราบได้ว่าวันนั้นเป็นวันสิ้นสุดของเดือนธันวาคม วันต่อจากนั้นมาก็เริ่มเข้าสู่เดือนมกราคม วันใดตอนเที่ยงที่เงาแดดเริ่มถอยจาก ๖ ฝ่าเท้าลงมาจนครบ ๕ ฝ่าเท้าพอดีวันนั้นเป็นวันสิ้นสุดเดือนมกราคม ย่างเข้าเดือนกุมภาพันธ์ วันใดตอนเที่ยงวันเงาแดดถอยจาก ๕ ฝ่าเท้าลงมาครบ ๔ ฝ่าเท้าพอดี วันนั้นเป็นวันสิ้นสุดเดือนกุมภาพันธ์ ย่างเข้าเดือนมีนาคม วันใดตอนเที่ยงวันเงาแดดถอยจาก ๔ ฝ่าเท้าลงมาจนครบ ๓ ฝ่าเท้าพอดี วันนั้นเป็นวันสิ้นสุดเดือนมีนาคมย่างเข้าเดือน

เมษายน วันใดเงาแดดตอนเที่ยงยาวออกไปจากตัวเราลดลงตั้งแต่ ๓ ถึง ๒ ฝ่าเท้าพอดีวันนั้นเป็นวันที่สิ้นสุดเดือนเมษายนย่างเข้าเดือนพฤษภาคม วันใดตอนเที่ยงเงาแดดลดลงตั้งแต่ ๒ ถึง ๑ ฝ่าเท้าพอดี วันนั้นเป็นวันสิ้นเดือนพฤษภาคมย่างเข้าเดือน มิถุนายน วันใดที่เงาแดดลดลงตั้งแต่ ๑ ถึง ๐ ฝ่าเท้าพอดี วันนั้นเป็นวันสิ้นเดือนมิถุนายนย่างเข้าเดือนกรกฎาคม ต่อจากนี้ไปเงาแดดตอนเที่ยงวันที่เรายืนวัดจะไม่ลดลงแต่จะกลับเพิ่มขึ้นๆ โดยลำดับไปถึงสิ้นเดือนธันวาคม นับได้เดือนละ ๑ ฝ่าเท้า คือขณะที่เงาของอาทิตย์ตอนเที่ยงวันยาวออกจากตัวเรา ตั้งแต่ ๐ ถึง ๑ ฝ่าเท้าเป็นสิ้นเดือนกรกฎาคม ยาวตั้งแต่ ๑ ถึง ๒ ฝ่าเท้าเป็นสิ้นเดือนสิงหาคม ยาวตั้งแต่ ๒ ถึง ๓ ฝ่าเท้าเป็นสิ้นเดือนกันยายน ยาวตั้งแต่ ๓ ถึง ๔ ฝ่าเท้าเป็นสิ้นเดือนตุลาคม ยาวตั้งแต่ ๔ ถึง ๕ ฝ่าเท้า เป็นสิ้นเดือนพฤศจิกายน วันใดตอนเที่ยงวันที่เงาแดดเริ่มยาวออกจากตัวเรา ตั้งแต่ ๕ ถึง ๖ ฝ่าเท้าพอดี วันนั้นเป็นวันสิ้นเดือนธันวาคม เดือนชนิดที่กล่าวนี้หมายถึงเดือนดาราศาสตร์ มิใช่เดือนของปฏิทินสุริยคติที่เราใช้กันทุกวันนี้ แต่เป็นเดือนที่อาทิตย์จรเข้าราศีมังกร, กุมภ์, มีน, เมษ, ฯลฯ ราศีธนู ถ้าจะเปรียบเทียบกับปีจจุบันก็นับจากวันมหาสงกรานต์ หรือวันเถลิงศกจุลศักราช เป็นวันสิ้นเดือนมีนาคม วันต่อจากวันนั้นเป็นวันที่ ๑ เมษายน เป็นต้นไป แต่ละเดือนทั้ง ๑๒ เดือนนั้นท่านกำหนดวันไว้ว่า

เดือน	เมษายน	มี ๓๑ วัน
เดือน	พฤษภาคม	มี ๓๑ วัน
เดือน	มิถุนายน	มี ๓๒ วัน

เดือน	กรกฎาคม	มี ๓๑ วัน
เดือน	สิงหาคม	มี ๓๑ วัน
เดือน	กันยายน	มี ๓๑ วัน
เดือน	ตุลาคม	มี ๓๐ วัน
เดือน	พฤศจิกายน	มี ๒๙ วัน
เดือน	ธันวาคม	มี ๓๐ วัน
เดือน	มกราคม	มี ๒๙ วัน
		(อธิกสุรทิน มี ๓๐ วัน)
เดือน	กุมภาพันธ์	มี ๓๐ วัน
เดือน	มีนาคม	มี ๓๐ วัน

จำนวนวันในเดือนทั้งหมดนี้ หมายความว่าระยะที่เงาแดดตอนเที่ยงที่เราไปยืนวัดอยู่กลางแจ้งจะเพิ่มขึ้นหรือลดลง เท่ากับ ๑ ฝ่าเท้าพอดีนั้นจะเท่ากันกับวันในเดือนหนึ่ง ๆ พอดี ตำรานี้มาคู่กันกับตำราสุริยาตร์ที่เราใช้คำนวนปฏิทินโหราศาสตร์อยู่ทุกวันนี้ กำเนิดที่มาของตำราเข้าใจว่ากำหนดเอาที่แล็ตติจูด ๓๐°—๓๕° เหนืออันเป็นที่ตั้งของเมืองอเลกซานเดรีย หรือเมืองตักกศิลาอันเป็นเมืองนักปราชญ์ในสมัยโบราณ แต่ในสมัยปัจจุบันไม่มีใครใช้แล้ว

ปฏิทินจันทรคตินั้น ท่านกำหนดนับเอาปรากฏการณ์ของดวงจันทร์ที่โคจรบนท้องฟ้า ในรอบหนึ่งเดือนและรอบหนึ่งปี คือนับระยะที่พระจันทร์เป็นกึ่งเพ็ญ กึ่งดับ และระยะที่พระจันทร์เพ็ญ พระจันทร์ดับในครั้งหนึ่ง ๆ รวม ๔ ครั้ง ด้วยกันเป็นรอบหนึ่งเดือน

๑/ — พระจันทร์กึ่งเพ็ญ หมายถึงวันขึ้น ๘ ค่ำของทุก ๆ เดือน ขณะที่ดวงอาทิตย์ตกดิน พระจันทร์อยู่บนท้องฟ้าตรงศีรษะ และมีครึ่งซีก พอถึงเวลาราว ๖ ทุ่มจึงลับจากขอบฟ้าไป ระยะนี้เรียกว่า พระจันทร์กึ่งเพ็ญ

๒/ พระจันทร์เพ็ญ หมายถึงวันขึ้นราว ๑๕ ค่ำของทุกเดือน ขณะที่ดวงอาทิตย์ตกดิน พระจันทร์จะเริ่มโผล่จากขอบฟ้าตะวันออก พอถึงเวลา ๑ ทุ่ม พระจันทร์จะตั้งอยู่ตรงศีรษะคุจตอนอาทิตย์เที่ยงวัน พอถึงเวลา ๖ โมงเช้าของวันแรม ๑ ค่ำ พระจันทร์จะลับจากขอบฟ้า สรุปความว่า ในวันนั้นเราจะมองเห็นพระจันทร์ได้ทั้งคืนนับตั้งแต่อาทิตย์ตกดินจนถึงอาทิตย์ขึ้นอีก ระยะนี้เรียกว่า วันพระจันทร์เพ็ญ

๓/ — พระจันทร์กึ่งดับ หมายถึงวันแรมราว ๘ ค่ำ ของทุกเดือน ระยะที่พระอาทิตย์ตกดินไปแล้ว จนถึงเวลาราว ๖ ทุ่ม พระจันทร์จึงจะเริ่มโผล่ขึ้นจากขอบฟ้าตะวันออก และเมื่อถึงวันแรม ๙ ค่ำ ๖ โมงเช้า พระจันทร์ตั้งอยู่บนศีรษะคุจยามอาทิตย์เที่ยงวัน ระยะนี้เรียกว่าวันพระจันทร์กึ่งดับ

๔/ — พระจันทร์ดับ หมายถึงวันแรมราว ๑๔ ค่ำ หรือแรมราว ๑๕ ค่ำ นับตั้งแต่พระอาทิตย์ตกดินจนถึงพระอาทิตย์ขึ้นในคืนวันนั้น เราจะมองไม่เห็นพระจันทร์เลย ดังนี้เรียกว่าพระจันทร์ดับ

การนับปฏิทินจันทรคติในรอบเดือน หมายถึงการนับที่เริ่มตั้งแต่วันเพ็ญ ถึงวันเพ็ญ คือนับวันเพ็ญในวันนี้จนถึงวันเพ็ญครั้งใหม่ได้จำนวนกี่วัน จำนวนวันที่นับได้นั้นเป็นการกำหนดวันในรอบเดือน ใน

เดือนหนึ่ง ๆ ถ้านับตั้งแต่วันเพ็ญมาหาวันเพ็ญ หรือนับตั้งแต่วันดับมาหาวันดับ มี ๒๙ วันบ้าง ๓๐ วันบ้าง โบราณท่านจึงกำหนดวันในรอบเดือนไว้ว่า

เดือนอ้าย	มี ๒๙ วัน	
เดือน ยี่	มี ๓๐ วัน	
เดือน ๓	มี ๒๙ วัน	
เดือน ๔	มี ๓๐ วัน	
เดือน ๕	มี ๒๙ วัน	
เดือน ๖	มี ๓๐ วัน	
เดือน ๗	มี ๒๙ วัน	(ปีอธิกวาร มี ๓๐ วัน)
เดือน ๘	มี ๓๐ วัน	(ปีอธิกมาสมี ๖๐ วัน)
เดือน ๙	มี ๒๙ วัน	
เดือน ๑๐	มี ๓๐ วัน	
เดือน ๑๑	มี ๒๙ วัน	
เดือน ๑๒	มี ๓๐ วัน	

รวมหนึ่งปีจันทรคติธรรมดามี ๓๕๔ วัน ถ้าปีใดมีอธิกวารมี ๓๕๕ วัน ถ้าปีใดมีอธิกมาสมี ๓๘๔ วัน หากปีนั้นมีทั้งอธิกวารและอธิกมาสมี ๓๘๕ วัน

คนไทยตั้งแต่สมัยโบราณนิยมใช้การกำหนดนับปฏิทินแบบจันทรคติเป็นส่วนมาก ปฏิทินสุริยคติใช้กันแต่ในหมู่นักโหราศาสตร์ที่ทำปฏิทินผูกดวงชาตาเท่านั้น ปฏิทินสุริยคติกำหนดให้ปีหนึ่งมี

๓๖๕.๒๕๘๗๕ วัน ปฏิทินจันทรคติธรรมดาหนึ่งปีมี ๓๕๔ วัน น้อยกว่าสุริยคติถึง ๑๑.๒๕๘๗๕ วัน อันจำนวนที่น้อยกว่า ๑๑.๒๕๘๗๕ วันนี้พอถึง ๒—๓ ปี ก็จะมากขึ้นถึง ๓๐ วัน หรือ ๑ เดือน ทีเดียว จำนวนวันที่น้อยกว่าปฏิทินสุริยคติจนครบ ๑ เดือนนี้ ท่านจึงบัญญัติให้เพิ่มเดือนขึ้นอีก ๑ เดือน ซึ่งเรียกว่าเดือนอธิกมาส ซึ่งไทยกำหนดให้ปีนั้นมีเดือน ๘ สองเดือน หรือให้เพิ่มเดือนจากปีปกติธรรมดาที่มีอยู่ ๑๒ เดือนให้เป็น ๑๓ เดือน ซึ่งการเพิ่มเดือนนั้นจะเป็นเดือนใดก็ได้สุดแล้วแต่จำนวนวันจะเพิ่มขึ้นครบเดือนในตอนใดก็เพิ่มกันตอนนั้น ส่วนการที่จะทราบว่าปีใดจึงจะต้องเพิ่มอธิกมาส สำหรับชาวไทยถ้าจะเอากันอย่างง่าย ๆ จะสังเกตได้ที่วันสงกรานต์ หรือสังเกตุที่วันเถลิงศก โดยกำหนดตั้งกฎไว้ก่อนว่า วันเถลิงศกนั้นจะต้องไม่เกินเดือน ๕ ซึ่งมี ๒๙ วัน จึงเอา ๒๙ ตั้งเอา ๑๑ ลบออกเหลือ ๑๘ วัน จึงสังเกตุดูดิถี ในวันเถลิงศกถ้ามีตั้งแต่ ๐—๑๘ ดิถี ในปีนั้นไม่มีอธิกมาส เดือน ๘ มีหนเดียว ถ้ามีตั้งแต่ ๑๙—๒๙ ดิถี ในปีนั้นต้องมีอธิกมาส เดือนแปดสองหน หรือสังเกตุในวันเถลิงศก หากปีใดวันเถลิงศกตกในวันตั้งแต่ แรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๔ ถึงวันแรม ๓ ค่ำ เดือน ๕ ปีนั้นไม่มีอธิกมาสเดือน ๘ มีหนเดียว ถ้าวันเถลิงศกตกในวันแรม ๔ ค่ำ เดือน ๕ ถึงวันแรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๕ ปีนั้นอธิกมาสเดือน ๘ มีสองหน

สำหรับการเพิ่มอธิกวาร ให้สังเกตุดูวันในรอบหนึ่งเดือนคือในปีใดเมื่อถึงวันขึ้น ๘ ค่ำ พระจันทร์เป็นกึ่งเพ็ญ วันขึ้น ๑๕ ค่ำ พระจันทร์เป็นเพ็ญ วันแรม ๘ ค่ำ พระจันทร์เป็นกึ่งดับวันแรม ๑๔ –

๑๕ ค่ำ พระจันทร์ดับ ดังนี้ ส่วนมากในปีนั้นไม่มีอธิกวารเดือนเจ็ดเป็นเดือนขาด (มีแค่แรม ๑๔ ค่ำ) เดือนใดพระจันทร์กึ่งเพ็ญเอาในวันขึ้น ๙ ค่ำ พระจันทร์เพ็ญเอาในวันแรม ๑ ค่ำ พระจันทร์กึ่งดับเอาในวันแรม ๙ ค่ำ พระจันทร์ดับเอาในวันขึ้น ๑ ค่ำ ดังนี้ในปีนั้นต้องมีอธิกวารเพิ่มเดือนเจ็ดให้เป็นเดือนเต็ม เพื่อทำวันขึ้นแรมให้ตรงกับวันกึ่งเพ็ญ, วันเพ็ญ, วันกึ่งดับ, และวันดับอยู่เสมอ

ฤดูกาลในประเทศไทย

ในประเทศไทยกำหนดฤดูกาลออกเป็น ๓ ฤดู คือ ๑/ —ฤดูร้อน ๒/ —ฤดูฝน ๓/ —ฤดูหนาว การกำหนดวันเริ่มต้น และวันสิ้นสุดของฤดูกาลทางโหราศาสตร์ต่างกันกับทางศาสนา ทางศาสนาถือเอาวันกลางเดือนเป็นวันสิ้นฤดูต่าง ๆ และวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๔ เดือน ๘ และเดือน ๑๒ เป็นวันเริ่มต้นของฤดูทั้ง ๓ ส่วนโหราศาสตร์กำหนดเอาวันสิ้นเดือนเป็นวันสุดท้ายของฤดู และเอาวันขึ้น ๑ ค่ำ ของเดือนเป็นวันเริ่มต้นของฤดูดังนี้

๑/ —คิมหันต์ฤดู (ฤดูร้อน) เริ่มตั้งแต่ขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๕ ถึงวันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๘

๒/ —วสันต์ฤดู (ฤดูฝน) เริ่มตั้งแต่ขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๙ ถึงวันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒

๓/ —เหมันต์ฤดู (ฤดูหนาว) เริ่มตั้งแต่ขึ้น ๑ ค่ำ เดือนอ้ายถึงวันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๔ การกำหนดฤดูการต่าง ๆ เหล่านี้หมายความ

ว่าในเดือน ๕ นั้นอากาศในประเทศไทยจะต้องร้อนจัดแทบทั้งเดือนและจะค่อย ๆ ลดลงไปเป็นลำดับจนถึงเดือน ๙ ฝนจะตกชุกที่สุดในประเทศไทยและค่อย ๆ ส่างซาลงไปจนถึงเดือนอ้าย (เดือน ๑) ในประเทศไทยจะหนาวจัดที่สุดค่อย ๆ อบอุ่นจนถึงเดือน ๕ จึงจะเริ่มร้อนจัดใหม่

การเปลี่ยนแปลงฤดูกาลต่าง ๆ เหล่านี้เป็นไปตามอำนาจของดวงอาทิตย์มิใช่ดวงจันทร์ แต่ทว่าชาวไทยเรานิยมใช้ปฏิทินจันทรคติเสียเคยชิน จึงเอาปฏิทินจันทรคติมาเป็นเครื่องกำหนดฤดูกาลต่าง ๆ ดังกล่าว ถึงแม้ชาวฝรั่งการกำหนดฤดูกาลอากาศเขาก็ใช้ดวงอาทิตย์ทั้งสิ้น คือวันที่ ๒๑ มีนาคม ของทุก ๆ ปี เป็นวันเริ่มต้นของฤดูใบไม้ผลิ วันที่ ๒๑ มิถุนายน ของทุก ๆ ปี เป็นวันเริ่มต้นฤดูร้อน วันที่ ๒๒ กันยายน ของทุก ๆ ปี เป็นวันเริ่มต้นฤดูใบไม้ร่วง วันที่ ๒๒ ธันวาคม ของทุก ๆ ปี เป็นวันเริ่มต้นฤดูหนาว

โดยเฉพาะประเทศไทยมีฤดูกาลเพียง ๓ ฤดู ก็ต้องหมายเอาดวงอาทิตย์คุจชาวฝรั่งเช่นกัน คือ หมายเอาระยะที่ดวงอาทิตย์โคจรเข้าสู่ทลิทโทฤกษ์ หรือหมายเอาระยะที่ดวงอาทิตย์โคจรเข้าสู่ราศีเมษ (ประมาณ วันที่ ๑๔ เมษายน) เป็นวันเริ่มต้นฤดูร้อน ระยะที่ดวงอาทิตย์โคจรเข้าสู่ราศีสิงห์ (ประมาณ วันที่ ๑๗ สิงหาคม) เป็นวันเริ่มต้นฤดูฝน ระยะที่ดวงอาทิตย์โคจรเข้าสู่ราศีธนู (ประมาณ วันที่ ๑๖ ธันวาคม) เป็นวันเริ่มต้นฤดูหนาว

ปฏิทินสุริยคติ คือทางเดินของดวงอาทิตย์เป็นของตายตัว ส่วนจันทรคตินั้น เป็นของไม่ตายตัว และการเปลี่ยนแปลงฤดูกาลต่าง ๆ

นั้นเป็นไปตามอำนาจของดวงอาทิตย์ เหตุดังนั้นเราจึงจำเป็นที่จะต้องจัดปฏิทินจันทรคติให้เข้ากับระบบการโคจรของดวงอาทิตย์อยู่เสมอ คือ ระยะที่ดวงอาทิตย์เข้าสู่ราศีเมษ ปฏิทินจันทรคติจะต้องไม่เกินสิ้นเดือน ๔ ถึงสิ้นเดือน ๕ ระยะที่ดวงอาทิตย์เข้าสู่ราศีสิงห์จะต้องไม่เกินสิ้นเดือน ๘ ถึงสิ้นเดือน ๙ ระยะที่ดวงอาทิตย์โคจรเข้าสู่ราศีธนูจะต้องไม่เกินสิ้นเดือน ๑๒ ถึงสิ้นเดือนอ้าย ถ้าไม่เช่นนั้นฤดูกาลต่าง ๆ จะผิดไป คือเดือน ๕ จะไม่ใช่ฤดูร้อน เดือน ๙ จะไม่ใช่ฤดูฝน เดือนอ้ายจะไม่ใช่ฤดูหนาว แต่ปฏิทินจันทรคติที่ใช้กันในปัจจุบัน พออาทิตย์เดินเข้าราศีเมษตกต้นเดือน ๖ พออาทิตย์เข้าราศีสิงห์ตกต้นเดือน ๑๐ พออาทิตย์เข้าราศีธนูตกต้นเดือนยี่ (เดือน ๒) ก็มีเป็นส่วนมากดังนั้นจึงทำให้ฤดูกาลต่าง ๆ ในประเทศไทยผิดไปถึง ๑ เดือนทีเดียว และปรากฏการณ์ในรอบเดือน คือวันขึ้น ๙ ค่ำ เป็นวันกึ่งเพ็ญ วันแรม ๙ ค่ำ เป็นวันกึ่งดับ และวันขึ้น ๑ ค่ำ เป็นวันดับดังนี้ ก็มีเป็นส่วนมากทำให้ปฏิทินจันทรคติผิดไปถึง ๑ เดือน หรือ ๑ วัน

วิทยาศาสตร์เทียม

อันวิชาโหราศาสตร์ได้ชื่อว่าเป็น "วิชาวิทยาศาสตร์เทียม" เพราะว่าเป็นศาสตร์ที่มาจากของแท้ ๕๐% วิชาดาราศาสตร์คือการคำนวนให้รู้จุดสถิตของดวงดาวต่าง ๆ บนท้องฟ้าว่าระยะวันเดือนปีเวลาเท่านั้น ดวงดาวอยู่ในตำแหน่งที่เท่านั้นองศา ลิบดา จากโลก หรือจากดวงอาทิตย์ และวิชาคำนวนปฏิทินบอกฤดูกาลว่า ฤดูร้อน, ฤดูฝน กับ

ฤดูหนาว จะมีมาในระยะของวันที่เท่านั้น เป็นต้น อันนี้เป็นของแท้ ส่วนการใช้ของแท้มีการรู้ดาราศาสตร์ กับการกำหนดปฏิทินบอกฤดูกาล เอาทั้งสองประการนี้มาเป็นเกณฑ์สังเกตุจดจำ จดเป็นสถิติว่าระยะวันเดือนปีเวลาที่คนเกิดนั้น ถ้ามีดาวเคราะห์สถิตอยู่ตรงจุดนั้นของโลกหรือดวงอาทิตย์เจ้าชาตาจะมีลักษณะอุปนิสัย และความเป็นไปแห่งชีวิตอย่างนั้น ๆ อันนี้เป็นของเทียม ที่ใช้ดาวเคราะห์กับดาวฤกษ์ที่สถิตบนท้องฟ้ามาผูกเป็นดวงชาตาพยากรณ์ หรือการใช้ปฏิทิน วัน, เดือน, ปีมากำหนดเป็นตำราเลข ๗ ตัว เลข ๘ ตัว หรือกร๊าฟชีวิต และอื่น ๆ มาพยากรณ์ความเป็นไปของบุคคล อันนี้เป็นของเทียม ฯ ล ฯ

ยกตัวอย่างเช่นพระจันทร์ กับวันพระของชาวพุทธศาสนา ของแท้ของพระจันทร์ก็มีอยู่ว่า วันขึ้น ๘ ค่ำ ตอนอาทิตย์ตกดินเวลา ๑๘๐๐ นาฬิกา พระจันทร์จะตั้งอยู่บนท้องฟ้า ๙๐° และจะตกดินในเวลา ๒๔๐๐ นาฬิกา วันขึ้น ๑๕ ค่ำ ตอนอาทิตย์ตกดินเวลา ๑๘๐๐ นาฬิกา พระจันทร์จะตั้งอยู่บนขอบฟ้า ๑๘๐° คือพระอาทิตย์อยู่ในขอบฟ้าตะวันออก พระจันทร์จะอยู่ในขอบฟ้าตะวันตก และพระจันทร์จะตกดินในเวลา ๐๖๐๐ นาฬิกา ของวันรุ่งขึ้น วันแรม ๘ ค่ำ พระจันทร์เป็น ๒๗๐° กับอาทิตย์ คือจะขึ้นในเวลา ๒๔๐๐ นาฬิกา และในเวลา ๐๖๐๐ นาฬิกา ของวันรุ่งขึ้นจะตั้งอยู่บนท้องฟ้า ๙๐° ตรงศีรษะพอดี วันแรม ๑๔ ค่ำ หรือวันแรม ๑๕ ค่ำ สิ้นเดือนพระจันทร์ เป็น ๐° กับอาทิตย์ในวันนั้นท้องฟ้าจะมืดมิดตลอดคืนเราจะมองไม่เห็นพระจันทร์เลย ปรากฏการณ์ของดวงจันทร์ในรอบเดือนทุก ๆ เดือนดังนี้เรียกว่าเป็นของแท้

ส่วนของเทียมที่เนื่องมาจากความแท้ของดวงจันทร์นั้นก็มีตามมาหลายอย่าง เป็นต้นว่าทางด้านภูมิศาสตร์หรือด้านอุทกศาสตร์กล่าวว่า เมื่อถึงข้างขึ้น คือตั้งแต่ขึ้น ๑ ค่ำถึงขึ้น ๑๕ ค่ำ กระแสร์ของดวงจันทร์ย่อมดึงดูดเอาน้ำทะเลขึ้นมายนที่ดอน พอถึงข้างแรมคือตั้งแต่ ๑ ค่ำถึงแรม ๑๕ ค่ำ กระแสร์ของดวงจันทร์ ย่อมดึงดูดให้น้ำที่ขึ้นมาลดลงไป ดังคำชาวบ้านที่ว่าข้างขึ้นน้ำก็ขึ้นด้วย ข้างแรมน้ำก็ลดลงไปเป็นต้น

ในทางพุทธศาสนาเห็นว่า ในขณะที่พระจันทร์ทำมุมกันกับอาทิตย์ ๙๐°, ๑๘๐°, ๒๗๐°, ๐๐°, หรือวันในขึ้น ๘ ค่ำ และขึ้น ๑๕ ค่ำกับวันแรม ๘ ค่ำ และวันแรม ๑๔–๑๕ ค่ำ เป็นวันที่พุทธศาสนิกชนควรจะทำการรักษาศีลอุโบสถ เพราะเห็นว่าในวันทั้ง ๔ ของเดือนนี้เป็นวันที่บุคคลมีจิตใจไม่ปรกติ มีอารมณ์ไม่แจ่มใส มีจิตใจที่เร่าร้อน อาจจะเป็นเหตุให้ทำกรรมที่หนักมีประการต่าง ๆ เป็นต้นว่า ฆาตกรรม อาชญากรรม โจรกรรม ฯลฯ ถ้ามารักษาศีลฟังธรรม แล้วอาจแก้ไขเหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านั้นเสียได้

ทางด้านโหราศาสตร์ กล่าวถึงวิธีรักษาสิริ ๘ ประการ สำหรับข้อที่หนึ่งนั้นมีคำถามว่า "บุรุษอันเกิดมาในโลกนี้ จะสมัครสโมสรสังวาสด้วยหญิงนั้นอย่างไร จึงควรจะเป็นที่สรรเสริญแก่เทพยดาที่เป็นสิริจะรักษา" แก้ว่า "ให้บุรุษเว้นจากกามคุณในวัน ๗ ค่ำ ๘ ค่ำ ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำทั้งข้างขึ้นข้างแรม แลวันตรุษสงกรานต์ แลวันสูรย์วันจันทรคาธ แลวันเข้าพรรษา วันเกิดของตน ถ้าบุรุษสตรีผู้ใด เว้นเสียซึ่งการร่วมสังวาสกามคุณ ในวันเหล่านี้แล้ว เทพยดาก็จะอวยพร

แลรักษาสิริให้เข้าอยู่ในตัวผู้นั้น แล" ทำไมท่านจึงให้เว้นจากการเสพกามคุณในวันเหล่านั้น ทั้งนี้ก็เป็นเพราะเหตุว่า วัน ๗, ๘, ๙, ค่ำ และวัน ๑๔, ๑๕, ๑ ค่ำ ทั้งข้างขึ้นและข้างแรม ส่วนมากเป็นวันที่บรรดาสตรีเพศมักมีประจำเดือน ก็เป็นการห้ามอยู่ในตัวของตัวเอง เพราะในวันที่หญิงมีประจำเดือนมักจะไม่ยอมนอนร่วมกับบุรุษอยู่แล้ว

ทางด้านเกษตรกรรมและกสิกรรม ตอนหญิงมีประจำเดือนมักจะไม่ยอมให้แตะต้องใบพลู (สำหรับกินหมาก) ใบสระแหน่ ผักทอดยอด (ผักกะเฉด) และชาวไร่ชาวสวนไม่ยอมให้หญิงมีประจำเดือนแตะต้องแตงกวา ทั้งนี้เพราะบรรดาพืชผักเหล่านั้น หากหญิงที่มีประจำเดือนแตะต้องเข้าแล้วล้วนเหี่ยวเฉา ตายหมด ทั้งนี้มิทราบว่าเป็นเพราะเหตุใด

สิ่งทั้งหมดดังกล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าโหราศาสตร์ที่ซื่อว่าเป็นวิทยาศาสตร์เทียม เพราะใช้ของแท้กับของเทียมมาผสมผสานกัน หากไม่มีของแท้ของเทียมจะเกิดขึ้นไม่ได้ หากของแท้ผิดของเทียมย่อมผิดไปด้วย ดังนั้นวิชาดูดวงชาตาหากคำนวนจุดสถิตของดาวพระเคราะห์ต่าง ๆ ผิด การพยากรณ์ก็ย่อมผิดไปด้วย และตำราหมอดูอย่างไทย ๆ มีเลข ๗ ตัว เลข ๘ ตัว หรือกร๊าฟชีวิต ถ้ากำหนดปฏิทินวันเดือนปีผิด การทำนายย่อมผิดพลาด ดังนั้นการที่จะเป็นหมอดูควรสืบหาปฏิทินสำหรับผูกดวง หรือสืบหาปฏิทินสำหรับบอกฤดูกาลให้ถูกต้องที่สุด มิเช่นนั้นแล้วการทำนายย่อมหาผลประโยชน์อันใดมิได้

ของแท้กลายเป็นของเทียม

เอาเฉพาะปฏิทินสุริยคติหรือปฏิทินจันทรคติสำหรับบอกฤดูกาลต่าง ๆ ในประเทศไทยทั้ง ๓ ฤดู ถ้าหากใช้การพินิจพิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้ว เห็นว่ามีความคลาดเคลื่อนต่อความเป็นจริงอยู่หลายประการ ทำให้หลักการทำนายตามตำราเลข ๗ ตัว เลข ๘ ตัว คลาดเคลื่อนไปได้ ดังจะกล่าวให้เห็นเป็นข้อ ๆ ดังต่อไปนี้.—

๑/ — วันเริ่มเปลี่ยนปีสิบสองนักษัตร์ ในสมัยกรุงศรีอยุธยามาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์สิ้นพุทธศักราช ๒๔๓๒ ชาวไทยเริ่มเปลี่ยนปีนักษัตร์เอาในวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๕ ทุก ๆ ปีคือเปลี่ยนจากปีชวด เป็นปีฉลู หรือเปลี่ยนจากปีฉลูเป็นปีขาล ตัวอย่างสมมุติว่า วันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๔ เป็นปีเถาะ พอถึงวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๕ เป็นวันเริ่มต้นปีมะโรงเป็นต้น พอมาถึง พ.ศ. ๒๔๓๒ พระบาทสมเด็จ ฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงรับสั่งให้ยกเลิกใช้ปฏิทินจันทรคติ ให้เอาปฏิทินสุริยคติแบบเกรกอเรียนอันกำหนดหนึ่งปี มี ๓๖๕.๒๔๒๕ วัน มาใช้แทน และให้ขึ้นปีใหม่เอาในวันที่ ๑ เมษายน ทุก ๆ ปี ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๘๔ รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ประกาศให้ยกเลิกถือวันที่ ๑ เมษายนเป็นวันขึ้นปีใหม่ ให้ถือเอาวันที่ ๑ มกราคม ทุก ๆ ปี เป็นวันขึ้นปีใหม่และเปลี่ยนปีนักษัตร์ใหม่ ดังนั้นโหรผู้ใช้ตำราเลข ๗ ตัว เลข ๘ ตัว ที่จำเป็นต้องอาศัย วัน เดือนและปีนักษัตร์ เป็นหลักเลยกำหนดไม่ได้ว่าคนนั้นเกิดปีอะไรกันแน่ สมัยปัจจุบันถ้าหากบุคคลใดเกิดอยู่ในระหว่างเดือนมกราคม ถึงเดือนมีนาคม จะทำให้ตัวเลขในแถวปีผิดไปได้หนึ่ง

จำนวน เช่นเขาบอกว่าเกิดปีขาล แต่ถ้าจะถือเอาเดือน ๕ ขึ้น ๑ ค่ำ เป็นวันขึ้นปีใหม่ ก็เป็นเพียงปีฉลูเท่านั้น ถ้าใช้วันที่ ๑ เมษายน เป็นวันขึ้นปีใหม่ความผิดพลาดก็ย่อมมีต่อไปอีก

๒/ — เดือนจันทรคติในรอบปี ความจริงการที่จะจัดปฏิทินจันทรคติให้ถูกต้องกับความเป็นจริงตามสูตรที่ใช้สำหรับคำนวนแล้ว ในระหว่างที่พระอาทิตย์เข้าสู่ราศีธนูจะต้องไม่เกินเดือนอ้าย พระอาทิตย์เข้าสู่ราศีเมษ จะต้องไม่เกินเดือน ๕ พระอาทิตย์เข้าสู่ราศีสิงห์ จะต้องไม่เกินเดือน ๙ อย่างนี้จึงจะถูกต้องกับฤดูกาลและสูตรคำนวน แต่ตามปฏิทินจันทรคติที่ทำกันมาพออาทิตย์เข้าราศีเมษ กลายเป็นเดือน ๖ เข้าราศีสิงห์กลายเป็นเดือน ๑๐ เข้าราศีธนูกลายเป็นเดือนยี่ ก็มีเป็นอันมาก ดังนี้ย่อมทำให้ตัวเลขแถวเดือนของตำราเลข๗ตัว และเลข ๘ ตัว ผิดไปหนึ่งจำนวน การทำนายตามตำราก็จะผิดความหมายกลายเป็นตรงกันข้ามไป

เมื่อปีนักษัตร์ของปฏิทินผิด เดือนจันทรคติของปฏิทินผิด คำว่าวิชาโหราศาสตร์ คือวิทยาศาสตร์เทียมย่อมใช้ไม่ได้เลย เพราะหาของแท้มิได้เลยปฏิทินก็เทียมคำพยากรณ์ก็เทียมกลายเป็นของเทียมทั้ง ๑๐๐% ความแม่นยำในการพยากรณ์ย่อมไม่เกิดประโยชน์ จึงปรากฏว่าตำราเลข ๗ ตัว เลข ๘ ตัว ของไทยที่เคยรุ่งเรืองมาแต่เดิม ปัจจุบันกำลังลดความนิยมลงไป อีกไม่นานก็คงจะเหือดหายกลายเป็นสูญญากาศ ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าเสียดายที่เพ็ชรเม็ดเอกของไทย กำลังจะแตกร้าวบุบสลายเข้าไปทุกที ๆ จึงควรที่จะมีการปรับปรุงกันใหม่ โดยการสืบหาปฏิทิน

สำหรับบอกฤดูกาลที่จริงแท้แน่นอนและเที่ยงตรงตายตัวมาใช้ เพื่อตำรา เลข ๗ ตัว เลข ๘ ตัว จะได้รุ่งเรืองกันใหม่

สืบหาปฏิทินที่ถูกต้อง

เมื่อเห็นว่าการเปลี่ยนปีนักษัตร์เรามิไม่แน่นอน ไม่ทราบว่าเราควรที่ยึดเอาจุดใดเป็นจุดที่ควรจะเปลี่ยนปีนักษัตร์ (คือ ปีชวด, ฉลู ฯลฯ) ตลอดถึงปฏิทินจันทรคติเรามิไม่แน่นอน การเพิ่มอธิกมาส และอธิกวารบางปีที่ควรเพิ่มกลับไม่เพิ่ม แต่บางปียังไม่ถึงคราวเพิ่มก็เพิ่มขึ้นมาลอย ๆ ดังนี้ เป็นต้นทำให้จำนวนปีและจำนวนเดือนผิดไป ตำราเลข ๗ ตัว เลข ๘ ตัว ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยปฏิทินจันทรคติกับปีนักษัตร์เป็นจุดสำคัญก็พลอยผิดพลาดไปด้วย ตามความเห็นของผู้เขียนนั้นเห็นว่าเราควรที่จะยึดถือเอาระยะเวลาที่อาทิตย์โคจรเข้าราศีธนู เป็นวันเปลี่ยนปีนักษัตร์ และยึดถือเอาระยะเวลาที่พระอาทิตย์โคจรไปในราศีหนึ่ง ๆ เป็นเดือนหนึ่ง ๆ เสียทีเดียว อันจะเป็นการถูกต้อง และแนบเนียนเป็นระเบียบกว่าอย่างอื่น ๆ ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้.—

๑/ – เดือนอ้ายนั้นเป็นเดือนที่เราถือเอาเป็นเดือนที่ ๑ นับตั้งแต่โบราณมาถึงปัจจุบันก็ยังนับเป็นเลข ๑ หรือเป็นเดือนที่ ๑ อยู่นั่นเอง เข้าใจว่าก่อนที่เราจะได้ตำราคำนวนมาจากภารตะ เราก็ใช้เดือนอ้ายเป็นเดือนที่หนึ่งอยู่แต่เดิม แต่ครั้นเมื่อรับเอาตำราคำนวนมาจากภารตะแล้ว เห็นว่าเขาถือเอาวันเถลิงศกเป็นวันขึ้นปีใหม่ ก็เลยเปลี่ยนแปลงยึดถือเอาวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๕ เป็นวันขึ้นปีใหม่ตาม

ไปด้วย แต่ว่าลำดับเดือนและลำดับตัวเลขของเดือน เรายังไม่ได้เปลี่ยนไปตาม คือยังถือว่าเดือนอ้ายเป็นเลข ๑ หาได้ถือเอาเดือน ๕ เป็นเลข ๑ ก็หาไม่ ดังนั้นเดือนอ้ายจึงยังหลงเหลืออยู่จนถึงปัจจุบัน เมื่อถือเอาเดือนอ้ายเป็นเลข ๑ แล้ว ก็ควรจะเปลี่ยนวันขึ้นปีนักษัตร์ใหม่ในวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือนอ้ายด้วย จึงจะถูกต้อง

๒/ —ตำราเลข ๗ ตัว ของไทยดั้งเดิม เป็นตำราที่สันนิษฐานว่ามีอยู่ในเมืองไทยก่อนตำราดูดวงชาตานั้น ถือเอาเดือนอ้ายเป็นเลข ๑ หาได้ถือเอาเดือน ๕ เป็นเลข ๑ ไม่ อนึ่งในตำราเลข ๗ ตัวเก่า ๆ เดือนอ้ายเขาเขียนรูปคนยิงธนูไว้ เดือนยี่ เขียนรูปมังกร เดือนสามเขียนรูปหม้อ เดือนสี่เขียนรูปปลาตะเพียน เดือนห้าเขียนรูปแพะ เดือนหกเขียนรูปวัว เดือนเจ็ดเขียนรูปคนคู่ เดือนแปดเขียนรูปปู เดือนเก้าเขียนรูปสิงห์โต เดือนสิบเขียนรูปหญิงสาวพรหมจารี เดือนสิบเอ็ดเขียนรูปคันชั่ง เดือนสิบสองเขียนรูปแมลงป่อง ดังนี้หมายความว่าเดือนอ้ายนั้นหมายถึงราศีธนู เดือนยี่หมายถึงราศีมังกร เดือนสามหมายถึงราศีกุมภ์ เดือนสี่หมายถึงราศีมีน เดือนห้าหมายถึงราศีเมษ เดือนหกหมายถึงราศีพฤษภ เดือนเจ็ดหมายถึงราศีเมถุน เดือนแปดหมายถึงราศีกรกฎ เดือนเก้าหมายถึงราศีสิงห์ เดือนสิบหมายถึงราศีกันย์ เดือนสิบเอ็ดหมายถึงราศีตุล เดือนสิบสองหมายถึงราศีพิจิก อาจจะเป็นข้อสันนิษฐานได้อย่างหนึ่งว่า แต่เดิมมาท่านอาจไม่ได้ใช้ปฏิทินจันทรคติดูตำราเลข ๗ ตัว แต่ท่านใช้ปฏิทินสุริยคติที่ถือเอาตอนอาทิตย์เข้าราศีธนู เป็นเดือนอ้าย ราศีมังกรเป็นเดือนยี่ ราศีกุมภ์เป็น

เดือนสาม ราศีมีนเป็นเดือนสี่ ราศีเมษเป็นเดือนห้า ราศีพฤษภเป็นเดือนหก ราศีเมถุนเป็นเดือนเจ็ด ราศีกรกฎเป็นเดือนแปด ราศีสิงห์เป็นเดือนเก้า ราศีกันย์เป็นเดือนสิบ ราศีตุลย์เป็นเดือนสิบเอ็ด และราศีพิจิกเป็นเดือนสิบสองก็ได้ เพราะว่าทางเดินของอาทิตย์นั้นเป็นของตายตัวและจริงแท้แน่นอน ส่วนทางเดินของจันทร์นั้นหาความแน่นอนไม่ได้ ขึ้น ๆ ลง ๆ ไม่คงที่ และบางปีถ้ามีอธิกมาสเป็น ๑๓ เดือน เราจะนับเลขในแถวชาตาของเดือน ในเลข ๗ ตัว ๘ ตัว หรือกร๊าฟชีวิตได้อย่างไร คือตำราเลข ๗ ตัวนั้น เดือนอ้ายให้เขียนเลข ๑ เดือนยี่ให้เขียนเลข ๒ เดือนสามให้เขียนเลข ๓ เดือนสี่ให้เขียนเลข ๔ เดือนห้าให้เขียนเลข ๕ เดือนหกให้เขียนเลข ๖ เดือนเจ็ดให้เขียนเลข ๗ เดือนแปดให้เขียนเลข ๑ (เกินเจ็ดเอาเจ็ดลบ) และถ้าเป็นเดือนแปดสองแปดเล่าจะเขียนอย่างไร คงใส่เลข ๑ ลงไปอีกครั้งอย่างนั้นหรือดูลักลั่นอย่างไรอยู่

๓/ —ความจริงอธิกมาส คือการเพิ่มเดือนขึ้นอีกหนึ่งเดือนในรอบปี กับอธิกวาร การเพิ่มวันขึ้นอีกหนึ่งวันในรอบปีนั้น อาจจะเพิ่มในทุก ๆ เดือนใน ๑๒ เดือน สุดแต่จะเต็ม ๓๐ วัน เดือนใด และอธิกวารนั้นอาจจะเพิ่มได้ทุก ๆ เดือน สุดแต่จะเต็ม ๒๔ ชั่วโมงในเดือนใด แต่ตำราไทยหากปีใดมีอธิกมาสก็เพิ่มเป็น ๘ เป็นสองเดือนทันที และถ้าปีใดมีอธิกวาร ก็เพิ่มเดือนเจ็ดเป็น ๓๐ วันทันที การกระทำอย่างนี้เป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้องอย่างแน่นอน จะอ้างหลักฐานทางการคำนวนมาให้เห็นจริงก็จะเยิ่นเย้อ ถ้าท่านมีปฏิทินของชาวจีนไปเปิดดูก็ได้ เดือน

อธิกมาสของเขาอาจมีได้แทบทุก ๆ เดือน เดือน ๔ สองหน เดือนห้าสองหน เดือนหกสองหน เดือนเจ็ดสองหน ฯลฯ เขามิได้ทั้งนั้นการทำปฏิทินจันทรคติเช่นนี้จึงจะถูกต้องกับความเป็นจริง

๔/ —ไทยเรากำหนดให้เดือนที่เป็นเลขคี่ คือเดือน ๑,๓,๕,๗,๙,๑๑ มี ๒๙ วัน และเดือนที่เป็นเลขคู่ คือเดือน ๒,๔,๖,๘,๑๐ และ ๑๒ มี ๓๐ วันเสมอไป ความจริงมิใช่ดังนั้น กำหนดวันในรอบเดือนหรือกำหนดวันในเดือนหนึ่ง ๆ ต้องนับจากวันดับมาหาวันดับถ้ามี ๒๙ วันก็เป็น ๒๙ วัน ถ้านับจากวันดับมาหาวันดับ ถ้ามี ๓๐ วัน ในเดือนนั้นก็มี ๓๐ วัน และจำนวนนี้ไม่แน่นอนบางปีอาจจะมี ๒๙ วัน บางปีอาจจะมี ๓๐ วัน เช่นเดือนอ้ายไม่ได้มี ๒๙ วันเสมอไป บางทีปีนี้มี ๒๙ วันปีต่อไปอาจจะมี ๓๐ วันก็ได้

ดังได้กล่าวมาทั้ง ๔ ข้อนี้จะเห็นได้ว่า การเริ่มต้นปีนักษัตรนั้นควรจะเริ่มต้นกันในระหว่างพระอาทิตย์โคจรเข้าราศีธนูทุก ๆ ปี และการใช้เดือนสำหรับตำราเลข ๗ ตัว เลข ๘ ตัว ควรนับอาทิตย์อยู่ในราศีธนูเป็นเดือนอ้าย ราศีมังกรเป็นเดือนยี่ ฯลฯ ราศีพิจิกเป็นเดือน ๑๒ เพราะเป็นสิ่งที่แน่นอนตายตัว ถ้าใช้จันทรคติแล้วจะหาความแน่นอนมิได้เลย ทำให้การพยากรณ์ผิดพลาด ไม่สามารถจะบัญญัติหลักวิชาหรือค้นคว้าเพิ่มเติมให้เป็นไปในประการอื่นได้

การกำหนดเอาระยะเวลาที่พระอาทิตย์โคจรเข้าราศีธนู และระหว่างที่อาทิตย์โคจรผ่านราศีหนึ่ง ๆ สำหรับท่านที่เป็นนักโหราศาสตร์หรือท่านที่ดูปฏิทินโหราศาสตร์เป็นก็เป็นของง่าย แต่สำหรับท่านที่ไม่มี

ความรู้ในด้านวิชาโหราศาสตร์ ก็รู้สึกว่าจะยุ่งยากมากทีเดียว แต่เพื่อให้เป็นการสะดวก ผู้เขียนจึงบอกระยะเวลาที่พระอาทิตย์โคจรเข้าราศีธนู และเป็นวันขึ้นปีใหม่ คือเป็นวันเปลี่ยนปีนักษัตร์ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๑ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน เมื่อต้องการทราบว่าคนเกิดในระหว่างนั้นจะเป็นปีใดก็ดูได้ในปฏิทินที่บอกวันเริ่มต้นของปีนักษัตร์ดังต่อไปนี้:—

วันเริ่มต้นปีนักษัตร์

วันที่	เดือน	พ.ศ.	เริ่มปี
๑๔	ธันวาคม	๒๔๓๑	ฉลู
๑๔	,,	๒๔๓๒	ขาล
๑๔	,,	๒๔๓๓	เถาะ
๑๕	,,	๒๔๓๔	มะโรง
๑๔	,,	๒๔๓๕	มะเส็ง
๑๔	,,	๒๔๓๖	มะเมีย
๑๔	,,	๒๔๓๗	มะแม
๑๕	,,	๒๔๓๘	วอก
๑๔	,,	๒๔๓๙	ระกา
๑๔	,,	๒๔๔๐	จอ
๑๔	,,	๒๔๔๑	กุน
๑๕	,,	๒๔๔๒	ชวด
๑๕	,,	๒๔๔๓	ฉลู

วันที่	เดือน	พ.ศ.	เริ่มปี
๑๕	ธันวาคม	๒๔๔๔	ขาล
๑๕	,,	๒๔๔๕	เถาะ
๑๖	,,	๒๔๔๖	มะโรง
๑๕	,,	๒๔๔๗	มะเส็ง
๑๕	,,	๒๔๔๘	มะเมีย
๑๕	,,	๒๔๔๙	มะแม
๑๖	,,	๒๔๕๐	วอก
๑๕	,,	๒๔๕๑	ระกา
๑๕	,,	๒๔๕๒	จอ
๑๕	,,	๒๔๕๓	กุน
๑๖	,,	๒๔๕๔	ชวด
๑๕	,,	๒๔๕๕	ฉลู
๑๕	,,	๒๔๕๖	ขาล
๑๕	,,	๒๔๕๗	เถาะ
๑๖	,,	๒๔๕๘	มะโรง
๑๕	,,	๒๔๕๙	มะเส็ง
๑๕	,,	๒๔๖๐	มะเมีย
๑๕	,,	๒๔๖๑	มะแม
๑๖	,,	๒๔๖๒	วอก
๑๕	,,	๒๔๖๓	ระกา

วันที่	เดือน	พ.ศ.	เริ่มปี
๑๕	ธันวาคม	๒๔๖๔	จอ
๑๖	,,	๒๔๖๕	กุน
๑๖	,,	๒๔๖๖	ชวด
๑๕	,,	๒๔๖๗	ฉลู
๑๕	,,	๒๔๖๘	ขาล
๑๖	,,	๒๔๖๙	เถาะ
๑๖	,,	๒๔๗๐	มะโรง
๑๕	,,	๒๔๗๑	มะเส็ง
๑๕	,,	๒๔๗๒	มะเมีย
๑๖	,,	๒๔๗๓	มะแม
๑๖	,,	๒๔๗๔	วอก
๑๕	,,	๒๔๗๕	ระกา
๑๕	,,	๒๔๗๖	จอ
๑๖	,,	๒๔๗๗	กุน
๑๖	,,	๒๔๗๘	ชวด
๑๕	,,	๒๔๗๙	ฉลู
๑๕	,,	๒๔๘๐	ขาล
๑๖	,,	๒๔๘๑	เถาะ
๑๖	,,	๒๔๘๒	มะโรง
๑๕	,,	๒๔๘๓	มะเส็ง

วันที่	เดือน	พ.ศ.	ปีเริ่ม
๑๕	ธันวาคม	๒๔๘๔	มะเมีย
๑๖	,,	๒๔๘๕	มะแม
๑๖	,,	๒๔๘๖	วอก
๑๕	,,	๒๔๘๗	ระกา
๑๕	,,	๒๔๘๘	จอ
๑๖	,,	๒๔๘๙	กุน
๑๖	,,	๒๔๙๐	ชวด
๑๕	,,	๒๔๙๑	ฉลู
๑๖	,,	๒๔๙๒	ขาล
๑๖	,,	๒๔๙๓	เถาะ
๑๖	,,	๒๔๙๔	มะโรง
๑๕	,,	๒๔๙๕	มะเส็ง
๑๖	,,	๒๔๙๖	มะเมีย
๑๖	,,	๒๔๙๗	มะแม
๑๖	,,	๒๔๙๘	วอก
๑๕	,,	๒๔๙๙	ระกา
๑๖	,,	๒๕๐๐	จอ
๑๖	,,	๒๕๐๑	กุน
๑๖	,,	๒๕๐๒	ชวด
๑๕	,,	๒๕๐๓	ฉลู

วันที่	เดือน	พ.ศ.	เริ่มปี
๑๖	ธันวาคม	๒๕๐๔	ขาล
๑๖	,,	๒๕๐๕	เถาะ
๑๖	,,	๒๕๐๖	มะโรง
๑๕	,,	๒๕๐๗	มะเส็ง
๑๖	,,	๒๕๐๘	มะเมีย
๑๖	,,	๒๕๐๙	มะแม
๑๖	,,	๒๕๑๐	วอก
๑๕	,,	๒๕๑๑	ระกา
๑๖	,,	๒๕๑๒	จอ
๑๖	,,	๒๕๑๓	กุน
๑๖	,,	๒๕๑๔	ชวด
๑๕	,,	๒๕๑๕	ฉลู
๑๖	,,	๒๕๑๖	ขาล
๑๖	,,	๒๕๑๗	เถาะ
๑๖	,,	๒๕๑๘	มะโรง
๑๕	,,	๒๕๑๙	มะเส็ง
๑๖	,,	๒๕๒๐	มะเมีย
๑๖	,,	๒๕๒๑	มะแม
๑๖	,,	๒๕๒๒	วอก
๑๖	,,	๒๕๒๓	ระกา

เมื่อรู้วันเริ่มต้นปีนักษัตรแล้วก็สามารถทราบได้ว่า คนเกิดในระหว่างวันที่เท่านั้นถึงวันที่เท่านั้น ในระหว่าง พ.ศ. นั้นจะเป็นปีใด เช่น วันที่๑๖ ธันวาคม ๒๕๐๔ เป็นวันเริ่มต้นปีขาล วันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๐๕ เป็นวันเริ่มต้นปีเถาะ ดังนั้นคนเกิดในระหว่างวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๐๔ ถึงวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๐๕ ก็อยู่ในระหว่างปีขาล ถามว่าเกิดนั้นเกิดในปีนักษัตรใด ก็ตอบว่าคนนั้นเกิดในปีขาลนั่นเอง

วันเริ่มต้นเดือนนักษัตร

เมื่อรู้วันตั้งต้นปีนักษัตรแล้ว สำหรับผู้ที่ดูปฏิทินโหราศาสตร์ออก ก็สามารถทราบวันเริ่มต้นของเดือนต่าง ๆ ได้ แต่ว่าผู้ที่ไม่รู้จักดูปฏิทินโหราศาสตร์ก็เข้าใจลำบาก ผู้เขียนจึงบอกวันเริ่มต้นเดือนนักษัตรไว้ แต่ต้องรู้ก่อนว่าวันเริ่มต้นปีนักษัตรนั้นเริ่มในวันที่เท่าใด แล้วจึงนำมาเปรียบเทียบกับตารางนี้ คือถ้าวันเริ่มต้นปีนักษัตรตรงกับวันที่๑๔ธันวาคม ก็ต้องดูตาราง วันที่ ๑๔ ธันวาคม ถ้าปีนักษัตรเริ่มในวันที่ ๑๕ ธันวาคม ก็ต้องดูในอัตรางวันที่ ๑๕ ธันวาคม เป็นต้น ก็จะทราบวันเริ่มต้นของเดือนต่าง ๆ ทันที

เริ่มต้นปีนักษัตร ในวันที่ ๑๔ ธันวาคม

วันที่	๑๔	ธันวาคม	เป็นวันเริ่มต้นเดือน		๑ (อ้าย)
,,	๑๒	มกราคม	,,	,,	๒ (ยี่)
,,	๑๐	กุมภาพันธ์	,,	,,	๓
,,	๑๒	มีนาคม	,,	,,	๔
,,	๑๑	เมษายน	,,	,,	๕

วันที่	๑๒ พฤษภาคม	เป็นวันเริ่มต้นเดือน		๖
,,	๑๓ มิถุนายน	,,	,,	๗
,,	๑๔ กรกฎาคม	,,	,,	๘
,,	๑๕ สิงหาคม	,,	,,	๙
,,	๑๕ กันยายน	,,	,,	๑๐
,,	๑๖ ตุลาคม	,,	,,	๑๑
,,	๑๔ พฤศจิกายน	,,	,,	๑๒

เริ่มต้นปีนักษัตร์ ในวันที่ ๑๕ ธันวาคม

วันที่	๑๕ ธันวาคม	เป็นวันเริ่มต้นเดือน		๑ (อ้าย)
,,	๑๓ มกราคม	,,	,,	๒ (ยี่)
,,	๑๑ กุมภาพันธ์	,,	,,	๓
,,	๑๓ มีนาคม	,,	,,	๔
,,	๑๒ เมษายน	,,	,,	๕
,,	๑๓ พฤษภาคม	,,	,,	๖
,,	๑๔ มิถุนายน	,,	,,	๗
,,	๑๕ กรกฎาคม	,,	,,	๘
,,	๑๖ สิงหาคม	,,	,,	๙
,,	๑๖ กันยายน	,,	,,	๑๐
,,	๑๗ ตุลาคม	,,	,,	๑๑
,,	๑๕ พฤศจิกายน	,,	,,	๑๒

เริ่มต้นปีนักษัตร์ ในวันที่ ๑๖ ธันวาคม

วันที่	๑๖ ธันวาคม	เป็นวันเริ่มต้นเดือน	๑ (อ้าย)
,,	๑๔ มกราคม	,, ,,	๒ (ยี่)
,,	๑๒ กุมภาพันธ์	,, ,,	๓
,,	๑๔ มีนาคม	,, ,,	๔
,,	๑๓ เมษายน	,, ,,	๕
,,	๑๔ พฤษภาคม	,, ,,	๖
,,	๑๕ มิถุนายน	,, ,,	๗
,,	๑๖ กรกฎาคม	,, ,,	๘
,,	๑๗ สิงหาคม	,, ,,	๙
,,	๑๗ กันยายน	,, ,,	๑๐
,,	๑๗ ตุลาคม	,, ,,	๑๑
,,	๑๖ พฤศจิกายน	,, ,,	๑๒

วันที่ที่บอกในต้นเดือนนี้หมายความว่า ถ้าปีนั้นวันเริ่มต้นปีนักษัตร์ เป็นวันที่ ๑๔ ธันวาคมแล้ว วันนั้น ๑ ค่ำ หรือวันต้นเดือนอ้ายก็เป็นเดือนอ้ายด้วย สิ้นสุดเดือนอ้ายเอาในวันที่ ๑๑ มกราคม ครั้นถึงวันที่ ๑๒ มกราคม เป็นวันเริ่มต้นเดือนยี่ สิ้นสุดเดือนยี่เอาในวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ วันเริ่มต้นเดือนสาม เป็นวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ สิ้นสุดเดือนสามเอาในวันที่ ๑๑ มีนาคม เป็นต้น แม้นอย่างอื่นก็เป็นอย่างเดียวกัน

การทำอย่างนี้เป็นแบบวิธีที่ถือเอาพระอาทิตย์เข้าราศีธนู เป็นวันเริ่มต้นปีนักษัตร์ และระหว่างที่พระอาทิตย์โคจรเข้าไปในราศีหนึ่ง

ก็เป็นเดือนหนึ่ง โดยเฉลี่ยให้หนึ่งปีมี ๑๒ เดือนถ้วน ไม่ต้องเพิ่มอธิกมาสและอธิกวาร ไม่ได้บอกเวลาที่พระอาทิตย์โคจรเข้าราศีต่าง ๆ ไว้ด้วยเห็นว่าจะเป็นการยุ่งยากเกินไป บอกแต่เพียงวันต้นเดือน ต้นปีก็เพียงประมาณเอาเท่านั้น และวันที่พระอาทิตย์ยกเข้าราศีธนูนั้นมิไม่แน่นอน ระบบของพระอาทิตย์นั้นยาวกว่าเดือนปฏิทินสุริยคติแบบเกรกอเรียน ปีละ ๒๓ นาที ๒๔ วินาที พอถึง ๖๒ ปี ก็จะผิดจากกันไปถึง ๑ วัน ๓๔ นาที ๑๒ วินาที เช่นในปี พ.ศ. ๒๕๑๐ นี้ วันเริ่มต้นปีนักษัตร์ตรงกับวันที่ ๑๖ ธันวาคม ครั้นถึงปี พ.ศ. ๒๕๗๒ วันเริ่มต้นปีนักษัตร์จะตรงกับวันที่ ๑๗ ธันวาคม เป็นต้น (เอา ๒๕๑๐ ตั้ง เอา ๖๒ บวก เป็น ๒๕๗๒)

เมื่อทราบถึงวันเริ่มต้นปีนักษัตร์ และวันเริ่มต้นเดือนนักษัตร์ทั้ง ๒ ประการแล้ว ก็สามารถที่จะทราบถึงปีเกิดและเดือนเกิดของตนได้โดยไม่ต้องอาศัยปฏิทินจันทรคติ ใช้วิธีเทียบเคียงตาม วันที่ เดือน พ.ศ. ของคนเกิดก็ทราบว่าเป็นปีนักษัตร์และเดือนนักษัตร์ที่เท่าใดแล้ว ตัวอย่างคนเกิด ในวันที่ ๑๘ มีนาคม ๒๔๕๐ ถามว่าคนนี้เกิดในปี และเดือนนักษัตร์ใด ? ไปเปิดดูในตาราง วันเริ่มต้นปีนักษัตร์ พ.ศ. ๒๔๕๐ วันที่ ๑๖ ธันวาคม เริ่มปีวอก ดังนั้นคนเกิดเดือนมีนาคม ๒๔๕๐ เป็นปีวอก เสร็จแล้วเปิดดูในตารางเริ่มต้นเดือนนักษัตร์ที่ตรงกับเริ่มต้นปีวันที่ ๑๖ ธันวาคม จะเห็นว่า วันที่ ๑๔ มีนาคม เป็นวันเริ่มต้นเดือน ๔ ดังนั้นคนเกิด วันที่ ๑๘ มีนาคม ๒๔๕๐ ก็เป็นเดือน ๔ เป็นต้น

อย่าลืมว่านับตั้งแต่ วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๓๒ เป็นต้นมา ถึงวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๔๘๓ เขาเริ่มเปลี่ยน จำนวนพุทธศักราชกันในวันที่ ๑ เมษายนทุก ๆ ปี ดังนั้นหากคนเกิดระหว่างเดือนมกราคมถึงเดือนมีนาคม ก็นับเป็นปลายปี และตั้งแต่ วันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๓—๒๔๘๔ เขาเริ่มเปลี่ยนจำนวนพุทธศักราชกันใน วันที่ ๑ มกราคม ทุก ๆ ปีจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นคนเกิดในระหว่างเดือนมกราคมถึงเดือนมีนาคม ก็เป็นต้นปี ขอให้ทำความเข้าใจให้แจ่มแจ้งจะได้ไม่ใส่ปีนักษัตรผิด

บุรพบทเลขแปดตัว

ตำราฉบับเดิมของไทยนั้น คือตำราเลข ๗ ตัว และตำรานี้เข้าใจว่าไทยคงใช้มาก่อนตำราดูดวงดาว ที่มาของตำราเลข ๗ ตัวนั้นเข้าใจว่าอาศัยการมองดาวบนท้องฟ้า เอาเฉพาะดาวที่ไม่มีแสงสว่างจากตัวเองที่เรียกว่าดาวพระเคราะห์ (เว้นดาวอาทิตย์) ดาวชนิดนี้หากมองด้วยตาเปล่าจะเห็นเพียง ๗ ดวงเท่านั้น ดังนั้นท่านจึงบัญญัติตำราเลข ๗ ตัวขึ้น แต่ต่อมาเราเห็นความมืดที่มีในเวลากลางวันที่เรียกว่าสุริยุปราคา และความมืดที่มีในขณะพระจันทร์เพ็ญที่เรียกว่า จันทรุปราคา ตัวที่ทำให้พระอาทิตย์มีแสงมืดมิด และตัวที่ทำให้จันทร์เพ็ญมีแสงมืดมิด เรียกกันว่าพระราหู จึงผนวกเอามาใช้ทำนายชาตาบุคคลอีกดวงหนึ่ง ซึ่งเพิ่มจากดาว ๗ ดวง เป็น ๘ ดวง พระเคราะห์ทั้ง ๘ ตัวนี้ส่วนมากใช้กัน

ในวิชาดูดวงชาตามักไม่นิยมใช้ในตำราที่เป็นของไทยเดิม ไทยเรานิยมใช้ตำราเลข ๗ ตัวกันมาก ส่วนตำราเลข ๘ ตัว ที่ใช้พระราหูเข้ามาด้วยยังไม่ค่อยแพร่หลาย

อันตำราเลข ๘ ตัวนี้ ผู้เขียนพบมีอยู่ ๓ ตำราด้วยกันคือ ตำราของพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพรหมุนี (แย้ม อุปวิกาโส) แห่งวัดราชประดิษฐ์ฯ ตำราหนึ่ง ตำราของอาจารย์ทองห่อ พูนโภคตำราหนึ่ง และตำราสุดท้ายคือตำราของหลวงทรงพล พิมพ์ที่ร้านบรรณวิกัย พระนคร พ.ศ. ๒๔๗๙ อีกตำราหนึ่ง เมื่อเอาทั้ง ๓ ตำรานี้มาเปรียบเทียบกัน มีที่ตรงกันบ้าง ไม่ตรงกันบ้าง แต่ที่ตรงกันมีอยู่มากจึงรวบรวมเอาไว้เป็นตำราเดียวกันเสียเลย เพื่อจะได้ไม่ยุ่งยาก และจะกล่าวแต่สิ่งที่เข้ากันได้ส่วนที่ขัดกันจะตัดทิ้งเสีย จะได้ไม่เป็นที่วุ่นวายแก่ท่านผู้ใช้ตำรานี้

ทักษาภูมิพยากรณ์

ในตำราเลข ๘ ตัวนี้ยึดถือเอาทักษาภูมิพยากรณ์ มาเป็นหลักวางตำราและวางเรือนชาตา อันทักษานี้นับว่าเป็นหัวใจที่สำคัญของนักดูดวงชาตาอย่างไทย ๆ ทีเดียว ดังนั้น ท่านจึงกล่าวว่าเมื่อตรวจดูดวงชาตาว่าดีแล้ว อย่าเพิ่งทำนายให้เอา ตำราเลข ๘ ตัวนี้ทดสอบดูก่อน หากตำรานี้ดีด้วยก็ทำนายไป หากขัดแย้งกันก็อย่าให้ทายว่าดีเต็มที่ ให้แบ่งรับแบ่งสู้เอาไว้ ทักษาหรือภูมิพยากรณ์นั้นมีรูปร่างดังนี้:—

อิสาน ๑	บูรพา ๒	อาคเณย์ ๓
อุดร ๖		ทักษิณ ๔
พายัพ ๘	ประจิม ๕	หรดี ๗

ทักษาหมายความว่า ทักษิณาวัตร์ คือมีปรกติหมุนเวียนไปทางขวา อันนับตั้งแต่ทิศอิสานไปบูรพา อาคเณย์ ทักษิณ หรดี ประจิม พายัพ อุดร อิสาน โดยลำดับ ภูมิพยากรณ์หมายถึงสถานที่อยู่ของดาว ที่ไม่เรียงกันไปเป็นลำดับตั้งแต่ ๑ ถึง ๘ ดุจตำราเลข ๗ ตัว แต่วิธีเรียงนั้นเป็นไปตามลำดับแห่งทิศ คือเลข ๑, ๒, ๓, ๔, ๗, ๕, ๘, ๖, สุดแต่ตำราจะกำหนดให้ใช้เลขอะไร ตัวอย่างเช่นบุคคลเกิดในวันพุธก็ตั้งเลข ๔ นำหน้าแล้วไล่ไปตามลำดับทิศแห่งทักษาคือ ๔, ๗, ๕, ๘, ๖, ๑, ๒, ๓, หรือคนเกิดในปีมะโรงก็ตั้งเลข ๕ นำหน้า (นับจากปีชวดไปถึงปีมะโรงได้จำนวน ๕) แล้วไล่ไปตามลำดับทิศแห่งทักษาคือ ๕, ๘, ๖, ๑, ๒, ๓, ๔, ๗, หรือคนเกิดในเดือน ๙ ก็ตั้งเลข ๑ นำหน้า

(เกิน ๘ เอา ๘ ลบ) คือ ๑, ๒, ๓, ๔, ๗, ๕, ๘, ๖, ตามกฎของตำราดังนี้.—

กฎของการตั้งเลข ๘

การตั้งเลขสำหรับจะตรวจดูชาตา ท่านให้ตั้งเลขลง ๓ ฐาน ฐานที่หนึ่งให้ตั้งวันเกิดลง เกิดวันใดเอาเลขนั้นตั้งแล้วเรียงลำดับไปตามแบบทักษิณาวัตร์ของภูมิพยากรณ์จนครบ ๘ ตัว ฐานที่สองให้เอาเดือนเกิดตั้งหากเกินจำนวน ๘ ให้เอา ๘ ลบออก เหลือเท่าใดตั้งลง แล้วลงเลขตามทักษา ไปจนครบ ๘ ตัว ฐานที่สามให้เอาปีเกิดตั้งคือเกิดปีใดให้นับจากปีชวดไป ถึงปีนั้นได้จำนวนเท่าใดเอาตั้งลง หากเกิน ๘ เอา ๘ ลบออก แล้วเรียงลำดับไปตามทักษาจนครบ ๘ ตัว ตัวอย่างคนเกิดในวันอาทิตย์ที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๗ ดังนี้ (เปิดดูในตารางเริ่มต้นปีนักษัตร์กับตารางเริ่มต้นเดือนนักษัตร์ แล้วได้เป็นปีจอ เดือน ๑๐)

วันอาทิตย์	=	๑	๒	๓	๔	๗	๕	๘	๖
เดือน ๑๐	=	๒	๓	๔	๗	๕	๘	๖	๑
ปีจอ (๑๑)	=	๓	๔	๗	๕	๘	๖	๑	๒

คาถากำกับตัวเลขทั้งแปดตัว

ในเลขทั้ง ๓ ฐานรวม ๒๔ ตัวนั้นแต่ละตัวท่านมีคาถากำกับไว้สำหรับดูเรื่องต่าง ๆ ของเจ้าชาตาตามแถววัน แถวเดือน แถวปี สำหรับเลขแถววันนั้น มีคาถากำกับแต่ละตัว ดังนี้

แถววัน บริวาร, อายุ, เดช, ศรี, มูละ, อุตสาหะ, มนตรี, กาลกรรณี

แถวเดือน อาตมา, ปีตา, มาตา, ภริยา, (ภัสดา), ปุตตา, ทาสี, ธะนัง, ฐานัง

แถวปี สุญญา, กาลี, ปาปัง, ลาภัง, อุตมัง, อุตสาหัง, กังขัง, กัมมัง

บทคาถาทั้ง ๓ นี้ มีไว้สำหรับกำกับตัวเลขแถววันเดือนปีทุก ๆ ตัว ตัวเลขนั้นเป็นหลักของชาตา ส่วนคาถาที่กำกับตัวเลขนั้นเป็นเนื้อความของหลักชาตา คือเป็นตัวเรื่องต่าง ๆ ของหลักชาตา ถ้าหากไม่มีคาถาแล้ว เราจะไม่มีอะไรทำนายเจ้าชาตาเลย วิธีใช้คาถากำกับตัวเลขแล้วดังนี้

ตัวอย่าง คนเกิดวันอาทิตย์ เดือน ๑๐ ปีจอ (๑๑) เมื่อเอาคาถามากำกับตัวเลข เป็นอย่างนี้

๑	๒	๓	๔	๗	๕	๘	๖
บริวาร	อายุ	เดช	ศรี	มูละ	อุตสาหะ	มนตรี	กาลกรรณี
๒	๓	๔	๗	๕	๘	๖	๑
อาตมา	ปีตา	มาตา	ภริยา	ปุตตา	ทาสี	ธะนัง	ฐานัง
๓	๔	๗	๕	๘	๑	๖	๒
สุญญา	กาลี	ปาปัง	ลาภัง	อุตมัง	อุตสาหัง	กังขัง	กัมมัง

ในตัวอย่างนั้น ยกให้เห็นว่าถ้าคนเกิดในวันอาทิตย์ เลข ๑ ก็เป็นบริวาร เลข ๒ เป็นอายุ เลข ๓ เป็นเดช เลข ๔ เป็นศรี เลข ๗ เป็นมูละ เลข ๕ เป็นอุตสาหะ เลข ๘ เป็นมนตรี เลข ๖ เป็นกาลกรรณีๆ ถ้าคนเกิดในเดือน ๑๐ เอา ๘ ลบ เหลือ ๒ เลข ๒ ก็เป็นอาตมา เลข ๓ เป็นปิตา เลข ๔ เป็นมาตา เลข ๗ เป็นภริยา (ถ้าเป็นหญิง เลข ๗ เป็นภัสดา) เลข ๕ เป็นปุตตา เลข ๘ เป็นทาสิ เลข ๖ เป็นธะนัง เลข ๑ เป็นฐานังๆ ถ้าคนเกิดในปีจอ เอา ๘ ลบ เหลือ ๓ เลข ๓ ก็เป็นสุญญา เลข ๔ เป็นกาลิ เลข ๗ เป็นปาปัง เลข ๕ เป็นลาภัง เลข ๘ เป็นอุตมัง เลข ๖ เป็นอุตสาหัง เลข ๑ เป็นกังขา เลข ๒ เป็นกัมมังๆ เรื่องคาถากำกับตัวเลขนี้เป็นของตายตัว ไม่ว่าคนจะเกิดในวันใด แต่ตัวที่หนึ่งในแถววันต้องเป็นบริวารเสมอไป ไม่ว่าคนจะเกิดในเดือนใด แต่คาถากำกับตัวเลขอับดับหนึ่งต้องเป็นอาตมา อับดับสองเป็นปิตา เป็นต้นเสมอไป ไม่ว่าคนในปีใดคาถากำกับเลขตัวที่หนึ่งในแถวปีต้องเป็นสุญญา อับดับสองต้องเป็นกาลิ เป็นต้นเสมอไป ส่วนตัวเลขอันเป็นหลักชาตานั้นไม่แน่นอน คนเกิดวัน, เดือน, ปี อะไรก็ต้องใช้เลขนั้นตามหลักการดังกล่าวมาแล้ว

ความหมายของคาถา

ถ้อยคำที่กล่าวเป็นคาถานั้นล้วนแต่เป็นคำย่อหรือคำจำกัดความอย่างรวบรัดสั้น ๆ ทั้งสิ้น แต่ความพิศดารของแต่ละคำนั้นมีอยู่ต่างหาก ต้องพยายามทำความเข้าใจและหาเหตุขยายเนื้อความของคาถาแต่ละบท

เอาเอง ดังจะอธิบายพอเป็นตัวอย่าง เริ่มตั้งแต่คาถาของแถว เดือน ปี ทีเดียว

๑/ —บริวาร หมายถึงสิ่งแวดล้อม ถ้าเป็นวัตถุเช่นบ้าน ก็หมายถึงรั้วบ้าน ถ้าเป็นคนก็หมายถึงเสื้อผ้าเครื่องสวมใส่ และผู้ที่ต่ำกว่าที่อยู่ใกล้ชิด เช่นบุตร ภรรยา สามี คนใช้

๒/ —อายุ หมายถึงสุขภาพ อนามัย และความเป็นอยู่ของชาตา ถ้าพบคำถามว่าจะมีอายุยืนหรืออายุสั้น ก็ต้องเพ่งเอาดาวตัวอายุนี้เป็นสำคัญ

๓/ —เดช หมายถึงอำนาจ เกียรติยศชื่อเสียง ตำแหน่งหน้าที่

๔/ —ศรี หมายถึงศิริมงคล ความเจริญรุ่งเรือง การเงิน ทรัพย์สินสมบัติ คุณความดี

๕/ —มูละ หมายถึงสมบัติพัสฐาน วัตถุที่เป็นกลุ่มก้อน เช่นที่ดิน ที่นา ไร่สวน บ้านเรือน

๖/ —อุตสาหะ หมายถึงความขยันขันแข็ง การงานอาชีพ ความยากบั่น ความเพียร

๗/ —มนตรี หมายถึงผู้ใหญ่ ผู้ให้ความอุปถัมถ์ ผู้ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูล มิตร ผู้ใหญ่

๘/ —กาลกรรณี หมายถึง ความเลวร้าย อุปสรรค ศัตรู สิ่งกีดขวาง เรื่องที่บุคคลสมมติกันว่าชั่วร้าย เลวทราม

๙/ —อาตมา หมายถึงตัวตน รูปร่าง ลักษณะ นิสัย

๑๐/ —ปีตา หมายถึงบิดา หรือวงศ์ญาติฝ่ายบิดา

๑๑/ —มาตา หมายถึงแม่ หรือวงศ์ญาติฝ่ายมารดา หรือผู้ที่ให้ความเลี้ยงดู

๑๒/ —ภริยา หมายถึงภรรยา หรือเพศชายสำหรับผู้ที่เป็นหญิง และหมายถึงสามีหรือเพศหญิงสำหรับผู้ที่เป็นฝ่ายชาย บางตำรายังว่าหมายถึงการติดต่อธุระกิจการสัญญา คดีความอีกด้วย

๑๓/ —ปุตตา หมายถึงบุตรธิดา ความเอิบอิ่มใจ ความสนุกสนาน การบันเทิงรื่นเริง โชคลาภที่ใหญ่ ๆ เช่น ถูกล็อตเตอรี่รางวัลใหญ่เป็นต้น

๑๔/ —ทาสี หมายถึงคนใช้ชาย หรือคนใช้หญิง หรือการเป็นผู้รับใช้คนอื่น ๆ เช่น เป็นหมอดู หมอยา หมอรักษาโรค

๑๕/ —ธะนัง หมายถึงทรัพย์ที่เป็นสังหาริมทรัพย์ คือทรัพย์สินที่เคลื่อนที่ได้ ได้แก่พวกเงิน ทอง เครื่องประดับ

๑๖/ —ฐานัง หมายถึงฐานะหลักฐาน เช่นบ้านเรือนที่ดิน หรือยศตำแหน่งที่มั่นคงถาวร

๑๗/ —สุญญา หมายถึงสิ่งที่ว่างเปล่า ความไม่ยินดียินร้ายในสิ่งที่หมดสิ้นไปหรือสิ่งที่มีอยู่ เปรียบได้คล้ายกับตัวนิพพานในทางพุทธศาสนา ที่ว่าไม่ติดอยู่ในอารมณ์หรือสิ่งทั้งปวง

๑๘/ —กาลี มีใจความเหมือนกับข้อที่ ๘

๑๙/ —ปาปั่ง หมายถึงความชั่ว ความลามก ความมุทะลุดุดัน ความดื้อแพ่ง ดื้อรั้น ความหักหาญเอาแต่ความคิดความเห็นของตัวเอง

๒๐/ —ลาภัง หมายถึงโชคลาภ รายได้ ความสำเร็จสมใจที่ปรารถนา หรือการได้รับความอุปถัมภ์บำรุงและการอุ้มชูจากมิตร มนตรีที่ให้ความช่วยเหลือ

๒๑/ —อุตมัง หมายถึงของที่สูงใหญ่ เช่นจ้าวนายผู้สูงศักดิ์ หรือความปรารถนาที่จะมีเกียรติยศ อำนาจวาสนา หรือหมายถึงบุญบารมีที่ได้ทำไว้แต่ชาติปางก่อน

๒๒/ —อุตสาหัง หมายความเหมือนกับข้อที่ ๖

๒๓/ —กังขัง หมายถึงความวิตกกังวล ความลังเลสงสัย ความอิจฉาริษยาและหึงหวง

๒๔/ —กัมมัง หมายถึงการกระทำ คือเจตนาที่บุคคลทำสิ่งต่างๆ ลงไปทุกสิ่งทุกอย่างในปัจจุบัน และความที่ต้องยินยอมรับกรรมที่ได้ทำมาแต่ชาติปางก่อน เช่นเป็นคนพิการแต่กำเหนิด ตกอยู่ในภาวะจำยอมที่ต้องรับเลี้ยงดูผู้อื่น หรือยินยอมรับหนี้สินของผู้อื่น เป็นต้น

วิธีทำนายชาตาบุคคล

เมื่อทราบถึงตัวเลขและคาถากำกับเลข พร้อมทั้งความหมายของคาถาแล้ว หากมีความประสงค์จะทำนายชาตาบุคคลต่างๆ ก็ตั้งเลขชาตาทั้ง ๓ ฐานลง แล้วเรียกเลขกำกับไว้ทุกตัว หากประสงค์จะดูเรื่องใดก็จับเอาตัวเลขตามความหมายของคาถานั้นมาทำนาย และเอาจำนวนเลขที่เท่ากันทั้ง ๓ ฐานมาสัมพันธ์กัน ดังตัวอย่างคนเกิดในวันอาทิตย์ เดือน ๑๐ ปีจอ ที่ทำไว้แต่ต้นนั้น หากต้องการที่จะทราบว่าภรรยาหรือคู่ครองของเขาเป็นอย่างไร ก็ยกเอาคาถาที่ว่า "ภรรยา" ขึ้นมาดู ซึ่งตกอยู่ในแถวของเดือน เลขกำกับคาถาภริยาคือเลข ๗ ในแถววันเลข ๗ เป็นมูละ ก็ทายว่าภรรยาเป็นคนมีสมบัติพัสฐาน มีที่ดินที่นา ไร่สวน ในแถวปี เลข ๗ เป็น ปาปัง ก็ทายอีกว่า ภรรยาเป็นคนมุทะลุดุดัน เป็นคนหัวดื้อ เชื่อในความคิดความเห็น เอาแต่ใจของตัวเอง

เป็นใหญ่ เป็นต้น หรือหากจะมีคำถามอีกว่า คนนั้นมีฐานะเป็นเช่นไร ก็จับเอาคาถาที่ว่า "ฐานัง" ขึ้นมาดู ฐานังอยู่ในแถวที่สองฐานเดือนเกิด ตัวสุดท้าย เลขหมายกำกับคาถา ฐานัง คือเลข ๑ และเลข ๑ ในแถว เดือนตกบริวาร จึงทายว่าคนนั้นมีหลักฐานชนิดที่เป็นบริวาร คือสิ่งแวดล้อมเป็นส่วนมาก เลข ๑ ในแถวปีเกิดตกกังขัง ทายว่าผู้นั้นมักจะวิตกกังวลลังเลสงสัย ยุ่งยากใจเกี่ยวกับหลักฐานของตนอยู่เสมอ เป็นต้น

สรุปความเลข ๘ ตัวนี้มีฐานอยู่ ๒๔ ฐาน หรือ ๒๔ ตัวเลข แต่ละตัวเลขมีคาถากำกับทุก ๆ ตัว ก็มีเรื่องราวอยู่ ๒๔ เรื่อง คนหนึ่ง ๆ เมื่อจะทำนายก็ได้เพียง ๒๔ เรื่องนั่นเอง เมื่อประสงค์จะดูเรื่องใดก็ใช้คาถาที่มีความหมายตามประสงค์ที่จะดูนั้น แล้วเอาตัวเลขประจำคาถานั้นไปเปรียบเทียบดูเลขที่มีจำนวนเท่ากันทั้ง ๓ ฐาน ตกฐานใดก็ทายไปตามความหมายของคาถานั้น ๆ เถิด ดังจะทำนายให้ดูพอเป็นตัวอย่างบอกระยะที่ตัวคาถามาสัมพันธ์กัน ดังต่อไปนี้

๑/ —**ความสัมพันธ์ของคาถาบริวาร** ถ้าผู้ใดมีบริวารไปสัมพันธ์กับอาตมาทายว่าผู้นั้น จะอยู่ที่ใดและไปในสถานที่ใดย่อมไม่ยอมไปคนเดียว จะต้องมีเพื่อนหรือบริวารติดตามไปด้วยอยู่เสมอ หรือทายว่าผู้นั้นมักนิยมการตบแต่งประดับประดา สวมใส่เสื้อผ้าที่สวยงามอยู่เสมอ ถ้าบริวารสัมพันธ์กับอายุ ทายว่าผู้นั้นจะมีบริวารเลี้ยงดูอุ้มชูจนกระทั่งเป็นต้นตลอดอายุขัย ถ้าบริวารสัมพันธ์กับบิดาและมาดา ทายว่าผู้นั้นจะมีญาติผู้ใหญ่เป็นบริวารให้ความสนับสนุน จะมีผู้ใหญ่ยอมลดฐานะเข้ามาเป็นมิตรสหายให้ความเป็นกันเอง ถ้ามีบริวารสัมพันธ์กับภริยาหรือ

ภัสดา ทายว่าผู้นั้นจะมีคู่ครองที่อายุน้อย เชื่อฟังและให้ความเคารพยกย่องกว่าตัวเป็นอย่างดี ถ้าบริวารสัมพันธ์กับปุตตา ทายว่าผู้นั้นจะมีบุตรธิดาที่น่ารัก เชื่อฟังการอบรม และคำสั่งสอนเป็นอย่างดี ถ้าบริวารสัมพันธ์กับทาสี ทายว่าผู้นั้นจะมีคนรับใช้เป็นผู้รู้ใจนาย อนึ่ง ทายว่าผู้นั้นเมื่อจะออกปากวานให้ผู้ใดทำงาน หรือขอร้องใครให้ช่วยเหลือมีความสะดวกไม่ติดขัด ถ้าบริวารสัมพันธ์กับจะนัง ผู้นั้นมีบริวารเป็นทรัพย์ ทายว่ามีทรัพย์มากแต่ว่าทรัพย์นั้นเป็นของเล็ก ๆ น้อย ๆ ไม่มากแต่ว่ามีอยู่เกลื่อนกราดทั่ว ๆ ไป ถ้าบริวารสัมพันธ์กับฐานัง ผู้นั้นมีบริวารเป็นฐานะ ชอบสั่งสมบริวารมากกว่าการสร้างหลักฐาน หรือทายว่าอาศัยบริวารจึงสร้างฐานะหลักฐานขึ้นมาได้ ถ้าบริวารสัมพันธ์กับสุญญัง ผู้นั้นเลี้ยงบริวารไม่ขึ้น มักให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลแก่ผู้อื่นจนได้ดี แต่ไม่มีประโยชน์เกิดแก่ตัวเองเลย ถ้าบริวารสัมพันธ์กับกาลี ทายว่าผู้นั้นมีบริวารมักเป็นโทษ บริวารทำความเดือดร้อนให้แก่เจ้าชาตาอยู่เสมอ ๆ ถ้าบริวารสัมพันธ์กับปาปัง ผู้นั้นมีบริวารเป็นคนหัวดื้อรั้น เอาแต่ใจตัวเองว่ายากสอนไม่ฟัง ถ้าบริวารสัมพันธ์กับลาภัง ทายว่าผู้นั้นมักได้ลาภ ได้ผลดีจากบริวาร อนึ่ง ทายว่าผู้นั้นบริวารมักนำลาภมาให้ ถ้าบริวารสัมพันธ์กับอุตมัง ผู้นั้นมักมีบริวารเป็นคนสูงไปด้วยอำนาจวาสนา และตระกูล หรือผู้นั้นบรรดาผู้มีศักดิ์มักจะบูชา ถ้าบริวารสัมพันธ์กับอุตสาหัง ผู้นั้นมีบุตรหลานเด็กเล็กมักเป็นผู้ขยันขันแข็งในการทำงาน หรือว่าผู้นั้นบุตรหลาน คู่ครองยอมเหน็ดเหนื่อยเพื่อช่วยเหลือเจ้าชาตา ถ้าบริวารสัมพันธ์กับกังขัง ผู้นั้นมักมีบริวารเป็นผู้ลังเลสงสัย พูดกันไม่

ค่อยจะเข้าใจรู้เรื่อง ว่าอย่างหนึ่งไปเสียอีกอย่างหนึ่ง ทำให้เกิดความรำคาญได้ ถ้าบริวารสัมพันธ์กับกัมมัง ผู้นั้นมีบริวารที่มีกรรมมาแต่ชาติปางก่อน คืออาจจะเป็นผู้ที่มีร่างกายพิการ หรือมีอุปนิสัยพิศดารประการใดประการหนึ่ง ถ้าดีก็จะมีบริวารที่รู้กิจการงานสารพัดไม่ต้องออกปากใช้ออกปากวานผลสุดท้ายก็ทำได้เอง

๒/ –**ความสัมพันธ์ของคาถาอายุ** อายุหมายถึงสุขภาพอนามัย ความเป็นอยู่ของเจ้าชาตา ดังนั้นถ้าอายุสัมพันธ์กับอาตมา ทายว่าผู้นั้นขยันขันแข็งในการรักษาสุขภาพอนามัย รู้หลักในการรักษาร่างกายและสรีระให้แข็งแรง อายุสัมพันธ์กับบิดา มาตา ทายว่าผู้นั้นมีบิดามารดาที่แข็งแรงอายุยืน อายุสัมพันธ์กับภริยา ทายว่าผู้นั้นมีคู่ครองที่มีอายุน้อยกว่าตัวเอง และมีภริยาที่มีสุขภาพดีแข็งแรง หรือมีคู่ครองที่เป็นนางพยาบาลหรือนายแพทย์ ถ้าอายุสัมพันกับปุตตา ผู้นั้นมีบุตรธิดาที่มีอายุยืนและมีสุภาพแข็งแรง ไม่ต้องเสียค่ายารักษา อายุสัมพันธ์กับทาสีทายว่าผู้นั้นมีทาสี, ทาสาที่มีสุขภาพดี หรือว่าอยู่ที่ใดก็มีผู้รับใช้ช่วยเหลือ อายุสัมพันธ์กับธะนัง ผู้นั้นมีอายุเป็นทรัพย์ ทายว่าผู้นั้นอยู่ในที่ใดก็ดี ตลอดที่ยังมีชีวิตอยู่จะมีเงินทองจับจ่ายใช้สรอยไม่ขาด อายุสัมพันธ์กับฐาวัง ผู้นั้นมีฐานะเป็นอายุ ทายว่าขณะที่เกิดมาเมื่อมีทรัพย์สมบัติอยู่ สมบัติอันนั้นย่อมไม่สิ้นไป ก็ยังจะเป็นของตนอยู่จนกระทั่งถึงตาย ถ้าอายุสัมพันธ์กับสุญญา มักเป็นผู้มีสติไม่สมบูรณ์ อายุสัมพันธ์กับกาลี ทายว่าผู้นั้นมีสุขภาพไม่แข็งแรง มักมีโรคประจำตัวหรือต้องเจ็บไข้อยู่เสมอ ถ้าอายุสัมพันธ์กับปาบัง ผู้นั้นมักจะเป็นโรคกรรมพันธุ์

ติดต่อ และโรคเรื้อนหรือโรคที่รักษาอย่าใช้เวลานาน ๆ จึงหาย อายุสัมพันธ์กับลาภัง ผู้นั้นมีอายุยืนหรือมีตำรายาวิเศษรักษาสุขภาพ อายุสัมพันธ์กับอุตมัง ผู้นั้นมักจะได้อยู่ในสถานที่สูงศักดิ์ เช่นพระราชวังหรือสถานที่ทำงานรัฐบาลที่ใหญ่โต เช่นรัฐสภาฯ อายุสัมพันธ์กับอุตสาหังผู้นั้นมักต้องทำงานอยู่เสมอหยุดไม่ค่อยได้ ถ้าหยุดทำงานแล้วจะรู้สึกว่าไม่ค่อยสบาย อายุสัมพันธ์กับกังขัง ผู้นั้นเป็นไข้มักสาหัสเหตุไม่พบหรือเวลาเกิดโรคมักไม่รู้สมุฏฐานของโรค ถ้าอายุสัมพันธ์กับกัมมัง ผู้นั้นมักเป็นโรคพิการแต่กำเนิด หรือได้อยู่ในสถานที่แปลกพิศดารซึ่งมิน่าจะเป็นไป

๓/ —**ความสัมพันธ์ของคาถาเดช** เดชหมายถึงอำนาจหน้าที่ความเป็นใหญ่ ฯลฯ ดังนั้นถ้าเดชสัมพันธ์กับอาตมา ผู้นั้นสามารถที่จะบังคับจิตใจความรู้สึกและความปรารถนาของตัวเอง ให้ปกปิดอยู่ภายในโดยไม่แสดงออกมาภายนอกได้ ถ้าเดชสัมพันธ์กับมาตา,ปีตา ผู้นั้นจะมียศเทียบเท่าตระกูล หรือสูงกว่าตระกูลเดชสัมพันธ์กับภริยาผู้นั้นมักจะเกรงกลัวคู่ครอง อีกนัยหนึ่งว่ามักใช้อำนาจข่มเหงคู่ครอง ถ้าเดชสัมพันธ์กับปุตตาทาสี ผู้นั้นมักจะใช้อำนาจควบคุมบุตรคนใช้อย่างไม่เป็นธรรม หรืออีกนัยหนึ่งว่าผู้นั้นบุตรหลานบริวารคนใช้มักเกรงกลัวเจ้าชาตาเดชสัมพันธ์กับธะนัง ผู้นั้นมักใช้ทรัพย์เข้าหาหว่านล้อมบุคคลเพื่อแสวงหาอำนาจ หรืออีกนัยหนึ่งว่า ผู้นั้นมักใช้อำนาจแสวงหาทรัพย์สมบัติเดชสัมพันธ์กับธานัง ทายว่าผู้นั้นมีอำนาจเป็นฐานะ คือใช้อำนาจสร้างฐานะหรือฐานะมีมาได้เพราะอาศัยอำนาจ เดชสัมพันธ์กับสัญญา ผู้นั้น

ถึงแม้นจะมียศอำนาจ แต่ว่าไม่เคยใช้หรือแสดงออกให้บุคคลอื่นทราย คือเก็บเอาอำนาจไว้ในใจ พยายามหาวิธีอื่นมาสร้างสมความดี หรือทำงานปกครองดูแลลูกน้องโดยไม่อาศัยอำนาจของผู้เป็นนาย เคซสัมพันธ์กับป่ายั่ง ผู้นั้นมักใช้อำนาจมุทะลุดุดันหรือทำงานมักก้าวก่ายหน้าที่ เคซสัมพันธ์กับกาลี ผู้นั้นเมื่อมีอำนาจแล้วมักถอยหรือถูกถอดในภายหลัง เคซสัมพันธ์กับลาภัง ผู้นั้นมักมียศอำนาจดี และยศอำนาจนั้นได้มาเพราะโชคช่วยหรือมีผู้ใหญ่สนับสนุน เคซสัมพันธ์กับอุตมัง ผู้นั้นจะมีอำนาจวาสนาอย่างสูงสุดตามตระกูลของตน หรือได้ทำงานอยู่ในสถาบันชั้นสูง เคซสัมพันธ์กับอุตสาหัง ผู้นั้นมีอำนาจเพราะความอุตสาหะ หรือต้องขยันขันแข็งจึงจะได้ตำแหน่ง หรือหน้าที่การงานที่กระทำย่อมต้องเหน็ดเหนื่อย เคซสัมพันธ์กับกังขัง ผู้นั้นมักวิตกกังวลเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ที่ตนกระทำอยู่เป็นนิจสิน เคซสัมพันธ์กับกัมมัง ผู้นั้นได้รับตำแหน่งอันใดมักเป็นตำแหน่งที่คนอื่นเขาไม่ต้องการได้ หรือเพราะอาศัยบุญเก่าจึงได้ตำแหน่งการงานที่ดี ๆ อยู่เสมอ

นอกจากนี้ยังมีอยู่อีกเป็นอันมาก แต่ยกมาทำนายให้ดูเป็นอุทาหรณ์ เพียง ๓ ข้อเท่านั้น เมื่อท่านอ่านผ่านไปแล้วก็คงจะเข้าใจและให้คำทำนายในวิธีการสัมพันธ์สำหรับคาถาอื่น ๆ ได้โดยไม่ยากนัก

ความหมายของดาวพระเคราะห์

การทำนายที่ใช้คาถากำกับดาวเคราะห์แล้วพยากรณ์นั้น เป็นแต่เพียงเรื่องราวไม่ละเอียดละออลงไปนักจนถึงนิสัยของคาถาต่าง ๆ ด้วย

เช่นตัวอย่างว่าถ้าตัวภริยาสัมพันธ์กับมูละ ก็ทายว่าคู่ครองมีฐานะหลักฐานดี แต่ถ้าเขาจะถามว่านิสัยจิตใจหรืออารมณ์ของคู่ครองนั้นเล่าเป็นอย่างไร ก็จะให้คำทำนายไม่ได้ ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องทราบซึ่งถึงนิสัยของดาวพระเคราะห์ทั้ง ๘ ตัวนี้ด้วย อันนิสัยความเป็นไปของดาวนั้นท่านจัดตามลักษณะของดาวที่ครองทิศบ้าง ชื่อที่ใช้ร้องเรียกดาวนั้น ๆ บ้าง และตามธาตุของดาวบ้าง รวม ๓ อย่างด้วยกันคือ

อิสาณ ไฟ ๑	บูรพา ดิน ๒	อาคเณย์ ลม ๓
อุดร น้ำ ๖		ทักษิณ น้ำ ๔
พายัพ ลม ๘	ประจิม ดิน ๕	หรดี ไฟ ๗

ในภาพแผนภูมิพยากรณ์ที่เขียนนั้นหมายความว่า อาทิตย์ (๑) ครองทิศอิสาณและครองธาตุไฟ จันทร์ (๒) ครองทิศบูรพาและครองธาตุดิน อังคาร (๓) ครองทิศอาคเณย์และครองธาตุลม ฯลฯ ความ

หมายของดาวเคราะห์ หรือลักษณะนิสัยของดาวเคราะห์ก็เป็นไปตามอำนาจ ของทิศกับธาตุและชื่อของดาวเพียว ๓ ประการ โหรไทยหรือตำราเลข ๗ ตัว ๘ ตัว ของไทยส่วนมากมีความหมายเพียงนี้เท่านั้นดังนี้.—

๑/ —**อาทิตย์** คำว่าอาทิตย์แปลว่าความร้อน หรือร้อนทั่วๆ ไป เป็นดาวที่ให้แสงสว่างแก่ชาวโลก เป็นประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ และพืชพันธุ์ธัญญาหารทั่ว ๆ ไป ตามตำราว่าเป็นไฟกรด คือลุกไหม้เร็วและดับไปโดยรวดเร็ว ครองอยู่ในทิศอิสาณ ซึ่งแปลว่าทิศของผู้เป็นใหญ่ ดังนั้นความหมายของอาทิตย์จึงหมายถึงสิ่งที่ใหญ่ ๆ ถ้าจะเปรียบถึงสิ่งของ ก็ได้แก่พระราชวัง รัฐสภา มหาวิทยาลัย โรงพยาบาล ศาลสถิตยุติธรรม ฯลฯ ถ้าเป็นบุคคลหมายถึงพระราชา ผู้นำของประเทศและคณะรัฐบาล ข้าราชการเกี่ยวกับทหารหรือผู้สวมเครื่องแบบ ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ คำจำกัดความ เพื่อให้ทายดาวอาทิตย์ของโหร ฯ นั้นมีอยู่ว่า "ทายยศศักดิ์ให้ทายดาวอาทิตย์" ยศหมายถึงสิ่งที่บุคคลแต่งให้ เช่นดาวหรือมงกุฎสำหรับประดับบ่าหรือเหรียญตราประจำตำแหน่ง คำว่าศักดิ์ หมายถึงนิสัยในการไว้วางตัว ความหยิ่งจองหอง ความรักการโอ่อ่าหรูหรา ฯลฯ

๒/ —**จันทร์** คำว่าจันทร์หมายถึงวัตถุที่เป็นของหอม ๆ ถ้าเป็นสตรีหมายถึงเสน่ห์ที่ทำให้เพศตรงข้ามหลงไหลใฝ่ฝัน ครองทิศบูรพาหมายถึงสิ่งที่อยู่ข้างหน้า หรือสิ่งที่จะต้องตั้งไว้โชว์ ครองธาตุดิน

หมายถึงดินที่อยู่ในส่วนหน้า ถ้าจะเปรียบเทียบกับร่างกายก็ได้แก่ผิวเนื้อ ถ้าจะเปรียบเทียบกับการกระทำก็หมายถึงจริตกิริยา ความประพฤติ การสังคม พระอาจารย์ ท่านเรียกว่าดินร่วนหรือดินซุย คือดินที่ไม่แน่นหนา ดวงจันทร์นั้นถ้าจะหมายถึงบุคคลชั้นสูงก็ได้แก่พระราชินี หมายถึงผู้เป็นใหญ่ทางฝ่ายหญิง เช่นภรรยาของประธานาธิบดี ภรรยาของผู้นำประเทศ จังหวัด อำเภอ ตำบล ถ้าจะหมายถึงสิ่งของ ก็หมายถึงสิ่งของที่จะต้องตั้งอยู่ข้างหน้ามองเห็นถนัดชัดเจน เช่นร้านค้า ที่โฆษณา องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว สถานที่บรรเทิงสำหรับหย่อนอารมณ์ เช่น โรงภาพยนต์ ฯลฯ ทางโหราจารย์ท่านจำกัดความของจันทร์ ไว้ว่า "ทายรูปร่างจริตให้ทายจันทร์" รูปร่างหมายถึงลักษณะ ทรวดทรง (สมัยปัจจุบัน เรียกกันว่า "เชฟ") จริตหมายถึงการประพฤติหรือการเคลื่อนไหวของร่างกาย เช่นการเดิน การรับประทาน การพูด การเจรจา ฯลฯ

๓/ —**อังคาร** คำว่าอังคาร แปลว่าเถ้าถ่าน ครองทิศอาคเณย์ แปลว่าสถานที่ทำให้เกิดไฟหรือให้เกิดกำลัง ดังนั้นความหมายของอังคารจึงหนักไปในกิจการที่ต้องใช้กำลังและความแข็งแรง เช่นนักกีฬา นักมวย ตำรวจ นักเลงการพนันชั้นสูง นักรบ ถ้าเป็นสิ่งของก็หมายถึงวัตถุที่นำมาประกอบกับพวกเหล่านี้ เช่นอาวุธปืน อาวุธชนิดที่เป็นเหล็ก ครองธาตุลม ตามตำราหมายถึงลมกรด คือลมชนิดที่เกิดเร็ว และหายเร็ว ได้แก่ลมบ้าหมู และลมพายุเล็ก ๆ ท่านโหราจารย์ให้คำ

จำกัดความว่า "กล้าแข็งขยันทายอังคาร" คำว่ากล้าหมายถึงความบ้าบิ่นไม่ยอมเกรงกลัวต่อความตาย หรืออันตรายต่าง ๆ แข็งขยันหมายถึงการทำงานไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย มีความแข็งแรงมานะอดทนมากกว่าคนธรรมดา ฯลฯ

๔/ —**พุธ** คำว่าพุทธ แปลว่าความฉลาด ความรู้ เชาว์ไหวพริบ ครองทิศทักษิณ แปลว่าการเพิ่มให้หรือการรับส่ง จึงหมายถึงบุรุษไปรษณีย์โทรเลข นักส่งของ นักการสังคม นักธุรกิจ การค้าการโฆษณาสิ่งของ ครองธาตุน้ำ หมายถึงความเอิบอิ่ม ความเปรมปรีย์ความไม่แข็ง สามารถปรับตัวให้เข้ากันได้กับสิ่งทุกชนิด โหราจารย์ท่านให้คำจำกัดความว่า "เจรจาอ่อนหวานทายพุธ" คำว่าเจรจาหมายถึงการพูด ดังนั้นดาวดวงนี้จึงหมายถึงนักการทูต นักปาฐกถานักเทศน์ ฯลฯ คำว่าอ่อนหวาน หมายถึงการปรับตัวให้เป็นที่รักใคร่พอใจ ของสังคมทุกหมู่ ทุกเหล่า ทุกเพศ ทุกวัย ฯลฯ

๕/ —**เสาร์** คำว่าเสาร์ หมายถึงผู้กล้าแข็ง ครองทิศหรดีแปลว่าผู้ทำลาย ครองธาตุไฟ ซึ่งโบราณาจารย์ หมายถึงไฟสุมขอนคือไฟที่เร่าร้อนอยู่นาน ๆ ตามความหมายจึงหมายถึงคนชั้นต่ำและของชั้นต่ำ เช่นพวกลูกจ้าง หรือกรรมกรที่ต้องทำงานหนัก เป็นนักเกษตรกรรมและกสิกรรม นักโทษหรือผู้ควบคุมนักโทษ สัปเหร่อ โหราจารย์ท่านให้คำจำกัดความไว้ว่า "ดูโทษทุกข์ให้ทายเสาร์" โทษ หมายถึงการถูกประทุษร้าย หมายถึงบุคคลหรือสิ่งของที่ประทุษร้ายต่อผู้อื่น หรือ

การเป็นผู้ถูกบุคคลหรือสิ่งของประทุษร้าย เช่นทำเกษตรกรรมมีปลูกข้าวเป็นต้น แล้วเกิดความเสียหาย หรือการถูกนายจ้างบังคับกดขี่ข่มเหง ทุกข์ หมายถึงการทนอยู่ไม่ได้ ต้องพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงภาวะที่เป็นอยู่เดิมร่ำไป เป็นต้นว่าการกระเสือกกระสนที่จะเป็นคนร่ำรวย เมื่อร่ำรวยแล้วแต่ความพอไม่มี หรือรวยแล้วแต่ทำตัวเป็นคนจน เหล่านี้เป็นต้น

๖/ –**พฤหัสบดี** คำว่า พฤหัสบดี นั้นแปลว่า ผู้ใหญ่ที่ทำให้บรรดาเด็ก ๆ เห็นแล้วเกิดความสบายใจ หรือผู้คลายทุกข์ให้แก่ผู้อื่นที่กำลังมีหน้านองไปด้วยน้ำตาให้เกิดการหัวเราะ ครองทิศประจิม หมายถึงทิศที่มีอยู่ในเบื้องหลังคู่กันกับจันทร์ ที่ครองธาตุดินอยู่เบื้องหน้า ดังนั้นจึงตรงกันข้ามกับจันทร์อยู่เสมอ คือจันทร์ หมายถึงผิวเนื้อ ส่วนพฤหัสหมายถึงเนื้อกระดูก จันทร์ชอบทำอะไรเอาแต่หน้าหรือสักว่าพอไปที แต่ว่าพฤหัสบดีทำจริงเป็นหลักฐาน พฤหัสบดีจะทำสิ่งที่มีผลในภายหลัง เช่นเป็นครูสอนศิษย์ให้ได้ดี คอยสนับสนุนและอบรมให้ผู้อื่นทำความดี หรือคนที่ทำความดีไปก่อนแล้วได้รับผลดีในภายหลัง โหราจารย์จึงให้คำจำกัดความว่า "ปัญญาบริสุทธิ์ทายพฤหัส" ปัญญาหมายถึงความจำ ความคิด บริสุทธิ์ หมายถึงความเป็นผู้มีศีลสัตย์ มีความคิดที่บริสุทธิ์ มีการกระทำที่บริสุทธิ์ ดังนั้นถ้าจะหมายถึงบุคคลทางพฤหัส ก็หมายถึงครู แพทย์ ผู้พิพากษา ทนายความ ฯลฯ ถ้าจะหมายถึงสิ่งของก็หมายถึงมหาวิทยาลัย โรงเรียน สถานที่ทำการอบรม ฯลฯ

๗/ —**พระราหู** คู่กันกับคำว่ารหัส ซึ่งหมายถึงความลับของลับ หรือบุคคลผู้ทำการลับ ๆ ได้แก่ผู้หนีกฎหมาย ครองทิศพายัพ แปลว่าความพินาสย่อยยับหรือความเสื่อมสิ้นหมดไป ครองธาตุลมพายุมรสุมลมใต้ฝุ่น สมัยปัจจุบันก็หมายถึงดีเปรสชั่น เมื่อเอาชื่อธาตุและทิศสามอันมารวมกัน ก็ความหมายถึงบุคคลก็หมายถึง อันธพาล นักเลงเหล้านักค้าของเถื่อน ค้าของหนีภาษี บุคคลที่อยู่ตรงข้ามกับสังคมหรือกฎหมาย ถ้าหมายถึงสถานที่ก็หมายถึงบ่อนกาสิโน ร้านค้าขายสุราขายฝิ่นเฮโรอีน ซ่องโสเภณี ฯลฯ

๘/ —**ศุกร์** คำว่า ศุกร์ แปลว่าสีขาว อาจหมายถึงว่าเมื่อเวลาดูดาวดวงนี้อยู่บนท้องฟ้ามีสีค่อนข้างไปทางขาว หรืออาจหมายถึงน้ำเชื้อสืบพันธ์ของชายที่ไปผสมเข้ารังไข่ของหญิง ทำให้เกิดมนุษย์ก็ได้ ครองธาตุน้ำฝนและอยู่ในทิศอุดร ซึ่งแปลว่าของเหนือสุด หรือของสูงสุดดังนั้นเมื่อเอา ๓ อย่างมารวมกัน ถ้าหมายถึงบุคคลก็หมายถึงนักดนตรีนักแสดงละคร ภาพยนตร์ ลิเก นักเต้นรำ คนขายเครื่องสำอางค์อาจารย์ผู้สอนวิชาชีววิทยา ถ้าหมายถึงสิ่งของก็หมายถึงเครื่องประดับตกแต่ง เช่นเครื่องสำอางค์ เครื่องเงิน เครื่องเฟอร์นิเจอร์ ฯลฯ โหราจารย์ท่านได้ให้คำจำกัดความว่า "ดูกิเลสสมบัติทายศุกร์" กิเลสหมายถึงเหตุที่ทำใจให้เศร้าหมอง เช่นความรัก กามารมณ์ สมบัติหมายถึง เงินทอง ข้าวของ ต่าง ๆ

การเข้าใจความหมายของดาวเคราะห์ทั้ง ๘ ดวงนี้ มีประโยชน์แก่การทำนายชาตาขึ้นอีกเป็นอันมาก เช่นเขาถามว่าคู่ครองเป็นคนรูปร่างอุปนิสัยจิตใจ และมีอาชีพอย่างใด ถ้าเอาเฉพาะคาถากำกับตัวเลข หรือคาถากำกับดาวแล้วจะทายไม่ได้ แต่ถ้ารู้ถึงความหมายของดาวแล้ว การทำนายเรื่องนี้ก็ไม่ติดขัด วิธีที่จะทำนายก็ดูว่าเลขของภริยานั้นเป็นเลขอะไร แล้วก็ทายไปตามความหมายของดาวนั้น ตัวอย่าง เช่นคนเกิดในปีจอ เดือนสิบ วันอาทิตย์ นั้น ภริยาตกเลข ๗ ก็ทายว่าคู่ครองเป็นชาวนา หรือมีอาชีพเป็นเกษตรกรรม หรือกสิกรรม เป็นคนมัธยัดเหนียวแน่น เป็นคนขี้ทุกข์ ฯลฯ และถ้าเขาจะถามอีกว่าอยู่ในทิศทางใด ก็จับเอาทิศที่ดาวนั้น ๆ ครองอยู่มาทำนาย ตัวอย่างเลข ๗ ที่เป็นภริยานั้น ถามว่าคู่ครองอยู่ทิศใด ก็ดูในภูมิพยากรณ์ ตกทิศหรดีก็ทายว่าคู่ครองอยู่ทางทิศหรดี เป็นต้น หรือถ้าจะถามอีกว่าเขาคนที่ดูนั้นควรจะทำอาชีพอะไรดีและนิสัยการทำงานอย่างไร ก็ดูเลขกัมมังหรือเลขอุตสาหะ ตัวอย่าง ถ้าเลขกัมมังเป็นเลข ๑ ก็ทายว่าทำงานอาชีพเป็นข้าราชการจึงจะดี นิสัยการทำงานเร็วและเร่งร้อน ทั้งนี้เพราะอาทิตย์นั้นครองธาตุไฟจึงร้อน อนึ่ง ครองทิศอิสาน ซึ่งหมายถึงความเป็นใหญ่ ดังนั้น ถ้าได้งานที่เป็นหัวหน้าคนงาน หรืองานที่มียศตำแหน่งจึงจะดี เพราะพวกทิศอิสานนี้ เป็นทิศของพระราชา จึงชอบใช้คน ไม่ชอบทำงานที่ต้องเสียแรงงาน แต่ชอบทำงานด้วยสมอง เหล่านี้เป็นต้น แม้นจะทายเรื่อง

อื่น ๆ ก็ต้องใช้วิสัยลักษณะของดาวทายอย่างนี้เช่นกัน วิชาดูตามเลข ๘ ตัว หรือวิชาดูดวงชาตาก็ดี ปรกติแล้วจะให้กฎที่แน่นอนตายตัวทีเดียวก่อนไม่ได้ แต่ว่ามีหลักการให้ไว้ดังนั้น ถ้าจะเป็นหมอดูที่ทายได้เก่งก็จำเป็นที่จะต้องพยายามทำความเข้าใจในหลัก และความแตกฉานในหลัก เมื่อทำความเข้าใจได้มากเท่าใดก็จะทำนายได้เก่งเพียงนั้น

การทำนายโชคเคราะห์ประจำปี

การทำนายท่านตั้งอายุย่างลงแล้วเอา ๘ หารลัภทิ้งเสีย เศษเท่าใดให้นับจากดาววันเกิดไปตามลำดับทักษาจนเท่าเศษตกเลขใดทายตามฝอย ดังนี้

ถ้าแม้ตกที่พระอาทิตย์ จงพินิจตำราดูให้รู้ที่
ว่าจะเป็นทุกข์ไม่สุขี เพราะพวกพ้องพี่น้องมี
ถ้าอีกทีจะเจ็บไข้ไม่สบาย เลือดจะตกยางจะออกจะบอกไว้
ไฟจะไหม้เขาจะริบให้ฉิบหาย ทั้งหนูหน่อยคอยกัดให้ไม่สบาย
โจรผู้ร้ายมักจะลักควักเอาของ อนึ่งเล่าจะพรากจากที่อยู่
ถูกจำเพาะพิเคราะห์ดูหาดีไม่ แต่ตำราว่าเห็นไม่เป็นไร
ท่านผู้ใหญ่จะบำรุงผดุงเรา
ถ้าตกพระจันทร์ท่านเร่งให้เกรงขาม จะเกิดความเพราะปากยากนักหนา
ถ้าเป็นสงฆ์ชีวัดดังว่ามา คงสึกมาในปีนั้นเป็นมั่นคง

นั่งคิดปลงจิตจากวินัย เป็นคฤหัสถ์จะผลัดพรากจากเมียไป
จะเจ็บไข้ยับยุ่ยเป็นผุยผง แต่ภายหลังจะได้ลาภเพราะอนงค์
ศัตรูมีทั้งสองที่เป็นสตรีดำ ๆ สีใส ผมดำหยักโศกนั้นสุดใจ
ระวังอย่าได้ประมาทจะเสียที

ถ้าตกพระอังคารทำนายว่า เคราะห์ร้ายนี่กะไรในปีนั้น
ลูกเมียข้าไทในเรือนมี จะย้ายหนีทำเข็ญไม่เป็นการ
ทรัพย์สินเงินทองของข้าไท คนชั่วจะลวงล่อฉ้อล้างผลาญ
ญาติมิตรที่สนิทเสน่ห์นาน จะร้าวฉานเป็นศัตรูหมู่ไพริน
ศัตรูภายนอกจะบอกไว้ หลังใหญ่เป็นชายไม่หน่ายหนี
คนหนึ่งหน้างอกเป็นศัตรู เนื้อขาวซีดกำดัดชม
ศัตรูสองรามัญกล้าหาญ จะล้างไปกว่าจะสาสม
ถ้าได้ลาภเงินทองต้องอารมณ์ จะทุกข์ระทมลวงล่อฉ้อเอาไป

ถ้าตกพุธในตำหรับบังคับไว้ มังสาเนื้อสัตว์ประหยัดใน
สัตว์สี่เท้าสองเท้าของจินไทย ห้ามมิให้รับประทานการไม่ดี
จะเจ็บท้องต้องโรคาว่าเป็นความตามยายี ถึงดังนั้นพรั่นใจไปไยมี
ภายหลังนี้จะได้ลาภอนันต์

ถ้าตกพระเสาร์ก็จำเป็นสำคัญทุกข์มหันต์ สามอย่างจะย่ำยี
อย่างหนึ่งพึงระมัดประหยัดปาก จะหายากเกิดความตามห้ามนี้
ให้เร่งจำในคัมภีร์ สตรีที่เป็นหม้ายจะใส่ความ

จะลุกลามเหมือนเอาไฟฟางมาสุม อีกอย่างหนึ่งลาภผลตนจะได้มาก
ต้องเหนื่อยยากตรอมตรมจนหมองหมาง ของไม่ดีมักได้มาไว้วาง
อางขนางขอบแขยไม่แขยคาย

ถ้าตกพฤหัสบดีเป็นสวัสดีเดโชชัย คิดสิ่งใดจะสมอารมณ์หมาย
ลาภผลก็จะได้ไม่ใคร่วาย ท่านผู้ใหญ่มูลนายจะค้ำชู
แต่ล้วนดี ๆ ไม่มีชั่ว

ถ้าตกพระราหู ญาติมิตรจะคิดเป็นศัตรู
จะพลัดพรากจากที่อยู่ถิ่นฐานบ้านเรือนตน ลูกรักเมียรักก็จักพราก
กรรมวิบากวิบัติได้ขัดสน ให้ระส่ำระสายในกายตน
เร่งกลัวคนให้ระมัดยำหยัดกาย

ถ้าตกพระศุกร์ทุกข์สร่างสว่างโศรก ลาภโชคจะได้ด้วยมิตรสหาย
ลำพังตนหาได้ก็มากมาย ว่าไว้แต่พอสมอารมณ์คิด
ห้ามให้ระมัดประหยัดปาก จะพายากเกิดความลามสักนิด
ด้วยความคิดของตนไม่ใช่กิจ อย่าหวังจิตเอาเป็นของตนเลย

ถ้อยคำเหล่านี้เป็นตำราเก่า จะเป็นกลอนก็ไม่ใช่กลอน จะเป็นกาพย์ก็ไม่ใช่กาพย์ คัดลอกมาเพื่อให้ท่านผู้อ่านได้พิศชมตำราจริงเสียบ้าง คำทำนายมีแต่ร้ายเป็นส่วนมาก ดีไม่ค่อยมี รู้สึกว่าจะอยุติธรรมเกินไป ความจริงแล้วตามความเข้าใจเมื่อเอาอายุตั้งลงแล้ว เอา ๘ หาร เหลือเศษเท่าใดหากนับจากวันเกิดไปเท่าเศษถ้าตกดาวพระเคราะห์ ๒,๔,

๕,๖ ท่านก็ทายว่าดีเพราะเป็นศุภเคราะห์ ทายว่าปีนั้นจะมีความสบายจะมีลาภและมีโชคจากทิศที่ดาวเคราะห์นั้นครอง ถ้าเศษตกดาวเคราะห์ ๑,๓,๗,๘ ดาวนั้นเป็นบาปเคราะห์ ก็จะร้ายไม่ดีมีศัตรูหรือศูนย์เสียลาภผลจากทิศที่ตนครองดุจกัน บางแห่งท่านว่าเมื่อเอาอายุตั้งแล้วเอา ๘ หารเหลือเศษเท่าใดนับจากวันเกิดไปตามทักษิณาวัตร์จนเท่าเศษตกดาวตัวใดให้เอาไปดูในเลข ๘ ตัวทั้ง ๓ ฐานนั้นว่าตกอะไร หากตกฐานที่ได้คาถาดี ๆ ก็ทายดี หากตกฐานที่ได้คาถาร้าย ๆ ก็ทายร้าย ตัวอย่างถ้าเศษวนมาตกดาวอาทิตย์ ถ้าอาทิตย์ในชาตาเลข ๘ ตัวของเขาเป็นลาภะ ในฐานปีก็ทายว่าปีนั้นจะมีลาภผลและเป็นศรีในฐานวันก็จะมีลาภมากยิ่งขึ้นพร้อมกันนั้นกลับเป็นภริยาในฐานเดือนอีกด้วย ก็ทายว่าในปีนั้นจะมีคู่ครองเสียทีเดียว หากปีนั้นมาตกดาวพระเคราะห์ที่เป็นกาลกรรณีในเลข ๘ ตัว ก็นับว่าเป็นเคราะห์ร้ายไป.

บันทึกท้ายเล่ม

อนุสรณ์งานฌาปนกิจศพ คุณตาหอ จันทนยิ่งยง เป็นรูปเล่มสำเร็จขึ้นด้วยความกรุณาของพระมหาบรรเทา จันทรศร แนะนำและจัดเรื่องคู่มือปฏิบัติงานศาสนาพิธีโดยสังเขป ของ มหามกุฏราชวิทยาลัย พร้อมด้วยเรื่องเลขแปดตัว อันเป็นเรื่องการทำนายทายทักพยากรณ์ ซึ่งท่านเป็นผู้ประพันธ์ให้กระผม ในนามของเจ้าภาพขอขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้เป็นอย่างสูง

สารัตถประโยชน์อันเกิดจาก "อนุสรณ์" นี้ หากพึงมีพึงได้แก่ท่านผู้อ่านทั้งหลาย ขอน้อมอุทิศผลานิสงฆ์ ให้แก่คุณตา ที่เคารพผู้ล่วงลับไปแล้ว ขอดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ได้โปรดรับทราบและอนุโมทนาในทักษิณานุปทานกิจที่ภรรยา บุตร และหลานทั้งหลายได้น้อมอุทิศให้นี้ เพื่อความสำเร็จแห่งทิพยสมบัติ โดยควรแก่วิสัยในสัมปรายภพนั้น เทอญฯ

ร้อยเอก เขฎจ์ สุวรรณภาณุ

๒๐ ธันวาคม ๒๕๑๐

พิมพ์ที่ บริษัท ชุมนุมช่าง จำกัด (แผนกการพิมพ์)
231 หลังอาคาร 10 ถนนราชดำเนินกลาง พระนคร
โทร. 816493 – 61810 นายชม ศุขปริมัตถ์ ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา
ธันวาคม 2510